

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

Teologické nauky

Kostel Nejsvětější Trojice ve farnosti Běhařovice

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Jonová, Th. D.

Olomouc 2017

Ludmila Vasiřová

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

Obsah

Úvod.....	5
1 Stručná historie farnosti a její kostely.....	7
Z dějin farnosti Běhařovice.....	7
Kostely ve farnosti	12
Kostel Všech Svatých v Přeskačích	12
Kostel sv. Václava v Běhařovicích.....	16
Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovcích	18
2 Kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích v průběhu dějin	22
Původ kostela a vývoj stavby do konce 18. století.....	22
Vývoj stavby v 19. století.....	24
Rekonstrukce roku 1884.....	25
Oprava vybavení kostela 1884 - 1913	27
Farní kostel v první polovině 20. století.....	28
Vybavení kostela pořízené v letech 1900 – 1914.....	29
Vývoj v letech 1918 - 1945	30
Oprava střechy v době druhé světové války	32
Stavba ve druhé polovině 20. století	33
Přestavba zákristíí a úpravy v letech 1953 - 1958	34
Oprava věže kostela v letech 1956 – 1965	35
Úprava interiéru kostela v důsledku liturgické reformy	36
Oprava kostela v letech 1985 – 1986	40
Kostel a jeho úpravy po roce 2000.....	42
Generální oprava kostela roku 2005.....	42
Oprava po vichřici roku 2007.....	43
Oprava budovy provedená roku 2012	44
3 Současná podoba kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích.....	46
Výzdoba interiéru: Malby v presbytáři	50
Restaurování maleb roku 1884.....	50
Opravy roku 1912.....	51
Restaurátorské práce v 70. letech 20. století	53
Obnova fresek roku 2012	54

Současná podoba maleb	55
Vybavení kostela	56
Presbytář a loď	56
Věž kostela	58
Zvony	60
Kostelní krypta	61
Hřbitovy ve farnosti Běhařovice	64
Úprava prostranství kolem kostela	65
Závěr	67
Seznam použitých pramenů a literatury	69
Prameny	69
Použitá literatura	72
Internetové zdroje	73
Seznam příloh	74
Obrazová příloha	77

Úvod

Jako téma pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Tento kostel, postavený na vyvýšeném místě v jihovýchodním okraji městečka v nížinném terénu, je viditelný na několik desítek kilometrů ze všech světových stran. Na první pohled mě stavba zaujala svojí velikostí a krásou architektury, což bylo v kontrastu s tím, v jak malé obci byl kostel vystavěn. Kladla jsem si otázku, proč zrovna zde se taková stavba nachází a co vedlo její stavitele k vybudování tak velké stavby právě na tomto místě? Dalších důvodů, abych se zaměřila na tuto památku, bylo více. Jedním z nich byly zmínky, na které jsem v minulých letech narazila při zpracovávání historie kostela sv. Jana Křtitele ve Višňovém, jehož renesanční přestavba se uskutečnila ve stejném roce jako výstavba kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích.

Velmi mě překvapilo, když jsem zjistila, že této památce dosud nebyla věnována žádná samostatná práce a pro samotné obyvatele městečka Běhařovice a místní farníky je jejich kostel a jeho historie velkou neznámou. Mým cílem tedy bylo nahlédnout do pramenů a dostupné literatury a následně sestavit práci zaměřenou primárně na historii a popis této sakrální památky.

Přestože jsem se snažila vyhledat co nejvíce informací, práci mi komplikovala skutečnost, že až do 19. století se nám o kostele Nejsvětější Trojice dochovalo jen velmi málo zpráv. Přesto jsem se z nich pokusila sestavit co nejcelistvější text. Velmi mi pomohlo nahlédnout do různých archivních materiálů, jež jsou deponovány ve spisových archivech – Moravského zemského archivu v Brně, dále v Národním památkovém ústavu v Brně a v Diecézním archivu Biskupství brněnského v Rajhradě. Nejvíce mi však posloužily farní kroniky uložené na farním úřadě v Běhařovicích a kroniky obcí Běhařovice a Tavíkovice. Všechny získané informace jsem se snažila doplnit zprávami a zmínkami uvedenými v kronikách sousedních farností a výpovědí pamětníků.

Svoji práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol, jež jsou z hlediska přehlednosti dále rozčleněny na několik podkapitol. První hlavní kapitola nese název: Stručná historie farnosti a její kostely. Mimo dějin farnosti Běhařovice je zde tedy stručně pojednáno i o kostelu Všech svatých v Přeskačích, Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovících, a i o již nedochovaném kostelu sv. Václava. Přitom popis

těchto kostelů jsem do práce zařadila z důvodu, že jejich přítomnost ve farnosti hraje neodmyslitelnou roli a jejich dějiny a význam se vzájemně prolínají s dějinami samotného farního kostela a doplňují mozaiku informací o životě celé farnosti. Druhá kapitola se zaměřuje především na stavebně-historický vývoj již samotného kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Kapitola podává popis všech doložených oprav a úprav, kterými kostel prošel a díky kterým nabyl své současné podoby. Poslední kapitola se pak zabývá popisem této současné podoby stavby a jejího okolí, a to včetně jejího vybavení a výzdoby.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mi při zpracovávání diplomové práce jakkoliv pomohli. Především pak PhDr. Jitce Jonové, Th. D. za její ochotu, pomoc a radu při odborném vedení. Dále pak bývalým běhařovickým farářům Mgr. Josefu Fialovi, Mgr. Jaromíru Gargošovi a současnému faráři Mgr. Jiřímu Bradáčovi za cenné informace a možnost nahlédnout do farních kronik a ostatních dokumentů.

1 Stručná historie farnosti a její kostely

Nepřehlédnutelnými významnými svědky dějin farnosti jsou samotné její kostely, o jejichž stáří svědčí jejich architektonické provedení. I když přesnou dataci stavby nejstaršího z nich, kostela v Přeskačích, nelze přesně určit, sloh, ve kterém je postavena, prozrazuje, že zde stála již v době raně gotické. Tuto skutečnost potvrzují i nejstarší doložené písemné zmínky o farnosti Běhařovice, které lze najít v listinách zachycujících majetkové záležitosti ze 14. století a v korespondenci mezi farností a biskupstvím v Olomouci ze 17. století.¹ Dalším významným pramenem hovořícím o historii farnosti a kostela jsou listiny nalezené ve věžní báni kostela z roku 1602, 1884 a z roku 1986.² Neopomenutelné jsou též záznamy z obecní kroniky.³ Nejvíce zpráv o historii běhařovické farnosti a jejích kostelích však poskytují farní kroniky a záznamové knihy,⁴ především pak nejstarší dochovaná farní kronika zaznamenávající podrobně události od konce 18. století.⁵

Z dějin farnosti Běhařovice

Jihomoravské městečko Běhařovice, jehož název je odvozen od osobního jména „Běhař“, se nachází 12 km jižně od Hrotovic a 20 km od Znojma. I když Běhařovice nejsou velkou obcí – mají jen náměstí a čtyři ulice, stávala zde vždy fara a farní kostel, do kterého docházeli věřící z okolních vesnic. Do farnosti tak vždy mimo Běhařovic patřily ještě sousedící Dobronice, Újezd, Františkov, Tavíkovice, Křepice, Ratišovice, Stupešice a Přeskače. Přičemž největší a nejvýznamnější obcí celé farnosti vždy byly

¹ Jedná se především o smlouvy upravující majetkové záležitosti a korespondenci od roku 1694 do roku 1947. Srov. *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Běhařovice 1694 – 1947*, listiny, inv. č. 3384/B174. Podrobný seznam ostatních archivních materiálů použitých v textu se nachází seznamu použitých pramenů a literatury na konci práce.

² Originály nejstarších listin se sice nezachovaly, ale máme jejich částečný opis z 19. století ve farní kronice. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovic od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část.

³ MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923*. Tato nejstarší dochovaná obecní kronika je psaná od roku 1923 do současnosti. Zmiňuje i některé události před rokem 1923, ale jedná se o opis z farní kroniky.

⁴ Dochovaly se celkem dvě farní kroniky, kniha správců farnosti a kniha zesnulých a odvedených v období světových válek. Tyto dokumenty jsou uloženy na faře v Běhařovicích.

⁵ Nejstarší Pamětní kniha farnosti Běhařovice je vedena od roku 1778 do současnosti a je psána latinsky, německy a česky. Je jen částečně stránkovaná a obsahuje několik málo fotografií ze života farnosti. Uložena je na Římskokatolickém farním úřadě v Běhařovicích. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*.

Tavíkovice.⁶ Protože zde mělo panstvo své zázemí, vznikaly zde pracovní příležitosti a možnost obživy i pro obyvatele přilehlých obcí. Okolní vesnice spadající do farnosti, včetně Běhařovic, byly spíše drobnými osadami osídlenými jen několika málo rodinami a patřily k tavíkovickému panství.⁷

Podle archeologických nálezů⁸ se předpokládá, že kraj byl osídlen již v době bronzové, ale písemné zmínky máme až ze 14. století související s životem farnosti a s prvním majitelem tavíkovického velkostatku Bedřichem.⁹ Přesný rok ani doba zřízení fary v Běhařovicích není znám, ale duchovní správa tu byla již před rokem 1348 spojována s farářem Soběslavem,¹⁰ který se stal spolu se svým synovcem Štěpánem vlastníkem značného majetku v Běhařovicích a sousedních Dobronicích. Nástupcem faráře Soběslava byl Ruppert a poté Jakub,¹¹ za jehož působení farnost trpěla husitskými válkami, při nichž byl pobořen kostel, a farníci docházeli do Horních Kounic.¹² Od Jakubovy smrti roku 1453 spravovalo farnost dalších deset katolických kněží,¹³ a to až do konce 16. století, kdy se ve farnosti usadili novokřtenci. V této době farnost začala strádat, především kvůli nepokojům, které toto období provázelo. Městečko i okolní

⁶ Název je odvozený od jména „Tavík.“ Ten se se svým rodem usadil v této oblasti a založil tam osadu. V období od 16. století do současnosti zde postupně byla palírna, pivovar, kovárna, pekárna, sušárna, hospoda, lihovar, závod na výrobu kvasnic, cukrovar atd. Srov. VEČEŘA Petr, *Tavíkovice 650 let*, s. 6.

⁷ Mimo Běhařovic se jednalo o Dobronice, Přeskače, Přešovice, Ratišovice a Šemíkovice. Největší jsou Tavíkovice, které mají v současnosti asi 600 obyvatel, následují Běhařovice se 400 obyvateli. Ostatní obce mají přibližně 100 obyvatel. Nejmenší jsou Dobronice s přibližně 80 obyvateli. Srov. https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/obce/593737_opendocument. (cit 24. 11. 2016).

⁸ Při stavění silnice z Běhařovic do Křepic ve 20. století byly nalezeny kosterní pozůstatky a různé řemeslné nástroje. Mnohé předměty je dnes možné vidět v muzeu v Moravském Krumlově. Srov. VEČEŘA Petr, *Běhařovice*, s. 2.

⁹ Roku 1349 učinil Bedřich zápis o svém majetku do Brněnských desek. I v dalších letech je možné se setkat s různými smlouvami tavíkovických šlechticů. Zmínky o ostatních pánech z Tavíkovice do 16. století je možné najít při různých stvrzováních smluv a majetkových záležitostech. Většinou se jedná o spory o polnosti. Jsou na nich ale uvedena jen jejich křestní jména. Byli to například Vilém, Mikuláš, Jindřich, Miloš, Barbora, Janiš, Václav z Tavíkovice a další. *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Běhařovice 1694 – 1947*, listiny, inv. č. 3384/B174.

¹⁰ První známý farář měl podíl na majetku nejen se svým synovcem Štěpánem, ale i se svým bratrem Filipem a jeho synem Štěpánem. Jednalo se o dva velké statky s rozsáhlými polnostmi. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část. Též DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská, Hrotovský okres*, s. 52. KUBÍČEK Jaromír, *Bibliografie okresu Znojmo*, s. 22. HRUDIČKA Alois, *Topografie diecéze brněnské*, s. 642.

¹¹ Přesná datace správy farnosti faráři Ruppertem a Jakubem není známa. Roku 1370 je ale zmiňován spor Rupperta o desátky s klášterem sv. Kateřiny ve Znojmě. Viz tamtéž.

¹² Husitské války v kraji jsou zmíněny jen okrajově v období 20. – 30. let 15. století. I poškození a následná oprava kostela není blíže specifikována. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část a MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923 do současnosti*, s. 6.

¹³ Po faráři Jakubovi následovali Johan Hroch, Johan, Filip, Urban, Ondřej, Dionýs, Johan Krumlovský, Nikolas a Jakub Jaroměřický. Jejich působení v Běhařovicích je dokazatelné převážně z listin upravujících majetkové záležitosti – především zaznamenávající spory o desátky. Srov. WOLNY Gregor, *Kirchliche Topografie*, sv. IV., s. 245.

osady se potýkaly s chudobou, mnoho budov bylo vypálených. Katolíků značně ubylo. Novokřtenci nakonec získali početní převahu. Nejvíce se jich usadilo v Tavíkovících, ale i v Běhařovicích měli většinové zastoupení.¹⁴ Proto roku 1606 je jako správce farnosti uváděn evangelický pastor Georg Regia. V tomto období byl v Běhařovicích vybudován nový současný kostel Nejsvětější Trojice.

Roku 1622 byli novokřtenci vyhnáni armádou,¹⁵ farnost však po ničivých vpádech vojsk zůstala zcela rozvrácená a opuštěná až nakonec zanikla úplně. Největší škody byly způsobeny v Tavíkovících, které byly vypáleny.¹⁶ Městečko Běhařovice bylo sice ušetřeno ničivého vpádu vojáků roku 1622, ale roku 1627 celé vyhořelo. Farnost byla tedy dále spravována jako komenda Horních Kounic.¹⁷ Krátké obnovení nastalo až roku 1673, kdy byly obce nově osídleny a z větší části obnoveny. Jako nový farář zde byl ustanoven Adam Kučata.¹⁸ Farnost ale neustále živořila, a proto byla od roku 1690 opět přifařena k Horním Kounicím.

I když se i nadále Běhařovice potýkaly s nedostatkem věřících, k trvalému obnovení farnosti došlo roku 1736 nástupem faráře Simona Antonína Brosenbauera,¹⁹ za jehož působení vznikl v blízkosti fary špitál u Nejsvětější Trojice, fungující až do konce 19. století. Po něm roku 1763 přišel na faru v Běhařovicích Kaspar Josef Koukal,²⁰ za jehož služby se začala situace ve farnosti stabilizovat a vše fungovalo bez

¹⁴ Novokřtenci se původně usadili v blízkých Tavíkovících, kde měli zřízený i svůj společenský dům. Konec 16. století je v Běhařovické farnosti spojován s násilnostmi, kterých se novokřtenci často dopouštěli na původním obyvatelstvu. Srov. VEČEŘA Petr, *Běhařovice*, s. 9. Dále DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská, Hrotovský okres*, též DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská II. místopis Moravskokrumlovský okres*.

¹⁵ Tažení proti novokřtencům proběhlo ve farnosti ve dvou vlnách. První bylo po bitvě na Bílé hoře roku 1620 a druhé roku 1622. Novokřtenci odešli na Slovensko do Velkých Levárov. Zmínka dostupná na: http://velkelevare.sk/nazov_obce.html. (cit 22. 11. 2015).

¹⁶ Kronika obce neuvádí počty. Zmiňuje jen několik umučených, mnoho zavražděných a odvečených. *Kronika obce Tavíkovice 1920*, s. 4. Materiály v: *Státní okresní archiv ve Znojmě*, Archiv obce Běhařovice, Běh/1, 1500 – 1945, inv. č. 0005.

¹⁷ *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě*, Běhařovice a Horní kounice BH 22, 1683 – 1700, inv. č. 3428/B 222.

¹⁸ Adam Kučata byl správcem farnosti až do roku 1690, sídlil na faře v Horních Kounicích, i když v Běhařovicích fara byla. Srov. *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě*, Běhařovice 1694 – 1947, inv. č. 3384/B174.

¹⁹ Simon Antonín Brosenbauer sloužil ve farnosti a pobýval na faře v Běhařovicích od roku 1736 až do své smrti roku 1763. Viz tamtéž.

²⁰ Farář Koukal působil v Běhařovicích v letech 1763 – 1800 a najdeme o něm zprávy v nejstarší farní kronice. Roku 1799 v Běhařovicích zřídil sirotčinec a nadaci pro podporu chudých dětí. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří: Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti, nestránkovaná část. Po Kasparu Koukalovi nastoupil Valentin Frank, Johan Mašíček, Josef Gironez, Georg Skluna A František Stancel (do r. 1855). Záznamy v nejstarší farní kronice uvádějí, že roku 1804 nebyli ve farnosti jinověrci, mimo několika málo židů. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří,

větších změn až do počátku 20. století, což potvrzují záznamy Pavla Huyna²¹ z roku 1902. Důležitým mezníkem pro věřící do té doby byl rok 1802, kdy farnost přišla o svůj nejstarší kostel sv. Václava, a rok 1822 spojený s vybudováním současné fary. Zmíněn je i rok 1832, kdy celou oblast zasáhla cholera a téměř čtvrtina farnosti vymřela.²²

Za zmínku stojí některé události během světových válek, které pečlivě zaznamenávali faráři Jan Škarda a Josef Otruba.²³ Během první světové války postupně narukovalo z farnosti 402 mužů a desetina z nich se již nevrátila.²⁴ Vesnice se potýkaly s nedostatkem potravin a léků. Po první světové válce přišla pozemková reforma, při níž tavíkovický patron Robert Goldschmit²⁵ přišel o dvě třetiny pozemků, což se projevilo na vysoké nezaměstnanosti a došlo k odlivu původního obyvatelstva, jejichž místo nahradili přistěhovalci.

Během druhé světové války bylo z Běhařovic, Dobronic a Tavíkovice vystěhováno několik rodin a na jejich místo se nastěhovali Němci evangelického vyznání. Ti však před koncem války farnost rychle opustili. Ne všichni z původních majitelů se ale vrátili zpět do svých domovů.²⁶ Během války bylo mnoho mladých mužů z farnosti odvedeno na nucené práce do Německa. Někteří byli zatčeni a uvězněni.²⁷ Nejhůře pocítila farnost válečné boje v květnu 1945, kdy se přes Běhařovice, Stupešice a Dobronice přehnaly německé tanky. Střelba poničila důležité obecní budovy včetně kostela a fary a pobořila domy kolem hlavní cesty. Naštěstí se útok obešel bez ztrát na životech a až do konce války už se podobné tažení neopakovalo.²⁸ Po válce se poměry ve farnosti uklidnily, ale vesnice znovu přišly o značnou část obyvatel, protože po

Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti, s. 4. Též MIKYSKA Alois, *Galerie kněží brněnské diecéze okres Znojmo, děkanství Hostěradické*, nestránkováno.

²¹ Pavel hrabě Huyn působil v Běhařovicích v období 1901 – 1904. Více se o něm dočteme v podkapitole Historie kostela počátkem 20. století.

²² V Běhařovicích onemocnělo 87 osob. Počty v ostatních osadách nejsou uvedeny. MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923*, s. 7. Podrobněji v: VEČEŘA Petr, *Běhařovice*, s. 6.

²³ Jan Škarda působil na faře v Běhařovicích v letech 1904 – 1961. Jeho nástupce Josef Otruba řídil farnost v letech 1920 – 1961. Srov. MIKYSKA Alois, *Galerie kněží brněnské diecéze okres Znojmo*, nestránkováno.

²⁴ Viz ŠKARDA Jan, *Kniha zesnulých a odvedených v období světových válek*. Kniha obsahuje podrobné seznamy odvedených a zesnulých s údaji o jejich rodinných poměrech, okolnostech návratu či úmrtí a přesné datace.

²⁵ Hrabě Goldschmidt vlastnil tavíkovické panství v letech 1898 – 1942. Měl velký vliv na rozkvět nejen Tavíkovice, ale i celé farnosti. Podrobněji o jeho životě v podkapitole Kostelní Krypta.

²⁶ Roku 1942 bylo vystěhováno celkem osm rodin. MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923*, s. 244.

²⁷ Z farnosti odvedli dvě desítky mužů. Nevrátili se čtyři. Podrobnosti v: MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923*, s. 244. Též VEČEŘA Petr, *Běhařovice*, s. 8. VEČEŘA Petr, *Tavíkovice 650 let*, s. 13 a HRDLIČKA Ladislav, *Historie budování obce Tavíkovice – Dobronice – Čermákovice – Medlice – Horní Kounice – Přeskače 1945 – 1985*, s. 12.

²⁸ O poškození kostela během válek více v následující kapitole.

vypuzení Němců se i někteří rolníci z Běhařovic a Tavíkovice rozhodli zabrat opuštěné usedlosti v pohraničí a z farnosti se tak vystěhovalo přes 600 lidí.²⁹

V období komunismu došlo k velké změně v životě farnosti. Po skončení války byl majetek tavíkovického panstva zestátněn a úřady též vykoupily mnoho farních pozemků. V obci bylo zbudováno JZD, kde byla zaměstnána většina obyvatel. V tavíkovickém zámku se nacházela kaple, kde se sloužily až do té doby mše svaté.³⁰ Poté, co se ale zámek stal státním pracovištěm, nebylo již toto možné a Běhařovická farnost postupně začala pociťovat úbytek tavíkovských farníků. Kostel běhařovický byl pro místní příliš daleko, proto část věřících začala docházet do farnosti hornokounické a mnozí během komunistického režimu odpadli úplně. Snahou běhařovického faráře Josefa Fialy³¹ a především tavíkovických farníků bylo vybudovat tedy v obci v 70. letech kostel. I když byly prvotní pokusy o výstavbu nové kaple státním režimem přerušeny, podařilo se je po roku 1989 obnovit a kostel byl nakonec na začátku našeho století přece jen vystavěn.

Zastoupení obcí ve farnosti zůstalo do současnosti nezměněno. Od poloviny 13. století se zde vystřídalo celkem dvacet osm kněží a více než padesát kaplanů.³² Z běhařovické farnosti také vyšla mnohá duchovní povolání. Dosud se jednalo celkem o deset kněží³³ a devět řádových sester.³⁴ Z nich je zvláštní pozornost ve farních kronikách věnována misionáři Františku Venutovi³⁵ pocházejícímu z malých Dobronic.

²⁹ Nejvíce obyvatel se přesouvalo do nedalekých Hostěradic a dále pak do okolí Znojma. Srov. MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923*, s. 224.

³⁰ Zámek v Tavíkovicih byl vybudovaný na místě původní tvrze ze 14. století, kterou vlastnil rod Tavíků. Od 15. století se majitelé často střídali. Důležitá byla přestavba tvrze v renesanční zámek s prostorným arkádovým nádvořím a parkem v 16. století hrabětem Teufelem. Drobné úpravy následovaly v 19. století za držení rodu Furstenberků a především počátkem 20. století za tehdejšího majitele Roberta Goldschmidta. Ten zámek opravil a přebudoval v jednopodlažní palác. Jeho rodině patřil až do roku 1942. Budova pak sloužila místnímu JZD. Nyní je prostor využíván jako ubytovna pro ústav sociální péče „Domova u lesa.“ V zámku byla kaple zasvěcená Panně Marii, ve které se konávaly bohoslužby až do poloviny 20. století. Kaple se do současnosti nedochovala. Srov. *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Tavíkovice, zámecká kaple 1862 – 1915*, inv. č. 885/P551.

³¹ Josef Fiala byl běhařovickým farářem v letech 1961 – 2007. Je mu věnována pozornost v podkapitole: Stavba ve druhé polovině 20. století.

³² O nejstarších farářích spravujících farnost Běhařovice je již pojednáno na předchozích stranách v historii farnosti. První zmínka je o faráři Soběslavovi z 13. století. Následoval Rupert, Jakub, Hroch, Filip z Račic, Urban, Ondřej, Dionýs, Adam Kučata, Jakub Nigrin, Georg Marinkowitz, Michal Svoboda, Václav Ježek, Simon Antonín Prosenbauer, Kašpar Jan Nepomuk Koukal, Valentin Frankl, Johan Mašíček, Josef Gironč, Georg Skluna, František Štancl, Rudolf Cvrček a posledním farářem do konce 19. století byl Antonín Kubíček. Následovali Pavel Huyn, Jan Škarda, Josef Otruba, Josef Fiala, Jaromír Gargoš a Jiří Bradáč. Viz předchozí uvedené zdroje.

³³ Mimo Františka Venuty to byli ještě Maxmilián Horák, Ignác Iro, Jan Kvído, Antonín Pošvávř, Jan Stejskal, Josef Ševčík, Josef Ševčík ml., Václav Ševčík a Michal Cvingrál. MIKYSKA Alois: Galerie kněží brněnské diecéze okres Znojmo, vložená příloha.

Na faře se pravidelně v současné době schází farní a ekonomická rada. Laici se snaží vypomáhat zdejšími kněžími v pastoračním úsilí vedením modlitebních skupin a s prací s mládeží a rodinami. Je zde aktivní schola a několik varhaníků. Je podporována spolupráce s obcemi, které se podílejí na opravách kostelů i na celkovém životě farnosti. Z celkového počtu obyvatel, kteří zde žijí, se více než polovina hlásí ke katolické církvi.³⁶

Kostely ve farnosti

V současnosti se ve farnosti Běhařovice nacházejí celkem tři kostely – Farní kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích, filiální kostel Všech svatých v Přeskačích a Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovcích. Původně však měla farnost ještě o jeden kostel navíc. Podle zpráv z roku 1656³⁷ stály v Běhařovicích totiž kostely dva – kostel sv. Václava a Nejsvětější Trojice, z nichž se dochoval pouze dnešní farní kostel, jemuž bude věnován prostor v samostatné kapitole. V ostatních vesnicích kostel není, ale můžeme zde najít drobné kapličky vystavěné v období baroka.³⁸

Kostel Všech Svatých v Přeskačích

Tento nejstarší dochovaný kostelík patřící do farnosti najdeme v Přeskačích na návrší. Obec Přeskače³⁹ leží asi 3 km jihovýchodně od Tavíkovcí a 4 km východně od Běhařovic. Drobná budova hraje důležitou roli v životě farnosti, protože byla útočištěm

³⁴ Jednalo se o Leopoldu Cahovou, Miladu Říčákovou, Štěpánku Pelánovou, Boženu Polickou, Marii Nehybkovou, Annu Nehybkovou, Annu Coufalovou, Marii Moravcovou a Ludmilu Němcovou. Viz tamtéž.

³⁵ František Venuta – jezuita, se narodil 1931 ve Stupešicích. Působil jako lékař na misiích v Zambii. Posledních dvacet let života prožil v USA, kde po dosažení profesury z teologie, biologie a filosofie přednášel na bostonské univerzitě až do své smrti roku 1994. Pochovaný je v Bostonu. Podrobněji v soukromé sbírce dopisů a fotografií paní Marie Venutové z Dobronic.

³⁶ Při posledním sčítání roku 2015 bylo ve farnosti 1360 obyvatel, z toho 723 katolíků. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, přiložené statistiky.

³⁷ Zaznamenáno ve zprávě z roku 1656 rozhodnutí biskupské konzistoře o tom, že kostel Nejsvětější Trojice je kostelem farním. Viz tamtéž. Doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství Brněnského v Rajhradě, Běhařovice 1694 – 1947*, inv. č. 3384/B174.

³⁸ Ve farnosti se nachází celkem osm kapliček a zvoníc.

³⁹ Přeskače mají cca 110 obyvatel. Další údaje lze dohledat na stránkách Českého statistického úřadu. Dostupné na: <https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/okresy/cz0627>. (cit 22. 1. 2017).

farníků nejen z Přeskač, ale i z Tavíkovice a 2 km vzdálených Medlic.⁴⁰ Kostelík je postaven na vyvýšeném prostranství uprostřed obce a je viditelný přibližně do vzdálenosti 5 – 10 km. Obklopen je ohrazeným hřbitovem.⁴¹ Počátky stavby spadají snad až do období 10. – 13. století a mísí se v něm sloh románský s pozdějšími barokními prvky. I když se názory odborníků na stáří kostela liší, rozhodně patří k nejstarším našim dochovaným sakrálním památkám.⁴² Je škoda, že záznamů o něm se příliš nedochovalo.⁴³

Je pozoruhodné, že v Přeskačích byla samostatná fara již ve 13. století, a to až do začátku 17. století, kdy roku 1629 zanikla. Do té doby mohly být Přeskače samostatnou farností, ke které patřily i největší Tavíkovice, přičemž Běhařovičtí měli svou farnost s kostelem sv. Václava.⁴⁴

Kostel přestál několik pohrom. Značně poničen byl v období husitských válek. Rozsah škod a ani to, v jakém stavu se kostel nacházel, nevíme. Do 19. století máme zaznamenány jen dvě větší rekonstrukce, o kterých velmi stručně hovoří listiny nalezené roku 1966 v báni kostela. První se konala roku 1617 a další až roku 1830. Víme o nich jen, že při obou byla kompletně opravována střecha na kostele a proběhla i oprava poškozených nosných zdí. Další větší opravy se uskutečnily až ve 20. století. Jedna roku

⁴⁰ Medlice mají svoji vlastní kapli, která však byla vybudována až začátkem 19. století. Obec patří k Horním Kounicím, které jsou ale o 3 km vzdálenější než Přeskače.

⁴¹ Na přeskačský hřbitov pochovávali své zemřelé až do konce 18. století i obyvatelé Tavíkovice, kteří vlastní hřbitov neměli. Vzhledem k malé kapacitě hřbitova začali pak postupně Tavíковиčtí spolu s Dobronickými pohřbívát v Běhařovicích. Podrobněji je o této skutečnosti pojednáno v poslední podkapitole: „Hřbitovy ve farnosti Běhařovice.“

⁴² I názory historiků zabývajících se dějinami Přeskač se značně liší. Například G. Wolny uvádí, že kostel pochází až z 15. století. A. Hrudíčka zmiňuje 13. století. Farní kronika však mluví o 10. století, k čemuž se přiklání i názory současných odborníků po zkoumání zdiva v apsidě roku 2015. Srov. WOLNY Gregor, *Kirchliche Topografie, sv. IV.*, s. 277. HRUDIČKA Alois, *Topografie diecéze brněnské*, s. 643. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od 1778 do současnosti*, s. 154. LIBOR Jan, *Přeskače 1279 – 2009*, s. 3 – 22.

⁴³ I podrobně psaná farní kronika mu nevěnovala přílišnou pozornost a soustředila se především na farní kostel Nejsvětější Trojice. Zmínky najdeme v archívech: *Státní okresní archiv ve Znojmě*, Archiv obce Přeskače, Pr/1, 1895 – 1945. *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně*, Přeskače P/1 – S 70/30- 1932.

⁴⁴ Nejstarší zpráva je z roku 1279 spojována s farářem Martinem, který prodal svůj majetek v Přeskačích. Že zde byla samostatná farnost, se jen odhaduje podle zpráv o pohřbívání a drobných poznámek v obecních kronikách. Proti tomu stojí tvrzení farní kroniky, že kostel v Přeskačích byl vždy jen filiálním bez jakéhokoliv příjmu a jednalo se jen o soukromou hřbitovní kapli pařící do Tavíkovice. Tato informace z farní kroniky se dnes jeví jako nepravděpodobná. *Státní okresní archiv ve Znojmě*, Archiv obce Přeskače, Pr/1, 1895 – 1945. Též WOLNY Gregor, *Kirchliche Topografie, sv. IV.*, s. 278. Traduje se, že fara byla v dnešním selském domě č. p. 10. V Přeskačích se vypráví, že kostel byl v nejstarších dobách kostelem farním, místo kostela sv. Václava v Běhařovicích. Nejen, že je tato zpráva nepodložená, ale farní kroniky hovoří o opaku. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 156.

1904, druhá 1966⁴⁵ a další až v roce 1991.⁴⁶ Během všech oprav na kostele se dbalo na to, aby byl vždy zachován původní vzhled stavby včetně zachování tradičních stavebních postupů. Při každé rekonstrukci byly opraveny zejména dřevěné části stavby a kostel dostal vždy novou šindelovou střechu. Obnově se nikdy nevyhnula ani fasáda kostela. Výraznější změny nastaly roku 1904, kdy byla navíc v kostele měněna dlažba a budova prošla dosavadní největší úpravou, jež se projevila i ve vzhledu kostelíka. Jednalo se o zvětšení původních dveřních a okenních otvorů, jež poukazovaly na starý původ celé stavby a zrušení vchodu do kostelní krypty. Okna i dveře byly zvětšeny, přičemž jejich tvar zůstal stejný. K dalším větším architektonickým zásahům nedošlo a kostelík se nám dochoval téměř ve svém původním stavu.⁴⁷

Přeskačský kostel je jednolodní stavbou téměř čtvercového půdorysu o rozměrech 6, 64 x 6, 66 metrů s apsidou na východě. Zdi kostela jsou mohutné, asi jeden metr široké, s malými okny a s kulatým obloukem na jižní straně budovy. Jedno je v přední části apsidy, další dvě po stranách menších vstupních dveří, které jsou uprostřed jižní stěny. Ze severní strany kostel okna nemá. Střecha kostela je sedlová, pokrytá šindelem. Nepřehlédnutelná je malá věž s barokní cibulovitou bání, která se tyčí nad trojúhelníkovým štítem na západní straně kostela. Také věž je z vnější strany pobitá šindelem. Uvnitř jsou zavěšeny tři zvony. Starší, z roku 1407 o váze 28 kg, má na sobě český nápis a je velmi vzácný. Druhý, vážící 22 kg, je bez textu z 19. století, třetí „Svatý Josef“ byl ulit roku 1996.⁴⁸

⁴⁵ Během této rekonstrukce byly v bání kostela nalezeny zmíněné listiny. Na opravě se podílela nejen farnost, ale i obec s výpomocí JZD.

⁴⁶ Zmíněna je navíc ještě menší samostatná oprava fasády roku 1923. Jiné rozsáhlejší opravy nejsou na kostele evidovány. Doloženo v: *Státní okresní archiv ve Znojmě*, Farní úřad Běhařovice, F, 16, 1717 – 195, inv. č. 0006. Též *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Přeskače P/64, 1964 – 2007, inv. č. 6284.

⁴⁷ Zvětšení oken a dveří bylo dovoleno na přímluvu biskupa Pavla Huyna, aby byl kostel více prosvětlen. Mimo uvedené velké opravy je kostel průběžně malován, natírá se šindelová střecha s běžnými drobnými opravami, jako je například ochrana dřeva uvnitř budovy nebo nahození nových omítek. Zajímavé je, že tyto drobné opravy nejsou ve farní kronice ani zaznamenávány. Evidováno jen ve Spisovém archivu Národního památkového ústavu v Brně. Viz tamtéž.

⁴⁸ Nápis na něm zní: „Tento zvon tu jest ke Cti a Chvále Pánu Bohu a vssem Swarym do Prezeskacz.“ Druhý zvon nechali ulít Přeskačtí roku 1861. *Kronika obce Přeskače*, s. 32. Též DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská. Hrotovský okres*, s. 206. Třetí zvon nechali ulít opět z dobrovolné sbírky občanů a dotací JE Dukovany. Posvěcen byl na veřejném prostranství 6. 7. 1996. Viz FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice od roku 1950*, nestránkováno. Též DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská, Hrotovský okres*, s. 203 – 211. Doloženo ve: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, Zvon a výmalby*, P/1 – S 70.

Vchod do kostela je pouze z jižní strany menšími dveřmi. Vedle nich po pravé straně je z venku viditelný kryptový kámen z roku 1617 s nečitelným nápisem.⁴⁹ Do kostela lze vstoupit jen menším vchodem z jižní strany, který vede přímo do lodi. Ta je uvnitř na východní straně od apsidy oddělena vítězným obloukem. Na západě je postavený drobný kůr, na který se vchází z vnitřního prostoru po dřevěných schodech postavených u západní stěny, které dále pokračují do věže kostela.⁵⁰ Za povšimnutí stojí vyřezávaný dřevěný kazetový strop uvnitř lodi z počátku 17. století. V přední části lodi pod vítězným obloukem se do roku 1904 nacházel vchod do krypty pod kostelem. Vchod byl zcela zastavěn a překryt dlažbou. Prázdna hrobka je v současnosti zcela nepřístupná, podrobnější informace o ní nemáme.

Vybavení a výzdoba kostelíka je skromné. V apsidě se nachází barokní bohatě vyřezávaný oltář s oltářním obrazem Všech svatých a malým svatostánkem uprostřed.⁵¹ Vedle něho jsou po obou stranách instalovány dřevěné sochy Panny Marie a svatého Josefa z konce 19. století.

Po levé straně lodi vpředu je umístěna kazatelna ze 17. století, která je vyzdobena plastikami čtyř evangelistů a andělem držícím desatero.⁵² Vchází se na ni rovným dřevěným schodištěm z přední strany lodi. Nad ní je zavěšen baldachýn. Před kazatelnou v lodi se nachází jedna řada lavic.⁵³ Na protější stěně vedle vchodu je postavený kříž s dřevěnou sochou Krista z 19. století. Prostou bílou výmalbu interiéru zpestřuje jen po stěnách zavěšená křížová cesta.⁵⁴

Velmi vzácný je renesanční náhrobek a kryptový kámen z roku 1617. Kamenný náhrobek se nacházel nejprve vedle vchodu do kostela a až začátkem 20. století roku 1904 byl přesunut do interiéru kostela a zabudován do vnitřní strany západní stěny. Je možno si ho všimnout při vstupu na kůr. Náhrobek představuje šlechtičnu s novorozencem.⁵⁵ Kryptový kámen je zabudovaný z vnější strany vedle vstupu do kostela.

⁴⁹ Pod kostelem totiž bývala hrobka zřejmě pánů z Tavíkovíc, ze které se zachoval jen prázdný prostor pod kostelem. Bývalá krypta je dnes zcela nepřístupná, původní vchod z kostela je zazděný.

⁵⁰ Na kůr se až do 19. století vcházelo po dřevěných schodech z venku kostela. Kůr nemá žádné vybavení. Harmonium z 18. století se nedochovalo.

⁵¹ Oltář byl roku 2015 kompletně zrestaurován. Obraz je od neznámého malíře.

⁵² Kazatelna i oltář prošly velkou opravou roku 1904. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část.

⁵³ Míst k sezení v kostele je asi 50. Lavice jsou z roku 1830.

⁵⁴ Jedná se o obrazy drobných rozměrů. Jde o tovární tisk pod sklem s dřevěnými rámy z počátku 20. století.

⁵⁵ Zřejmě se jedná o hraběnku Elišku z Tavíkovíc, která zemřela roku 1617 při porodu. Srov. LIBOR Jan, *Přeskače 1279 – 2009: Z dějin rolnické vsi na Moravskokrumlovsku*, s. 21.

Již z korespondence ze 17. století mezi biskupskou konzistoří a běhařovickým farářem je patrné, že v kostelíku byla už tehdy sloužena mše svatá spíše příležitostně.⁵⁶ Především při pohřbu, když někdo z Přeskač, případně z Tavíkovíc, zemřel. Od roku 1909 do současnosti jsou zde tradičně vysluhovány bohoslužby pravidelně na svátek sv. Štěpána, o slavnosti Všech svatých a na Velikonoční pondělí.⁵⁷

Kostel sv. Václava v Běhařovicích

Původně stával na náměstí v Běhařovicích románský kostel zasvěcený sv. Václavovi, obklopený hřbitovem. Přesné datum vystavění ani vysvěcení není známo a informací o něm je pomálu. Přesto však víme, že v Běhařovicích stál již v období působení faráře Soběna, tedy před rokem 1348⁵⁸ - z čehož lze usuzovat, že byl tento kostel, ač nedochovaný, nejstarším ve farnosti. Podle záznamů v kronikách⁵⁹ se jednalo o menší jednolodní stavbu obdélníkového půdorysu s apsidou. Kostelík vykazoval typické znaky románské architektury s mohutnými zdi a malými okenními a dveřními otvory.⁶⁰ Hlavní vstup byl zdoben reliéfy. Stavba byla původně bez věže. Ta k němu byla přistavěna až roku 1776 za faráře Koukala.⁶¹ Kostel měl mít velmi prosté zařízení s malým oltářem. Vnitřní zdi měly zdobit reliéfy.

Budova však několikrát vyhořela, což se podepsalo na její statické i vzhledu. Nejzrozsáhlejší škody způsobil požár roku 1577, po kterém se stavba nacházela v dezolátním stavu, a to i když prošla několika opravami.⁶² Z tohoto důvodu se rozhodl tehdejší majitel tavíkovického panství vystavět kostel nový. Kostel sv. Václava nadále sloužil Běhařovicím jako farní kostel, i když roku 1626 při požáru městečka znovu

⁵⁶ Kostel v Přeskačích nebyl kostelem filiálním, a proto farář Běhařovický k němu nemá žádnou povinnost. Teprve biskup brněnský Pavel Huyn – bývalý zdejší farář, roku 1908 dovolil, aby zde byla sloužena mše sv. i mimo svátek Všech svatých, pod podmínkou, že bohoslužby nebudou na újmu Božích služeb v Běhařovicích. Podle archivované korespondence víme, že farář žádal až do r. 1952 biskupství o povolení sloužit zde mši sv., které bylo vždy uděleno. Nejstarší dopisy jsou z roku 1794. Doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Přeskače, hřbitovní kaple 1862 – 1995, inv. č. 885/P551.*

⁵⁷ Od působení faráře Jaromíra Gargoše se začala v Přeskačích sloužit mše sv. každou první sobotu v měsíci. Pořad bohoslužeb zůstal do současnosti zachovaný beze změny.

⁵⁸ Srov. DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská, Hrotovský okres*, s. 52.

⁵⁹ Nejstarší zprávy vycházejí z nedochovaných listin z bání kostela z roku 1602. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 152 a nestránkovaná část kroniky. Též v: MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice*, s. 9.

⁶⁰ Kolik vstupů do kostelíku bylo, není z pramenů zřejmé.

⁶¹ Farář Kaspar Jan Nepomuk Koukal sloužil v Běhařovicích v letech 1763 - 1800.

⁶² Ve farní kronice je kostelík popisován jako silně nevzhledný a chatrný.

vyhořel a následně byl vyrabován Švédy. V Běhařovicích však stál až do konce začátku 19. století.

Roku 1802 byl celý zbořen, včetně věže, a farním se stal kostel Nejsvětější Trojice.⁶³ Zbytky zdiva ze strženého kostela sv. Václava byly použity k výstavbě školy.⁶⁴ Na místě, kde stával románský kostelík, byla roku 1826 vybudována současná fara s prostorným dvorem a hospodářskými budovami, která nahradila původní faru ze 17. století, jež stávala v místech dnešní sýpky.⁶⁵ Zrušen byl i přilehlý hřbitov.⁶⁶

Jako památka na původní románský kostel byla před budovou nově vystavěná fara roku 1826 vybudována kaplička zasvěcená sv. Václavovi. Jedná se o drobnou barokní stavbu obdélníkového půdorysu s půlkruhovitým závěrem. V průčelí je štít s redukovanou volutou. Uvnitř kapličky je nízká plochá klenba. Nad vstupem se nachází malá mramorová deska, dochovaná z původního kostelíka, s reliéfem znázorňujícím ukřižovaného Krista. Je na ní vyražen rok 1630. Další mramorový reliéf je zasazen na východní stranu vnitřní zdi z první poloviny 17. století a znázorňuje dvě ženské postavy. Stavba je zastřešena sedlovou střechou pokrytou červenou pálenou taškou.⁶⁷

Kaple je vybavena oltářem z původního románského kostela se sochou sv. Václava z poloviny 18. století.⁶⁸ Od postavení prošla několika drobnějšími opravami, při kterých byla měněna střešní krytina, opravena fasáda a kaplička dostala nové vymalování. Všechny tyto opravy kapličky byly vždy spojené s opravou fary.⁶⁹

⁶³ MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923*, s. 5. Též FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část. Tato informace, která je uvedena v nejstarší farní kronice, se rozchází s textem v Topografie G. Wolnyho, podle něhož nebyl kostel sv. Václava po požáru roku 1577 již obnoven. Srov. WOLNY Gregor, *Kirchliche Topografie, sv. IV.*, s. 277.

⁶⁴ Škola v Běhařovicích byla založena roku 1801 a byla postupně dostavována až do roku 1830. Docházely sem děti z okolních vesnic mimo Tavíkovice. Její kapacita je cca 300 žáků. Roku 1999 zde byly otevřeny jen dvě třídy. Dnes se zde již nevyučuje, žáci docházejí do sousedních Mikulovic. *Kronika školy v Běhařovicích, vybrané texty*.

⁶⁵ Podle děkanské zprávy z roku 1657 byla původní farní budova na spadnutí a následně opravena. Pak sloužila až do roku 1826. Tato stará budova byla původně až v zadní části současné farní zahrady. Nová fara z roku 1826 několikrát vyhořela a byla opravována. Největší oprava je zaznamenána roku 1884. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, Běhařovice – fara 1826, BĚH/1*.

⁶⁶ Více v poslední podkapitole „Hřbitovy ve farnosti Běhařovice.“

⁶⁷ Srov. SAMEK Bohumil, *Umělecké památky Moravy a Slezska I.*, s. 37 – 38.

⁶⁸ O svátku sv. Václava se koná ke kapličce procesní průvod z kostela.

⁶⁹ Oprava kaple je ve farní kronice zmíněna jen v roce 1979. Ve spisu Státního památkového úřadu je však založeno ještě dalších osm drobných oprav. *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, Farní kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích BĚH/1, 1938 – 195. Též Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně, Běhařovice, kaple sv. Václava, BV/61, inv. č. 6204.*

Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovcích

Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů je nejmladším kostelem ve farnosti a byl vystavěn v Tavíkovcích na návsi vedle rybníka. K jeho vybudování ale vedla dlouhá cesta. Je vhodné připomenout, že tato obec je ze všech vesnic patřící do farnosti se svými cca 500 obyvateli největší, ale zároveň i nejvzdálenější od farního kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Věřící tak museli vždy na bohoslužby docházet nebo dojíždět víc než 5 km, protože v Tavíkovcích až donedávna kostel nebyl.

Významnou roli v životě farnosti v Tavíkovcích sehrál i místní renesanční zámek z 16. století, jež nechal vybudovat hrabě Kristián Teufel⁷⁰ v místě původní kamenné tvrze v centrální části Tavíkov. Na zámku byla totiž zřízena prostorná kaple, v níž byly alespoň příležitostně slouženy bohoslužby, a to až do 18. století, kdy kaple na zámku zanikla a kdy připadla budova státu. Nebylo možné ji až do roku 1989 ani obnovit. Tavíkovičtí proto začali usilovat o to, aby byl v jejich obci vybudován jejich vlastní kostel.

První snahou občanů hned po druhé světové válce, roku 1948, bylo získat zpět možnost konat bohoslužby na místním zámku, který patřil obci. Chtěli získat povolení na opětovné obnovení zámecké kaple, což se nepodařilo. Téhož roku navštívil farnost biskup Karel Skoupý, který doporučil, aby místní od této snahy ustoupili a snažili se vybudovat si v obci vlastní farní kapli, která by nebyla závislá na obci. Roku 1969 bylo projektově i finančně vše připraveno.⁷¹ Na návsi se začal upravovat terén a navážet materiál ke stavbě.⁷² Ovšem z politických důvodů byla stavba na několik měsíců zastavena a roku 1973 zakázána s tím, že bylo Tavíkovcům nabídnuto a doporučeno v obci vybudovat víceúčelovou obřadní síň.⁷³ Na tento návrh ovšem místní nepřistoupili. Stavbu kostela se přesto podařilo na téměř dvacet let přerušit. Po roku 1989 přišel běhařovický farář Josef Fiala opět s návrhem vrátit se ke stavbě. Roku 1992

⁷⁰ O J. K. Teufelovi podrobněji v následující kapitole.

⁷¹ Autor návrhu pro tehdejší kapli Panny Marie Matky jednoty křesťanů byl znojemský malíř A. F. Stehlík. Projekt vypracoval architekt Viktor Dohnal z Brna.

⁷² Pozemek uprostřed obce daroval ke stavbě místní mlynář Stanislav Vrána.

⁷³ První rozhodnutí o povolení vydal Okresní národní výbor ve Znojmě v říjnu roku 1969. V listopadu 1970 bylo náhle povolení zamítnuto. Celou záležitost začal zkoumat Jihomoravský krajský úřad v Brně, až v listopadu roku 1973 vydal závěrečné usnesení o zákazu stavby. Církevní tajemník Miroslav Šmídek vypracoval pro Tavíkovice nové řešení v podobě víceúčelové smuteční síně. Argumentem bylo, že ta má sloužit všem, ne jen občanům patřících do církve, a má se stát chloubou obce. Na stavbu obřadní síně se měl použít pozemek darovaný farnosti i již zakoupený stavební materiál. Doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Běhařovice KBK/222, inv. č. 885/KBK552. Farní kroniky o této události zprávy nepodávají.*

byl vybrán projekt, za tři roky byla stavba povolena a roku 1996 se začalo stavět.⁷⁴ Kostel se podařilo dokončit roku 2002.⁷⁵

Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů⁷⁶ je stavba s centrální dispozicí. Hlavní loď má tvar oktogonu o průměru 16 metrů, ke kterému jsou přilehlé tři apsidy. V první je sakristie, ve druhé zpovědní místnost a ve třetí schodiště vedoucí do suterénu. Na západní straně je přistavěno křídlo s učebnou. Toto uspořádání má symbolizovat jednotu a sjednocení. Inspiraci hledal architekt kostela v byzantské kultuře. Celá zděná konstrukce kostela s arkádami je velmi masivní, vyjadřující už od pohledu pevnost. Nad nosnými zdmi je po celém obvodu budovy prosklený pás, který stavbu opticky odlehčuje. Kostel je zastřešen kopulemi, pokrytými měděným plechem. Hlavní kopule má otevřený prosklený vchod, jímž do budovy dopadá světlo shora. Nad tímto je vztyčený skleněný jehlan nesoucí bání o průměru jeden metr z nerezové oceli s křížem, který završuje stavbu ve výšce 23 metrů.⁷⁷ Vstupní portál nesou dva sloupy a dřevěný vazník s mariánskými iniciálami. Mariánské symboly použité v architektonických prvcích je možno najít i v interiéru kostela. Jedná se především o mosazné svorníky ve dřevem obložené kopuli ve tvaru hvězd a hvězdy vykládané v kostelní dlažbě. Kostel nemá presbytář. Oltář je umístěn na východní straně centrálního prostoru na vyvýšeném stupni. Pod kostelem je vybudován suterén s kuchyňkou, přednáškovou místností a sociálním zařízením. Mimo jiné zde najdeme i malou kotelnu a technickou místnost.

Vybavení kostela je moderní a jednoduché. Upřednostněny jsou dřevěné a skleněné materiály se zlatými prvky. V přední části je umístěný prosklený oltář s mramorovou deskou, v níž jsou vloženy ostatky sv. Františky.⁷⁸ Nalevo od hlavního oltáře je opět prosklený ambon a po pravé straně je umístěn sedes, za kterým se nachází

⁷⁴ Základní kámen byl položen 1. června 1997. Při své návštěvě v Olomouci jej posvětil roku 1995 papež Jan Pavel II.. Srov. NOVÁK Pavel, *Tavíkovice - Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů*, nestránkováno. Též Kolektiv autorů, *Tavíkovice - Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů 10 let*, nestránkováno.

⁷⁵ Hlavními organizátory stavby byli farář Josef Fiala a pastorační asistent Jan Němec z Tavíkovíc. Stavba stála jedenáct miliónů, místo plánovaných dvou. Nový kostel byl vysvěcen brněnským biskupem Vojtěchem Cikrlem 19. května roku 2002. Slavnosti se zúčastnilo téměř 2000 lidí. Podrobněji v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, nestránkováno.

⁷⁶ Památka Panny Marie, Matky jednoty křesťanů se v našich diecézích slaví 18. ledna od roku 1966. Srov. *Denní modlitba církve*, s. 1278.

⁷⁷ Nerezová bání má tvar děleného dekahedronu a jsou v ní uloženy listiny týkající se stavby kostela a soudobého života v Tavíkovících. Kopie listin jsou uloženy na faře v Běhařovicích.

⁷⁸ Oltář je zhotovený podle návrhu architekta kostela Jiřího Mojžíše.

ve zdi zabudovaný zlatý svatostánek.⁷⁹ Uprostřed kostela se nacházejí dvě řady dubových lavic.⁸⁰ Kaple má i své varhany, které jsou umístěny po pravé straně před vyvýšeným stupínkem. Vedle nich v apsidě jsou zabudovány dvě dřevěné zpovědnice. Hlavní vchod do kostela je na protilehlé severní straně, což se ukázalo jako ne příliš vyhovující, protože při pohledu do kostela prosklenými dubovými dveřmi je možné zahlédnout právě jen lavice se zmiňovanými zpovědnicemi.

V severní části oddělují dvoukřídlé dubové dveře hlavní prostor od učebny, která je napojena na centrální část kostela, v níž se nachází dalších deset lavic upravených pro psaní.⁸¹ Ze severní strany učebny se nachází druhý malý vchod do kostela s předsínkou.⁸²

Zprava vedle hlavního vchodu do kostela je vybudováno šnekovité schodiště vedoucí do suterénu. Zde se nachází zmiňovaná společenská přednášková místnost, používaná i jako jídelna, s malou kuchyňkou.

Celý kostel je vymalován čistě bíle a všechny dřevěné prvky mají bezbarvý nátěr.⁸³ Dominantou je dřevěný kříž s pozlacenou sochou Krista v životní velikosti, umístěný na stěně po levé straně svatostánku,⁸⁴ a výrazný je též oltářní obraz Panny Marie namalovaný v oblouku na zdi přímo za obětním stolem.⁸⁵ Na okolních zdech jsou zavěšeny obrazy s křížovou cestou.⁸⁶ V kostele se nacházejí ještě další sochy a obrazy, ty ale zdobí jen přilehlou učebnu a suterén. Jedná se především o dřevěný kříž s korpusem v západní části učebny a o dřevěnou sochu Panny Marie Lurdské zasazenou

⁷⁹ Svatostánek navrhl pro kostel malíř Ludvík Kolek roku 2003. Motiv svatostánku představuje lámání chleba. Z proměněného chleba září paprsky.

⁸⁰ Jedná se celkem o 10 lavic. Kolem obvodu kostela bývají k dispozici navíc dřevěné židle. Míst k sezení v kostele je 130.

⁸¹ Místnost byla plánovaná pro případnou výuku náboženství. Doposud k těmto účelům nebyla použita. Využívá se hlavně jako prostor pro rodiny s dětmi během nedělních bohoslužeb. Během zimního období je místnost uzavřena, aby se zbytečně nevytápěla.

⁸² Boční vchod je v současnosti používán jako hlavní vchod do kostela. Do centrální části se tak vchází přes učebnu. Toto opatření bylo zavedeno roku 2009, protože pozdní příchody na bohoslužby z pravé strany od oltáře přímo do centra budovy působily příliš rušivě. Hlavní vchod je tedy zpravidla uzamčen. Navíc jsou skleněné tabule na dveřích do dvou třetin zatřené na bílo, aby návštěvníci nebyli rušeni okolím. Nevýhodou je, že nelze do interiéru kostela nahlédnout zvenčí.

⁸³ Od svého vzniku zatím nebyly nátěry obnovovány.

⁸⁴ Autorem je sochař Karel Stádník. Vyobrazený Kristus má ještě otevřené oči a dívá se na svatostánek pod ním. Nápis na kříži je provedený ve třech jazycích – hebrejsky, řecky a latinsky podle evangelijní předlohy, (nejen zkratka INRI). Kříž byl pořízen do kostela roku 2003.

⁸⁵ Autorkou obrazu je malířka Ludmila Juřenová. Figurální malba s postavou Panny Marie ve středu byla provedena technikou uměleckého akrylu na omítku zdiva v roce 2003.

⁸⁶ Křížovou cestu namalovala opět Ludmila Juřenová roku 2005 – 2006, technika olej na plátně.

v nice po levé straně u bočního vchodu do kostela.⁸⁷ K další výzdobě učebny patří obraz Panny Marie Matky jednoty křesťanů zavěšený na protilehlé straně.⁸⁸ Ostatní stěny kostela zůstávají úmyslně bez výzdoby, aby interiér působil co nejvíce světle a vzdušně. Tento záměr podporují i prosklené pásy mezi nosnými zdmi a kopulí, kterými do kostela proniká světlo ze všech světových stran. Značný světelný podíl má navíc i prosklené završení kopule.⁸⁹

Filiální kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů se stal novým bohoslužebným prostorem, ve kterém jsou pravidelně vysluhovány mše svaté.⁹⁰ Nejen že plně nahradil funkci dřívější zámecké kaple, ale stal se prostorem otevřeným pro všechny. Zvláště pro své přednáškové prostory v suterénu je hojně využíván celou farností k příležitostným seminářům či besedám. Je zázemím nejen pro tavíkovické farníky, ale i pro všechny ostatní.

⁸⁷ V období Vánoc bývá v tomto prostoru umístován Betlém vyřezaný z lipového dřeva od lidového umělce. Do kostela byl pořízen roku 2003.

⁸⁸ Autorem je malíř Ludvík Kolek. Obraz byl původně namalován roku 2002 jako návrh na oltářní obraz. Technika suchý pastel.

⁸⁹ Problémem je velké přehřívání prostoru v letních měsících. V létě zde teploty dosahují až 35° C. Hlavní příčinou je zřejmě špatně odizolovaná střecha a nemožnost většího větrání okny. Na mosazných hvězdících uvnitř kopule se navíc při větší návštěvnosti kostela sráží pára, ze které pak dolů kape voda. V zimě je kostel bez větších problémů vytápěn pomocí podlahového topení.

⁹⁰ Od vysvěcení je zde pravidelně sloužena nedělní mše svatá. O velkých svátcích se bohoslužby vysluhují jen ve farním kostele nebo případně v kostele Všech svatých v Přeskačích. Též křestní, svatební a pohřební obřady jsou vysluhovány jen ve farním kostele.

2 Kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích v průběhu dějin

Největším kostelem ve farnosti je kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Budova hraje důležitou roli v životě farnosti. Jedná se o jedinečnou stavbu celého Znojemska, a to pro svou historickou hodnotu, velikost a výjimečnému umístění. Kostel je viditelný na vzdálenost několika desítek kilometrů ze všech světových stran. Taktéž lze z věže kostela sledovat okolní krajinu, a to až do sousedního Rakouska.⁹¹

Tato kapitola se zaměřuje především na stavebně historický vývoj stavby a změny ve vybavení kostela až do současnosti. Z důvodu přehlednosti textu je vynecháno restaurování maleb a je zařazeno do následující kapitoly – k popisu renesančních maleb v presbytáři.

Původ kostela a vývoj stavby do konce 18. století

Písemných zpráv, které hovoří o historii kostela do 18. století, máme jen velmi málo. Hlavním důvodem je především skutečnost, že se nepodařilo dochovat původní farní kroniku psanou z konce 16. století.⁹² Přesto však máme k dispozici alespoň stručný zápis z listiny uložené v báni kostela z roku 1682, která byla objevena při rekonstrukci věže začátkem 19. století, a několik korespondenčních listin mezi běhařovickým farářem a brněnskou konzistoří zmiňujících farní kostel v období 18. století.⁹³ Drobné zmínky o kostele z konce 16. století uvádí též kronika farnosti Trstěnice.⁹⁴

Kostel Nejsvětější Trojice byl vystavěn roku 1596, o čemž svědčí letopočet vytesaný do kamene v renesančním portálu při vstupu do lodi kostela. Na své náklady ho nechal postavit tehdejší majitel tavíkovického velkostatku Jiří Kristián Teufel z Gundersbachu.⁹⁵ Existují dvě verze, hovořící o tom, pro koho byl kostel původně

⁹¹ K zahlédnutí z věže jsou Štýrské Alpy. Při dobré viditelnosti lze prý dohlédnout až na okraj Vídně. Podrobněji v: MÁTLOVÁ Marie, *Paměti*, audionahrávka z roku 2016.

⁹² O této kronice mluví současná nejstarší farní kronika. Byla údajně zničena během třicetileté války. Mimo jiné měly být v Běhařovicích na faře uloženy ještě jiné různé matriky, které nepřečkaly první světovou válku. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 156.

⁹³ Korespondence archivovaná v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě: Běhařovice 1694 – 1947*, inv. č. 3384/B174.

⁹⁴ Kronika farnosti Trstěnice je nejstarší z dochovaných kronik na Znojemsku. Je psaná od roku 1204 do současnosti. Roku 1599 zde najdeme jen nepatrnou zmínku o nedalekém majestátním kostele v Běhařovicích, kam se konala pouť. Kronika je nestránkovaná.

⁹⁵ Jiří Kristián Teufel z Gundersdorfu se svou manželkou Evou obýval velkostatek v Tavíkovcích od roku 1549 – až do smrti 1608. Měl velký podíl na celkovém rozvoji Tavíkovc a okolí. Vystavěl nejen kostel

vybudován. První z nich vychází z toho, že Jiří Kristián Teufel zřejmě nebyl katolického vyznání a kostel nechal vybudovat pro novokřtěnce, kteří byli ve farnosti hojně zastoupeni.⁹⁶ Navíc katoličtí věřící údajně novou svatyni nepotřebovali, protože měli svůj kostel sv. Václava.⁹⁷

Oproti této verzi stojí zápisy v nejstarší dochované farní kronice vycházející z listin nalezených v báni kostela. Podle nich byl kostel postavený od počátku jako katolický, a to především z důvodu, že kostel sv. Václava byl v té době již v zuboženém stavu a nedostačoval pokrýt potřeby tehdejší věřící obce. Navíc se podle starých zápisů jevil jako nepřilíš reprezentativní. Na starých listinách z bání kostela stálo: „...*Tento kostel je příliš malý a krajně nevzhledný. Nemajíc ani pořádné věže. Má pramalého smyslu, aby byl ve farnosti dále udržován...*“⁹⁸ Z těchto důvodů nechtěl majitel tavíkovického velkostatku investovat do jeho opravy. Proto nechal Teufel vystavět nový kostel, který by se stal chloubou celého kraje. Navíc se kronika odvolává na to, že novokřtěnci kostel nepotřebovali, neboť měli vybudovaný v Tavíkovících svůj společenský dům. Protože ale nemáme žádné přímé doklady hovořící o původu kostela, jsou obě verze neprokazatelné.⁹⁹

Jisté ale je, že roku 1657 kostel Nejsvětější Trojice nebyl ještě vysvěcen a měl jen jediný oltář¹⁰⁰ a maličkou zákristii. Z dochovaných listin z roku 1671 také víme, že to bývalo významné poutní místo a že už tehdy byla stavba považována za nejkrásnější kostel v děkanství.¹⁰¹

Podle zprávy od běhařovického faráře Jakuba Nigrina z roku 1691 pro brněnskou konzistoř byl kostel koncem 17. století ve velmi špatném stavu. Mimo

v Běhaovicích, ale i zámek v Tavíkovících. Teufel byl komořím arcivévody Matyáše Habsburského, bratra císaře Rudolfa II. Srov. VEČEŘA Petr, *Tavíkovice 650 let*, s. 4. Též SEDLÁK Stanislav, *Stručné dějiny obce Tavíkovice*, s. 12. Kolektiv autorů, *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 64.

⁹⁶ Farní kronika sice zastává názor, že Teufel byl vyznání katolického, jinak by se nemohl těšit přízně vévody Matyáše. Podle zápisů v obecní kronice Jiří Kristián Teufel patřil k novokřtěncům, ale nelze podle toho soudit, že nechal vystavět nekatolický kostel. Zajímavostí je, že v okolních farnostech v témže čase byly stavěny katolické kostely nekatolickými držiteli panství. (Např. Mikulovice nebo Višňové, rok 1596). Srov. VASILOVÁ Ludmila, *Kostel sv. Jana Křtitele ve Višňovém*, s. 13.

⁹⁷ K tomuto názoru se přiklání např. Gregor Wolny nebo Alois Hrudíčka. Srov. WOLNY Gregor, *Kirchliche Topografie*, sv. IV., s. 245 a HRUDIČKA Alois, *Topografie*, s. 642.

⁹⁸ Srov. opis z listin z bání kostela v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, neustránkováná část.

⁹⁹ Je třeba přihlížet k tomu, že kronika zaznamenávající zprávu z bání kostela po roce 1620 může být v ohledu katolického původu kostela ovlivněná pisatelem.

¹⁰⁰ O tom, zda byl oltář konsekrován, nejsou zmínky.

¹⁰¹ V listinách dochovaných v Diecézním archivu Biskupství brněnského se vedou především spory o majetek a rozsah farnosti Běhařovice. Do děkanství tehdy patřily Jaroměřického. Dnes patří Běhařovice do děkanství Moravský Krumlov.

majtkových poměrů farnosti a kněžských příjmů je totiž ve zprávě uvedeno, že farní kostel Nejsvětější Trojice je v dezolátním stavu, protože držitel panství v Tavíkovcích prodal materiál určený na opravu střechy. Navíc odebral měděnou makovici, která byla na věži, a vše použil pro soukromé účely. Ve zprávě je též drobná zmínka o tom, že kostel má ubohý hlavní oltář s obrazem v hrozném stavu. Též je uvedeno, že v kostele jsou ještě dva boční oltáře, které jsou v ještě horším stavu než oltář hlavní, holé – bez obrazů.¹⁰²

Z roku 1792 máme první informace týkající se přímo kostela i z nejstarší kroniky, která zde krátce poznamenává, že v tomto roku zde byl kostel v presbytáři a na stropě lodi vymalován iluzorními malbami Josefem Winterhalterem ze Znojma.¹⁰³ Další zprávy o kostele popisují až rekonstrukci, které budou věnovány následující stránky.

Vývoj stavby v 19. století

Od druhé poloviny 19. století byl kostel několikrát opravován. Roku 1845 budova neodolala náporu vichřice a přišla o celou střechu i s makovicí a s křížem. Po této události chátrala a k opravě došlo až po deseti letech. Konkrétně roku 1856 se uskutečnila oprava většího rozměru, do níž patřilo kompletní nové opláštění šindelové střechy, ostatní opravy na budově, které se toho roku ještě uskutečnily, nejsou podrobněji zaznamenány. Víme ale, že tehdy byly poprvé restaurovány i nástěnné malby v presbytáři. První rozsáhlá rekonstrukce, o které máme podrobnější zprávy, byla započata roku 1884. Je škoda, že tato zásadní oprava kostela nebyla ve všech směrech zdařilá. Měla se původně týkat jen výmalby interiéru a částečné výměny krytiny na lodi kostela, stala se však nakonec kompletní opravou celé památky, během které došlo k několika významným přestavbám budovy. Promítla se do oprav exteriéru i interiéru. Změny se týkaly i tehdejšího vybavení a výzdoby kostela. Jednalo se o opravy a úpravy, jež s sebou přinesly proměnu dosavadního vzhledu kostela.

¹⁰² Doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě*, Běhařovice 1694 – 1947, inv. č. 3384/B174.

¹⁰³ Jan Josef Winterhalter byl znojemský malíř a freskař. Narodil se roku 1743 ve Vohrenbachu a zemřel roku 1808 ve Znojmě. Jeho malby najdeme například v Louckém klášteře ve Znojmě, ve Vranově nad Dyjí nebo v Tasovicích. Významným dílem byla mimo maleb i vyřezávaná kazatelna v kostele sv. Mikuláše ve Znojmě ve tvaru zeměkoule.

Rekonstrukce roku 1884

Iniciátorem dlouho plánované rekonstrukce byl běhařovický farář Rudolf Cvrček¹⁰⁴ spolu se svým kaplanem Janem Bádalem.¹⁰⁵ Vše začalo opravami v interiéru se záměrem, aby mohly být co nejdříve slouženy bohoslužby v čistém prostoru. Nejprve byl tedy kostel uvnitř lodi vymalován a proběhlo restaurování renesančních maleb v presbytáři.¹⁰⁶

Dalším krokem bylo položení nové dlažby v celém kostele. Během těchto prací však došlo k velkým škodám, protože farář Rudolf Cvrček souhlasil se zazděním původního vchodu do krypty pod kostelem, který se nacházel v přední části lodi před presbytářem. Velká kamenná deska, překrývající vchod do hrobky, s letopočtem 1597 a iniciálami pána z Tavíkovíc G. C. T. Z G.,¹⁰⁷ byla vytržena a odstraněna jako odpad z kostela. Po několika měsících byla nakonec zachráněna následujícím farářem Antonínem Kubíčkem a vsazena do přední strany schodiště vedoucího na kůr. Zedníci také odstranili kamenné náslapy schodů vedoucí dolů do krypty a vše důkladně zazdili, tudíž se hrobka stala již naprosto nepřístupná.¹⁰⁸

Necitlivé opravy se dočkaly i renesanční sloupy pod kůrem při vstupu do chrámové lodi, protože řemeslníci maltou a omítkou zahladili původní tvar těchto sloupů, když srovnali patku i hlavicí do roviny. Značně byl poškozen i reliéf portálu, kde došlo opět k zahlazení ozdobného žlábkování. Je dobře, že k podobným úpravám nedošlo i u ostění dalších vchodů do zákristie a velkých oken. V těch byly měněny staré skleněné výplně za zcela nové.¹⁰⁹ Kostel dostal nové vitrážové malby. Původní tvar oken s gotickými kružbami však zůstal zcela zachován a neprošel nikdy žádnými

¹⁰⁴ Rodolf Cvrček působil v Běhařovicích v letech 1884 – 1895. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část.

¹⁰⁵ Rekonstrukce byla plánována od roku 1881, kdy do farnosti nastoupil jako novokněz Jan Bádál. Oprava pod vedením faráře Rudolfa Cvrčka byla započata v březnu roku 1884 a na jejím uskutečnění se shodli starostové všech vesnic patřících do farnosti. Po Rudolfovi Cvrčkovi v ní pokračovali jeho nástupci Antonín Kubíček, Pavel Huyn a Josef Škarda. Viz tamtéž.

¹⁰⁶ Nová výmalba a oprava renesanční výzdoby v kostele se roku 1884 nezdařila. K její opravě došlo později roku 1912. Podrobně je o tom pojednáno v samostatné podkapitole, která se věnuje malbám a jejich historii.

¹⁰⁷ Georg Christian Teufel z Gundesheimu.

¹⁰⁸ Jedním z argumentů bylo, že do hrobky se již stejně nesmí pochovávat a „mrtví mají mít klid,“ a tak se tam stejně nebude chodit. Brzy se ale objevily nečekané problémy, kterým se musela věnovat další velká oprava kostela v 2. polovině 20. století. Podrobněji v podkapitole „Kostelní krypta“.

¹⁰⁹ Popis toho, jaké byly v oknech výplně před touto rekonstrukcí, se nikde v kronikách ani v archivních spisech neobjevuje.

opravami. Výjimkou bylo jen okno, které bylo vybudováno v čele presbytáře takřka po deseti letech.¹¹⁰

Po těchto vnitřních pracích se přistoupilo k opravě střechy. Původní šindelová střecha na lodi byla místy prohnílá a děravá, proto dostal kostel v poškozených částech nový šindelový plášť s tím, že celá krytina byla čerstvě opatřena nátěrem. Na kompletní opravu střechy farnost tehdy neměla dostatek finančních prostředků.

Vrcholem všech tehdejších oprav byla úprava střechy věže. Zde se nechala odstranit původní gotická báně pokrytá šindelem a udělat celá nová vazba podle zcela nového architektonického návrhu. Střecha má od té doby jiný tvar a je zřejmě o něco nižší než byla ta původní.¹¹¹ Na vršek byla znovu umístěna makovice, i když drobných rozměrů, do níž nechal farář vložit listinu se stručným popisem soudobých poměrů, průběhem opravy kostela a záznamem ze svěcení nového kříže, jež byl zasazen do báně.¹¹²

Po těchto základních opravách, jenž roku 1884 probíhaly na kostele, se pozornost farníků následujícího roku soustředila na obnovu fary. I když práce na kostele ještě nebyly zcela u konce, z farních kronik se můžeme dočíst, že fara byla stejně jako kostel ve zchátralém stavu a opravu bylo před kostelem třeba upřednostnit. Z těchto důvodů byly práce na kostele vystřídány důkladnou rekonstrukcí farní budovy.¹¹³

¹¹⁰ Podrobněji v následující kapitole věnující se současnému popisu kostela.

¹¹¹ Střecha byla dokončena v červenci roku 1884 tesařem Václavem Jahodou z Moravských Budějovic. I když byla práce provedena precizně, farníci tuto změnu velmi těžko nesli. Dodnes se hovoří o tom, že střecha byla původně mnohem hezčí a vyšší. V obecní kronice najdeme zprávu, že střecha musela být nepatrně snížena z politických důvodů, aby nemohl být z věže sledován život ve Vídni. Tuto informaci, i když je dodnes rozšířena mezi lidem, nelze nijak dokázat, ba navíc záznamy v kronice a ve spisech dochovaných v archivu tuto skutečnost popírají. *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně, Kostel Nejsvětější Trojice B/66. 1971 – 2009., inv. č. 6202.*

¹¹² Kříž ukoval běhařovický kovář Bernard Kašpar. Jeho svěcení bylo pro farnost velkou událostí. Listina v báni dokonce zapisovala všechny důležité osobnosti kraje, které se slavnosti zúčastnily. Opis listiny najdeme v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 150.

¹¹³ Jednou z hlavních příčin oprav fary mělo být biřmování, jež se mělo ve farnosti udělovat roku 1885, a Běhařovice čekaly vzácné návštěvy z biskupství. Opravena byla kompletně celá fara. Začalo se srovnáváním poničených zdí a pokládkou nových podlah. Dále byla obnovena střecha a po ní okna. Pozornost se věnovala i vybavení budovy. Zrestaurována byla kachlová kamna a na faru byl pořízený nový nábytek. Po opravě farní budovy došlo i k obnově dvora a přilehlých hospodářských budov. Více tamtéž.

Oprava vybavení kostela 1884 - 1913

Během oprav v kostele v letech 1884 - 1913 docházelo průběžně i k obnově vybavení. Jako první přibyly do lodi kostela roku 1905 nové lavice, protože ty staré již byly velmi chatrné a poškozené červotočem. Navíc gotická výzdoba na nich už byla polámaná a působily velmi nevzhledně. Na těch nových ale výzdoba zcela chyběla, což se ukázalo po několika měsících jako nevyhovující, protože se do prostoru nehodily. Musely tedy být ještě dozdobeny gotickými fiálami.¹¹⁴

Z nového vybavení, které kostel Nejsvětější Trojice koncem 19. století dostal, byly nejdůležitější novogotické oltáře. Vše začalo tím, že manželka běhařovického starosty nechala pro kostel darem vyrobit novou sochu Panny Marie Lurdské. Po jejím vzoru se pak farníci rozhodli uspořádat sbírku a zakoupili spolu s mariánskou sochou ještě jednu sochu sv. Josefa.¹¹⁵ Obě dřevěné sochy měly být umístěny v původních gotických oltářích, nacházejících se před vítězným obloukem po obou stranách lodi, místo původních obrazů. Staré obrazy vyobrazovaly Pannu Marii a svatého Jana Nepomuckého a autorem obou byl již zmiňovaný malíř Winterhalter ze Znojma.

Ovšem při instalaci soch na místo starých obrazů farář s kostelníkem naznali, že boční oltáře jsou již ve špatném stavu a je škoda do nich dávat nové sochy. Spolu s farníky tedy rozhodli, že při příležitosti celých oprav kostela nechají i tyto dva oltáře vyrobit nové po vzoru původních oltářů ze začátku 17. století. To se nakonec podařilo do dvou let uskutečnit a roku 1890 stály v lodi dva novogotické oltáře s novými sochami Panny Marie po pravé straně a svatým Josefem zleva.¹¹⁶

Přesto, že hlavní oltář se jevil zprvu ještě v uspokojivém stavu, ve srovnání s novými oltáři působil ten největší a nejdůležitější v čele kostela omšele. I když byla farnost vzhledem i k jiným probíhajícím opravám na kostele již finančně dost

¹¹⁴ Lavice byly darem od majitele velkostatku v Tavíkovcích Jindřicha Frankla. Od Frankla do kostela přibylo celkem deset párů lavic, což nedostačovalo a farnost ještě nechala ze sbírek dodělat další. Kolik jich bylo nakonec pořízeno, není již v kronice uvedeno.

¹¹⁵ Sochu Panny Marie nechala zhotovit Eleonora Kovaříková. Většinu finančních prostředků za sochu sv. Josefa uhradila Josefa Pokorná, která přišla na faru původně se stejnou prosbou jako manželka starosty – chtěla pro kostel nechat vyrobit Pannu Marii Lurdskou. Když jí farář vysvětlil, že taková socha je již objednaná, domluvili se na soše sv. Josefa, aby mohly být při té příležitosti nahrazeny oba zašlé obrazy v bočních oltářích. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 162.

¹¹⁶ Sochy byly do nových oltářů umístěny během velké slavnosti s průvodem od fary přes celou ves, která se konala o svátku svatého Václava za přítomnosti představeného premonstrátského kláštera v Praze Františka Wágnera. Staré oltáře i s původními obrazy nechal farář umístit do velké jízdárny na faře. Oltáře byly v příštích letech zlikvidovány. Obrazy dostaly nové zlaté rámy a byly zavěšeny v jídelně na faře. V pozdějších letech se vrátily zpět do kostela. Viz tamtéž.

vyčerpaná, po prvotním nesouhlasu se nakonec podařilo faráři Rudolfu Cvrčkovi farníky přesvědčit a uspořádat pro nový oltář další sbírky. Biskupství nechalo pro tuto záležitost vypracovat samostatný projekt řešící budoucí podobu oltáře a východní strany presbytáře, kde se mělo přestavět i nevhodné malé okno, které bylo ve zdi presbytáře za původním starým oltářem. Do průčelí kostela bylo tedy nakonec, po vzoru oken v lodi kostela, vybudované nové vitrážové okno s obrazem Nejsvětější Trojice. Okno tak mělo nahradit původní obraz svaté Trojice, jež byl součástí starého oltáře. Tento prvek se už totiž v samostatném oltáři neměl znovu objevit. Nový oltář se nechal zhotovit v novogotickém stylu s mnoha gotickými věžičkami a okrasnými prvky. Vedle svatostánku umístěného v centru oltáře se nacházely z obou stran sochy dvanácti apoštolů. Oltář měl mramorovou menzu, zbytek byl vyroben ze dřeva. Umístit ho do kostela před okno s vitráží Nejsvětější Trojice se podařilo v květnu roku 1892.¹¹⁷

Pořízení nového hlavního oltáře mělo být z finančních důvodů původně poslední velkou investicí, týkající se vybavení kostela. Roku 1895 ale proběhlo střídání kněží a do farnosti Běhařovice nastoupil nový farář Antonín Kubiček.¹¹⁸ Ani on nechtěl v opravách kostela zůstat pozadu a podařilo se mu farníky znovu přesvědčit, aby se podíleli na sbírce pro nové varhany. Nové varhany v novogotické skříni byly na kůr pořízeny roku 1899. Měly devatenáct rejstříků a cínové píšťaly. Podle pozdějších zápisů byly pak tyto píšťaly během první světové války zrekvírovány a nahrazeny částečně plechem. Roku 1918 pak prošly celý nástroj generální opravou, při které varhanář opatřil i nové píšťaly, opět vyrobené z cínu.¹¹⁹

Farní kostel v první polovině 20. století

Na počátku 20. století se stal novým farářem Pavel Huyn.¹²⁰ V Běhařovicích působil od roku 1901 do roku 1904. I když se za dobu svého působení, co se týkalo

¹¹⁷ I toto bylo spojeno s velkou slavností. Zúčastnil se jí i brněnský biskup František Bauer, který na novém oltáři 14. května sloužil mši svatou. Doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Postavení nového oltáře ve farním kostele 1892, inv. č. 149.*

¹¹⁸ Antonín Kubiček spravoval farnost Běhařovice v letech 1895 – 1901. MIKYSKA Alois, *Galerie kněží brněnské diecéze okres Znojmo*, nestránkováno.

¹¹⁹ Výrobu i opravu varhan provedl varhanář z Tišnova Jan Mudroch. Při opravě roku 1918 spolupracoval s běhařovickým stolařem Josefem Valáškem, který provedl opravu novogotické skříně. Farní kroniky nikde neuvádějí, jak vypadaly původní varhany a co se s nimi po výměně za nové stalo. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, Varhany, BĚH/1.*

¹²⁰ Pavel Huyn se narodil v Brně roku 1868. Zemřel v Itálii roku 1946. V letech 1904 – 1916 byl brněnským biskupem. I zkušenosti a zážitky z farnosti Běhařovice ho zřejmě později vedly k tomu, že

oprav, nejvíce věnoval rekonstrukci kostela Všech svatých v Přeskačích a opravě běhařovické fary, úprav se dočkal i farní kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích.

Zde se nejprve jednalo o menší změny v původní „staré“ zákristii, na jižní straně od presbytáře, kde byly seřezávány stěny a upravena podlaha. Do celého prostoru nechal Huyn vystavět Boží hrob.¹²¹ Větším zásahem do budovy bylo vybudování zcela nové zákristie ze severní strany, kde se dříve nacházela jen menší předsíňka s bočním vchodem, který byl zachován. Vedle tohoto vchodu navíc vznikl nový vstup do kostelní krypty pod presbytářem, jenž měl samostatné vstupní dveře.¹²² Tyto zásahy do architektury byly zvenčí jen málo patrné, protože zákristie vznikla jen vyhloubením do širokých nosných zdí presbytáře a lodi kostela. Viditelné byly jen jedny dveře vedoucí do hrobky.

Pavel Huyn působil v Běhařovicích sice pouhé tři roky, ale přesto měl značný vliv na podobu kostela i jako pozdější brněnský biskup. Ještě před svým vystřídáním nechal do Běhařovic pořídit nové věžní hodiny. Ty ale byly instalovány až jeho nástupcem Janem Škardou roku 1908. Nákladem Huyna též byla, již za působení jeho nástupce, později zrestaurována kazatelna a zповědnice, což bylo poslední plánovanou prací, která zakončila sérii úprav a oprav započatých již roku 1884.¹²³

Vybavení kostela pořízené v letech 1900 – 1914

V období do první světové války bylo do kostela pořízeno několik obrazů a soch. Většina z nich byla zakoupena z darů věřících. Mimo zmiňovaných obrazů od Wintelhaltera a dvou soch v bočních oltářích dostal kostel obraz Panny Marie s příčně

jako biskup zřídil v diecézi institut sester Těšitelek. Ve svých listech a pamětech totiž zmiňoval jednu běhařovickou rodinu s mnoha dětmi, se kterými nakonec zůstala sama matka. Ta však těžce onemocněla a o sourozence i nemocnou matku se musela starat čtrnáctiletá dcera. Tato zkušenost měla být impulsem k tomu, že hned v prvním roce svého biskupského působení založil kongregaci sester Těšitelek. Ty skládaly slib chudoby, čistoty a poslušnosti. Jejich předním úkolem a posláním bylo pečovat o chudé a potřebné. Staraly se především o nemocné v soukromých domech. Vybráno z: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkované části. Kolektiv autorů, *Brněnská diecéze 1777 – 2007 historie a vzpomínky*, s 23.

¹²¹ Vybudován byl roku 1902. Boží hrob byl ve staré sakristii otevřen po celý rok k rozjímání věřících nad utrpením Ježíše Krista. Autorem byl stejně jako u novogotických oltářů řezbář Václav Heubel ze Znojma.

¹²² Více v podkapitole „Kostelní krypta“.

¹²³ Pavel Huyn, již jako brněnský biskup, přijel do Běhařovic roku 1908 na slavnostní mši svatou, při níž byly hodiny požehnány. Opravu kazatelny provedl pozlacovač z Běhařovic Václav Hůrek a o opravu zповědnic se postarali Jan Šálek se synem z Křepic. Uskutečněna byla až roku 1914. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část.

položeným Ježíškem.¹²⁴ Z roku 1912 má také kostel dvě vzácné sochy – Božské Srdce Páně a Srdce Panny Marie. Obě sochy jsou dřevěné, byly polychromované s bohatým zlacením.¹²⁵

V prosinci 1913 byla k výbavě kostela připočtena soška pražského Jezulátka.¹²⁶ Stejný rok objednala farnost pro kostel v Německu betlém, čítající více než padesát figurek o velikosti 35 cm. Vyřezaný byl ze dřeva. Betlém bývá vzhledem ke své rozloze od té doby o Vánocích instalován v prostoru pod kůrem mezi podpěrnými sloupy. Ve zbývajícím období během roku je uskladněn v oratoři nad starou sakristií.¹²⁷

Od konce 19. století do roku 1918 bylo vystavěno ve farnosti velké množství křížů a opravena řada kapliček a božích muk z období baroka. Nejznámější je kříž z roku 1877 postavený přímo před farním kostelem.

Vývoj v letech 1918 - 1945

V období světových válek byla pro farnost péče o kostel a faru vedlejší záležitostí. Pro obyvatelstvo bylo prvořadé přečkat těžký život, který s sebou válka přinášela. Kostel měl tehdy za sebou celou řadu čerstvých oprav a v tomto období bylo cílem ho jen udržovat. Ani do interiéru se nepoživovalo žádné drahé zařízení.

I když stavba neměla zaznamenat žádné plánované změny, zcela bez poškození se jí válečným obdobím projít nepodařilo. Co se týkalo kostela, v průběhu první světové války se běhařovický farář Jan Škarda¹²⁸ musel potýkat s poškozením omítky na kostele a interiéru věže. Nejvíce však byla poničena a vyrabována fara a došlo ke zničení

¹²⁴ Obraz namaloval vídeňský umělec Adolf Charlemonte. Obraz na svoje náklady pořídil pro kostel roku 1893 farář Rudolf Cvrček a nechal ho zavěsit nad vchod do sakristie. Viz tamtéž.

¹²⁵ Dnes jsou sochy na místě původních bočních oltářů. Vyrobeny byly v sochařské dílně v Tyrolsku. Byly darem rodiny Dvořákových z Běhařovic. Viz *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Evidenční listy movitých a nemovitých památek Jihomoravského kraje.

¹²⁶ Sošku věnovala Marie Němcová z Tavíkovice. V období Vánoc je soška stále vystavována.

¹²⁷ Vyroben byl v řezbářské dílně Mullerova v Mnichově. Farnost ho zakoupila z daru anonymního věřícího z Běhařovic.

¹²⁸ Jan Škarda se narodil roku 1862 v Rajhradě. Před příchodem do Běhařovic působil ve Střížově u Jihlavy. Když se stal roku 1904 hrabě Huyn biskupem, investoval Jana Škardu na své místo do Běhařovic jako faráře. K tomu navíc jako zástupce spravoval farnost Rouchovany a Jevišovic. Ve farnosti Běhařovice strávil patnáct let. Za dobu jeho působení prošel kostel generální opravou. Restaurovány byly malby v presbytáři a kostel dostal nové vybavení. Jako jediný vedl přesné statistiky o běhařovickém obyvatelstvu, které pečlivě zapisoval do kroniky. Velmi podrobně zapisoval těžký život ve farnosti během války. V jeho službě mu vždy vypomáhali kaplani. Nejprve to byl Josef Rampula, dále Václav Hlavička a jako poslední Jaroslav Solař. Jan Škarda byl od roku 1920 z Běhařovic vrácen zpět do Střížova u Jihlavy, kde roku 1922 zemřel. Vybráno z: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*.

některých matrik. Proto během druhé světové války farář všechny zachované dokumenty a drahé předměty z kostela uschoval do krypty pod kostelem, jak tomu bylo i v okolních farnostech.¹²⁹ V kostele se v té době nenacházelo žádné drahé zařízení od bohoslužebných předmětů počínaje až po sochy a obrazy.

Během první i druhé světové války byl svou polohou a viditelností kostel strategickým bodem. Vojáci během obou válek obsadili věž, odkud mohli dobře pozorovat okolní krajinu. Kroniky o tom sice mlčí, ale dosvědčují to vyryté německé nápisy v omítce ve všech patrech věže.¹³⁰

Zatímco během první světové války byla poškozena hlavně fara, ničivé události během druhé světové války se podepsaly především na kostele. První bylo tažení německých tanků v květnu 1945, při kterých byl kostel Nejsvětější Trojice zasažen střelbou. Poškozeny byly vitráže v oknech z jižní strany, vstupní dveře a zdivo kostela bylo postřílené. Došlo k lehkému narušení krytiny. Naštěstí škody nedosahovaly žádných tragických rozměrů a hned po válce byl kostel uveden do původního stavu za pomoci místních farníků.¹³¹

V souvislosti se světovými válkami se ve farnosti neustále drží zpráva o tom, že byla v tomto období snižována věž kostela kvůli vojákům, kteří odtud pozorovali Vídeň. Velmi matoucí může být i to, že jsou ve farnosti ještě pamětníci, kteří dosvědčují tuto skutečnost. Tato domněnka je však zcela mylná. Dochází zde totiž chybně ke směšování dvou událostí. První je reálné snížení věže spojené s její úpravou již roku 1884, jež je popisována na předchozích stranách. Druhou je následně popsána nešťastná příhoda, která se stala právě v období druhé světové války zaznamenaná farářem Josefem Otrubou.¹³²

¹²⁹ Stejnou zprávu najdeme například i v historii sousední farnosti Višňové, kde byly rovněž cennosti uschovány v kryptě pod kostelem. *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě*, Kostel sv. Jana Křtitele ve Višňovém, W16, inv. č. 111 05.

¹³⁰ Vyryté zápisy vojáků a různé podpisy jsou dnes chráněny památkovým úřadem a nemohou se přelíčit. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně*, Střecha 1946, BĚH/1.

¹³¹ Jednalo se o opravení poškozené omítky na pěti místech. Největším problémem byly poškozené vitráže, ale zde se jednalo jen o malé škody – díry o velikosti 10 cm ve třech oknech. Do oken byla ve vymlácených místech vsazena obyčejná sklíčka místo barevných. Opraveno to ale bylo tak dobře, že je to pouhým okem nerozpoznatelné. Evidováno ve: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně*, Střecha 1946, BĚH/1.

¹³² Jana Škardu vystřídal roku 1920 Josef Otruba. Narodil se roku 1884 v Náměšti na Hané. Během první světové války sloužil jako polní kurátor v rakouské císařské armádě, kde si však značně podlomil zdraví, když prodělal cholera a tyfus, a proto byl po roku 1918 poslán do menších farností v Lanžhotě a Střížovicích u Rosenic, kde se postupně plně zotavil. Do Běhařovic přišel roku 1920. Na rozdíl od svého předchůdce vedl jen sporé záznamy do farní kroniky. Velkým problémem je, že nezaznamenával mnohé počiny svého kaplana, proto v kronice schází správné datace k některým stavebním úpravám provedeným na farním kostele. Víme ale, že od roku 1946 postupně opravil celý kostel. I když byl jeho

Oprava střechy v době druhé světové války

Kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích je vystavěn v otevřené nečleněné krajině, která je velmi často zasažena vichřicemi a různými větrnými bouřemi. V důsledku nevhodně projektované střechy proto v celé zaznamenané historii kostela dochází k její devastaci a k následnému poškození celé budovy vlivem povětrnostních podmínek. K dosud nejzávažnějšímu poškození střechy kostela došlo právě v průběhu druhé světové války, což následně vedlo k novému řešení jejího opláštění.

Bylo to v srpnu roku 1946. Přes Běhařovice se od Stupešic směrem k Přeskačím přehnala silná vichřice. Tato ničivá smršť odnesla celou střechu farního kostela i s krovy až směrem k dnešnímu hřbitovu. Zůstaly jen holé zdi s klenbou, která však velmi trpěla během příštích měsíců, kdy kostel nebyl zakrytý. Celý podzim byl kostel nezastřešený a začal promokat, čímž utrpěla celá budova, především pak malby na stropě lodi i presbytáře.¹³³ Největší snahou faráře bylo dostat kostel opět co nejdříve pod střechu. To se povedlo začátkem prosince. Při kompletní výměně střechy se velmi dbalo na to, aby byl zachován její původní tvar, což se podařilo. Přesto se celá událost neobešla bez následků a přinesla s sebou velkou změnu ve vzhledu celého kostela. Na nové krovy už totiž nebyla zpět vrácena šindelová střecha, ale po rozhodnutí Národního památkového ústavu v Brně kostel dostal červenou pálenou tašku bobrovku.¹³⁴ I když se práce prováděly co nejprecizněji, hned první jaro polovinu křidlic opět odnesl vítr, a to i přesto, že nedosahoval žádné výjimečné intenzity. Zjistilo se totiž, že pálená taška se chová jinak než původní dřevěná krytina a je mnohem náchylnější na odlupování. Šindele byly lehčí, pevně přiléhaly k sobě a tvořily celistvější plášť, což také dosvědčuje skutečnost, že bývalá střecha odletěla celá i s krovy a ne po jednotlivých taškách. Proto musela být krytina následujícího roku znovu položena a z vnitřní strany

zdravotní stav v posledních letech vážný, ve farnosti prožil čtyřicet jedna let. Zemřel roku 1961. Vzhledem k jeho zdravotnímu stavu mu vždy vypomáhal kaplan. Za dlouhou dobu jeho působení v Běhařovicích mu jich bylo k ruce celkem dvanáct. Z nich nejvýznamnější byl František Caha. Vybráno z: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*.

¹³³ Vlhkost už byla údajně viditelná i z vnitřku budovy na stropě lodi a presbytáře, kde se objevilo mírné olupování omítky. Trpělo vymalování, ale k výraznému poškození naštěstí nedošlo. Opravy na malbách drobnějšího charakteru provedl malíř Jan Říha z Brna roku 1947. Viz tamtéž.

¹³⁴ Hlavním stavitelem byl Ladislav Všetěčka ze Znojma. Nová střecha byla pořízena téměř miliónovým nákladem. Velkou částkou přispěl Národní památkový ústav a Moravský zemský ústav v Brně i Okresní úřad ve Znojmě. Částečně se farnost zadlužila až do roku 1954, kdy byl dluh státem anulován. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část. Doloženo v: *Moravský zemský archiv v Brně*, Farní úřad Běhařovice, F. 16, 1717 – 1951, inv. č. 0006.

vymazána speciální směsí cementové malty, kravských chlupů a kožešiny, aby neopadávala.¹³⁵ Další změnou provázející opravy střechy bylo vystavění velkého nového oboustranného schodiště do věže kostela a na kůr z vnější strany věže před vchodem do kostela.¹³⁶

Když si uvědomíme, že zmiňovaná událost, kdy se celá budova ocitla bez střechy a následně dostala jiné zastřešení a vchod na věž, byla zatím největší změnou pro kostel, je omluvitelné, že se mnohým pamětníkům k této příhodě vmísila i úprava věže koncem minulého století.¹³⁷ Při kompletní výměně střechy se hledalo nové vhodné technologické řešení, jež by zamezilo podobnému odnesení střechy. Řešením mělo být jiné ukotvení krovů a zmíněná pálená taška, která je mnohem těžší než původní šindel. V příštích letech se ale i toto řešení neukázalo jako příliš šťastné. Objevil se totiž nový, doposud nepoznaný problém, kterým je odlupování jednotlivých tašek, se kterým se kostel v různých podobách potýká až do současnosti.

Nabízí se otázka, zda příliš strmá střecha kostela trpěla pod náporům větru i v době vybudování kostela. Podle dobových záznamů z farních a obecních kronik totiž víme, že ještě koncem 18. století se z jižní strany od Běhařovic nacházely lesy a pásy s větrolamy, které silný vítr zřejmě srážely. Je tedy dost pravděpodobné, že ničení střechy větrem je problémem až posledních dvou století.

Stavba ve druhé polovině 20. století

Na podobu kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích od padesátých let až do konce minulého století měl velký vliv farář Josef Fiala,¹³⁸ který ve farnosti působil více

¹³⁵ Toto podmazání střechy se udrželo na kostele do současnosti. I přesto se pokrývači každoročně, především v jarních měsících, potýkají s opadáním několika málo šupin ze střechy.

¹³⁶ Schodiště bylo vybudováno na jaře 1947. Mělo posloužit také snadnějším přístupem při opětovné opravě střechy. Viz tamtéž.

¹³⁷ Současní pamětníci této události mají dnes přes osmdesát roků. Někteří svým vyprávěním přesně dosvědčují události popsané ve farní kronice. Srov. MÁTLOVÁ Marie, *Paměti*, audionahrávka z roku 2016. Též FIALA Josef, *paměti*, audionahrávka z roku 2016.

¹³⁸ Josef Fiala do farnosti přišel jako kaplan již roku 1956, od počátku však vykonával všechny práce za těžce nemocného faráře Josefa Otrubu. Za dobu jeho působení se řádně staral o farní budovu a o všechny kostely ve farnosti, které prošly četnými opravami. Největší péči věnoval právě farnímu kostelu Nejsvětější Trojice, kde se mu navíc v sedmdesátých letech podařilo prosadit úplně nové vybavení navržené Viktorem Dohnalem. Hned po svém nástupu do Běhařovic navázal na snahy bývalého faráře Otruby a především kaplana Františka Cahy vystavět kostel v Tavíkovících. Po prvním neúspěšném pokusu koncem šedesátých let a následné několikaleté prodlevě se mu přece jen tento úmysl podařilo realizovat. Roku 2002 byl kostel Panny Marie v Tavíkovících postaven i navzdory jeho věku a zhoršenému zdravotnímu stavu. Josef Fiala od roku 1969 začal psát novou - současnou farní kroniku. Tu pečlivě vedl

než padesát let. Za dobu jeho působení kostel prošel několika rozsáhlými opravami a bylo pořízeno nové vybavení.

Přestavba zákristí a úpravy v letech 1953 - 1958

Všechny práce na počátku druhé poloviny 20. století odstartovala roku 1953 úprava prostranství kolem kostela.¹³⁹ Po ní se opět pozornost soustředila na interiér kostela. Proběhlo několik menších úprav, jako například instalace elektrického topení do lodi kostela a rozvod elektrického osvětlení po celé budově.¹⁴⁰

Největší změny, které se dotkly především interiéru kostela, byly úprava nové zákristie po levé straně vedle presbytáře a výměna varhan. Vnitřek zákristie původně zahrnoval malou místnost bez oken s drobnou předsíňkou. Tento prostor se v té době novému kaplanovi Josefu Fialovi jevil jako nedostačující. Přístavba nové zákristie ovšem nebyla povolena z důvodu, aby zůstal zachován původní tvar kostela.¹⁴¹ Celou situaci se farář Josef Otruba s kaplanem nakonec rozhodli řešit alespoň částečným vybouráním silných nosných zdí kostela z vnitřní části zákristie a využití části prostoru z předsíně. Tímto vylámaním zdiva vzniklo v prostoru ze všech stran o dva metry více místa, do kterých farář nechal na míru vyrobit nábytek na liturgické předměty. Celá přestavba zákristie ve výsledku není patrná z exteriéru kostela ani z pohledu z presbytáře. V něm byla při pracích v zákristii zvýšena podlaha a vybudovaný nový stupínek k oltáři a mezi kněžištěm a lodí došlo k opravě dubového sloupkového zábradlí.¹⁴²

až do roku 2007, kdy byl vystřídán Jaromírem Garošem. Na příkaz brněnského biskupa Vojtěcha Cikrleho odešel na odpočinek do Ústavu sociální péče pro mládež do Břežan, kde v současné době slouží jako duchovní výpomoc sestry Hedviky. V Běhařovicích prožil padesát jedna roků. Byl prvním farářem na faře v Běhařovicích, kterému nikdy nevypomáhal kaplan. Vybráno z: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice od roku 1950 do současnosti*.

¹³⁹ Podrobněji je pojednáno o této úpravě v samostatné podkapitole následující kapitoly.

¹⁴⁰ Po boku celé lodi kostela byly umístěny roku 1954 radiátory, což se ale následujícího roku ukázalo jako nedostačující. Další trubky pak byly za rok zavedeny do prostoru mezi lavice. Vytápění kostela se od roku 1955 nezměnilo. Doloženo v: *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Kostel Nejsvětější Trojice B/66, 1964 – 2007.

¹⁴¹ V původní zákristii byl umístěn jen malý stolek se skříňkou. Před bohoslužbami musely být dveře otevřené ven, aby se do zákristie vešel kněz spolu s ministranty, kteří se nevměstnali ani do přilehlé předsínky. Podrobně je možné se o tom dočíst v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, nestránkováno. Též doloženo v: *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Kostel Nejsvětější Trojice B/66, 1971 – 2009, inv. č. 6002.

¹⁴² Celá úprava zákristie, stupínku i zábradlí proběhla roku 1956. Zábradlí pod stupínkem prošlo pak znovu renovací roku 1960. Od kdy bylo pod vítězným obloukem zábradlí, není zmiňováno. Opravu a

Při té příležitosti nechal kaplan u stolaře rovnou vyrobít do kostela i nové zповědní prostory. Umístěny byly pod kůrem po obou stranách lodi. Jednalo se o dvě malé zповědní místnosti s dveřmi a malými okny, od okolí oddělenými dřevěnými příčkami. Uvnitř byly využívány původní dřevěné zповědnice s mřížkou.¹⁴³

Roku 1957 přišel farní varhaník s myšlenkou, aby se pořídily nové varhany. Padesát let staré novogotické varhany se mu jevily již nevyhovující. Skříň byla silně napadena červotočem a rejstříky již z velké části nefungovaly. Hlavní příčinou bylo, že děravou střechou zatékalo na kůr a do varhan se dostala voda. Po opravě střechy a vysušení se čekalo několik měsíců na opravu, ta ale příliš nepomohla.¹⁴⁴ I když tento nástroj už nevyhovoval, jeho nahrazení novými varhanami bylo Biskupstvím brněnským zamítnuto. Po prozkoumání celé záležitosti ale nakonec dovolilo a finančně podpořilo generální opravu celých varhan. Ty byly během následujícího roku kompletně opravené, vyčištěné, naladěné, seřizené a postavené do nové dubové skříně, která kopírovala původní novogotickou.¹⁴⁵ Novou skříň nástroj dostal až roku 2001, jinak bez větších oprav slouží kostelu do současnosti.

Oprava věže kostela v letech 1956 – 1965

Kromě zmiňovaných úprav v zákristii a na kůru došlo ke změnám i na kostelní věži. Spolu se zavedením elektrického proudu do kostela se začalo pomýšlet na nové elektrické zvonění. Tomu předcházelo pořízení celé nové konstrukce nesoucí zvony. Původní dřevěná byla nahrazená ocelovou.¹⁴⁶ Při vytahování nové konstrukce na věž došlo k poškození zdiva věže. Josef Fiala se tedy rozhodl přistoupit rovnou k její opravě. Věž tedy dostala novou omítku a byla vybavena novými dveřmi. Jako první

následnou výměnu provedl Ladislav Hůrek z Běhařovic. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 167.

¹⁴³ Podnětem k tomu bylo nedostačující soukromí během slavení svátosti smíření.

¹⁴⁴ Podobná situace, kdy do varhan natekla znovu voda ze střechy, se opakovala roku 1977. Na opravu se tehdy čekalo dva roky, aby byly varhany dostatečně suché. Tehdy se podařilo varhany zcela opravit. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně, Varhany, BĚH/1.*

¹⁴⁵ Celá výstavba nových varhan trvala deset dní. Při kolaudaci byla upravena intonace. Původní nastavení bylo vyhodnoceno pro kostel s jemnou akustikou jako příliš hlučné, byly tedy celkově ztišeny. Opravu nástroje provedli dva řemeslníci Bernard Vításek z Opavska a Josef Čubík z Bruntálska. Nové varhany měly do konce roku 1958 dvacet rejstříků. Svěcení 18. listopadu 1958 proběhlo „tíše“ kvůli špatnému zdravotnímu stavu místního faráře Josefa Otruby. Hlavním organizátorem opravy varhan byl kaplan Josef Fiala. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko a Brně: Varhany, BĚH/1.* Podrobně v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 157 – 158.

¹⁴⁶ Elektrické zvonění je od té doby ovládáno ze zákristie. Uspořádání zvonů na věži zůstalo stejné.

nechal farář vyrobiť nové dvojité dveře vedoucí z věže na kůr. Po obnově omítky a nasazení nových dveří na kůr se jevíly nevzhledně dvoje dveře pod věží vedoucí do předsíně kostela i hlavní dveře do kostela z počátku padesátých let. Proto se farníci rozhodli uspořádat dobrovolnou sbírku a nechali i tyto dveře vyměnit.¹⁴⁷

Celou opravu věže, která se protáhla až do roku 1965, završil náročný nátěr plechové střechy s výměnou makovice. Původní pozinkovaný plášť už byl na mnoha místech rezavý a do makovice na věži zatékalo. Nátěr červenou barvou provedl klempíř celkem ve čtyřech vrstvách, aby se nemusel brzy obnovovat.¹⁴⁸ Poté sundal starou dřevou makovici s křížem, který v ní byl původně zasazený v dřevěném sedle. Protože ale do dřeva zatékala voda, prohnulo a křížek zapadl do makovice, do které pak tekla voda. Podle staré zhotovil klempíř novou makovici a kříž zasadil do ocelového talíře, aby zabránil zatékání v budoucnosti. Nová makovice i s vyčištěným křížem byly před instalací na věž pozlaceny plátkovým zlatem.¹⁴⁹ Velkou škodou je, že ve staré makovici byly uschovány dokumenty zaznamenávající opravy kostela a život farnosti. Protože ale byly uloženy jen v koženém pouzdru, nic z toho se nedochovalo, neboť voda vše zničila. Žádné nové listiny do opravené bány roku 1965 vloženy nebyly.¹⁵⁰

Úprava interiéru kostela v důsledku liturgické reformy

V letech 1962 -1965 se konal velký církevní koncil,¹⁵¹ po němž došlo v řadě kostelů ke změně vybavení. Běhařovický kostel nebyl výjimkou a s novými předpisy došlo v interiéru, především v presbytáři, k velkým změnám. I když se od roku 1967 začalo pozvolně užívat nových liturgických předpisů, proměna bohoslužebného prostoru přišla až začátkem sedmdesátých let. Hlavním důvodem byla velká oprava kostela v Přeskačích a pokus o výstavbu nového kostela v Tavíkovcích.¹⁵² Mimo to

¹⁴⁷ Masivní dveře vyrobil stolař František Lapeš z Horních Kounic. Viz tamtéž.

¹⁴⁸ Nátěry uskutečnil jeden člověk J. Ouroda ve věku 61 let bez lešení a speciálního jištění. Stihl to během čtyř měsíců. Viz tamtéž.

¹⁴⁹ Pozlacení provedla firma Hanal z Jihlavy lístkovým zlatem, 24 karátovým. Viz tamtéž.

¹⁵⁰ O zbytcích listin z bány roku 1965 farní kroniky mlčí. Celá záležitost byla považovaná za vedlejší. Podrobněji v: FIALA Josef, *Paměti*, audionahrávka z roku 2016.

¹⁵¹ II. vatikánský koncil se uskutečnil v letech 1962 - 1965 a jednalo se o reformní koncil. Týkal se především změn v liturgickém životě církve. Do bohoslužeb byl místo latiny zaveden národní jazyk, mše svatá se sloužila čelem k lidu, byl kladen důraz na Písmo svaté apod. Srov. ŠIDLOVSKÝ Evermont, *Svět liturgie. Slovník základní církevní terminologie*. POKORÝ Ladislav a kol., *Obnovená liturgie*, s. 27 – 32, 247 – 252.

¹⁵² Podrobněji v předchozí kapitole o kostelích ve farnosti.

v Běhařovicích probíhala rekonstrukce fary a přilehlých objektů.¹⁵³ Ve farním kostele byly v té době prováděny jen základní drobné opravy.¹⁵⁴

V listopadu roku 1969, jako reakce na liturgické předpisy, byl do kostela v Běhařovicích poprvé dovezen provizorní dřevěný oltář a mše svatá se začala sloužit čelem k lidu.¹⁵⁵ K velkým, původně neplánovaným změnám ale mělo dojít až po roce 1970. Naplánované bylo jen pořízení nového vybavení, ale nakonec výměnu provázela rozsáhlá rekonstrukce celého kostela, trvající až do roku 1980.

Běhařovický farář Josef Fiala nechal vypracovat projekt od soudobého architekta Viktora Dohnala, který měl řešit úpravy chrámového prostoru spolu s novým vybavením.¹⁵⁶ Do kostela navrhl nový svatostánek, obětní stůl, boční oltáře do lodi a zpovědnice, které měly být vybudovány pod kůrem kostela.¹⁵⁷ Nejbouřlivější reakce ze strany farníků provázely rozmontování a odstranění původního novogotického oltáře a následně dvou bočních oltářů a dřevěných soch panny Marie a svatého Josefa, pořízených koncem 19. století.¹⁵⁸ Pak přišla na řadu příprava nového stupínku pod obětní stůl a svatostánek v presbytáři. Po celé ploše běhařovičtí řemeslníci položili nové mramorové dlaždice. Během pokládání nové podlahy odstranili i dřevěné zábradlí, které dělilo prostor kněžiště od lodi a kazatelnu, která stávala před mřížkou pod vítězným obloukem, aby věřící nebyli od nového oltáře, na němž se měla sloužit mše svatá, ničím oddělováni.¹⁵⁹

¹⁵³ Fara s hospodářskými budovami byla opravována v letech 1965 – 1971. Pořízeno bylo i nové vybavení. Podrobně v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1967 nestránkováno.

¹⁵⁴ Roku 1967 to byla instalace nového hromosvodu a okapů. Ve stejném roce došlo k drobným opravám střechy, protože do oblasti nad kůrem zatékala voda, a menší opravě jednoho okna na kůru, kde bylo nahrazeno jen malé rozbité sklíčko. Pořízení ozvučení do kostela roku 1969. Viz tamtéž.

¹⁵⁵ Oltář farnosti darovaly řádové sestry ze Skalice, okres Znojmo.

¹⁵⁶ Postupovalo se podle biskupstvím schváleného návrhu. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko a Brně*: Farní kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích BĚH/1 S – 1/56. Jako zajímavost: Křesťanský magazín:

http://www.ceskatelevize.cz/porady/198528273krestansky_magazin/30929838006/, (cit 9. 9. 2015).

¹⁵⁷ Návrh na zpovědnice byl pro farníky v té době nepřijatelný a nesouhlasili s jejich umístěním pod kůr kostela. K tomu došlo o deset let později s tím, že farář po poradě s farníky návrh upravil a zpovědnice vyrobili podle svých potřeb, aby napodobovaly původní zpovědní místnosti, do kterých mohly být znovu umístěny původní zpovědnice. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1973 – 1975. Nestránkováno.

¹⁵⁸ I když tato změna byla farníkům předem ohlášena a většinou schválena, při odklizení oltářů se farnost rozdělila na odpůrce a příznivce nového vybavení. Mnozí věřící se s odstraňováním původních oltářů těžko smířovali. Hlavní oltář byl umístěn na faru, kde je uchováván dodnes. Boční oltáře nechal farář přenést do hospodářských budov. Byly ale údajně ve špatném stavu a po uklidnění situace byly postupně zlikvidovány. Viz tamtéž.

¹⁵⁹ Kazatelnu nechal farář vynést do věže - do prostoru před vstupem na kůr. Nachází se zde dodnes.

I když byl nový oltář vystavěn doprostřed presbytáře hned po položení nové dlažby, nebyl ještě obložen mramorem. Před jeho dokončením začali řemeslníci pracovat na konstrukci pro nový svatostánek a boční oltáře před vítězným obloukem, které měly být také obloženy mramorem. Celé obložení podstavce pod svatostánek a oltáře dostaly až za rok, protože v kostele zároveň probíhaly malířské práce. Roku 1972 byl dokončený zlatý svatostánek ozdobený zlatou korunou, i boční oltáře, na které byly instalovány bílé dřevěné sochy Panny Marie a Božského srdce Ježíšova. K celému novému zařízení kostela patřila i nová zlatá křtitelnice.¹⁶⁰

Během těchto přípravných prací pro nové vybavení byla dokončena rekonstrukce farní budovy a farář rozhodl, že když už je k dispozici lešení, bylo by vhodné loď kostela vymalovat. Spolu s muži ve farnosti nakonec odhlasovali, že se odstraní původní světle modré vymalování v lodi a rostlinné motivy na vítězném oblouku a vše bude vymalováno na bílo. Bílá barva měla podpořit jednoduchost a měla celý prostor sjednotit s novým světlým vybavením, které mělo jen zlaté prvky. Vše doladily i nové lustry zavěšené v lodi kostela. Měly podobu bílých bání zavěšených na zlatých prutech. Kostel tak roku 1972 získal světlejší vzhled. Plánované bylo navíc vyměnit i mramorovou podlahu v lodi kostela, k tomu ale došlo až po devíti letech.¹⁶¹

Je také třeba zmínit, že při výmalbě vítězného oblouku si dělníci všimli velké praskliny uprostřed, zasahující až do stropu v lodi.¹⁶² Téměř 5 cm široká rýha dosvědčovala, že se klenba kostela začíná mírně rozjíždět. Celou záležitost prozkoumal stavební inženýr a rozhodl, že oblouk musí být nutně zpevněn. Bez odkladu skupina techniků do oblouku instalovala ocelovou trubku vedoucí na půdu kostela spolu se sedmi ocelovými dráty, jež byly zachyceny ocelovými plotnami v bočních zdech lodí. Vše bylo zomítáno, proto toto technické opatření není nijak viditelné a nenarušuje vzhled zdiva.¹⁶³

¹⁶⁰ Vše opět navržené architektem Viktorem Dohnalem. Svatostánek s korunou vyrobil v provizorních podmínkách H. Kotrba a křtitelnici Třasák. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1973, nestránkováno. Schválené plány jsou archivované v: *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Kostel Nejsvětější Trojice B/66. 1971 – 2009, inv. č. 6202.

¹⁶¹ Hlavním důvodem bylo, že se do té doby nepodařilo sehnat dostatečné množství mramoru. V lodi byla tedy až do roku 1981 ponechána původní dlažba. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1973 – 1975, nestránkováno.

¹⁶² Podle poznámky ve farní kronice už si praskliny všimli věřící dříve, ale ze spodní části se nejevila tak velká, proto jí nikdo nevěnoval velkou pozornost. Doloženo na fotografii v příloze č. 20. Na fotografii je dokreslena šipka ukazující na opravovanou prasklinu ve vítězném oblouku.

¹⁶³ Původně bylo navrženo, aby stěny k sobě držela ocelová tyč. Protože ale měla vést přes celou šířku lodí, zvolil farář tuto dražší a na provedení komplikovanější variantu. Celou práci provedli technici z Priemstavu z Brna. Viz tamtéž.

I když se svěcení nového oltáře konalo v nově upraveném interiéru, započaté práce na kostele ještě nebyly zdaleka u konce. Hned po velké farní slavnosti postavili řemeslníci lešení kolem kostelní věže a pokračovaly práce v exteriéru.¹⁶⁴

Oprava věže, trvající bezmála půl roku, začala původně už roku 1972 drobnějšími opravami omítky, během kterých ovšem zedníci naznali, že nemá smysl provádět jen lokální opravy a je potřeba nahodit na věž omítku kompletně novou. Kolem věže tedy bylo postaveno patnáctipatrové lešení a omítka z celé věže byla oklepána a zedníci pak místo ní nahodili novou v barvě krémově bílé. Důkladně se při tom dbalo na to, aby byla zachována původní renesanční štuková výzdoba. Na řadu přišly i klempířské práce. Při bližší prohlídce se totiž zjistilo, že oplechování střechy už je na mnohých místech opět zasažené korozi. Poškozené části klempíři nahradili novým plechem a zbytek střechy důkladně natřeli.¹⁶⁵ Nový bílý nátěr dostaly i ciferníky věžních hodin.

Po dokončení oprav věže se po krátké přestávce práce přesunuly na střechu a posléze na loď kostela. Na střeše řemeslníci vyměnili poškozené tašky, neboť místy zatékalo do kostela, a nově z vnitřní strany vymazali maltou východní část střechy, která je více vystavena nárazu silného větru, a místa, ve kterých byla krytina nově podkládána. Klempíři provedli opravu okapů a nově je natřeli. Vlhkost z poškozených svodů způsobila největší problémy v zákristii. V jarních měsících sem zatékala voda, která úplně zničila podlahu, nábytek i vnitřní omítku. Vše bylo vyměněno za nové. Poslední klempířskou prací byla instalace nového hromosvodu na celou budovu.

Celá střecha lodi kostela měla dostat, stejně jako věž, nový plášť. Starou omítku nejprve dobrovolníci z farnosti kompletně ostrouhali a připravili na nové omítání a následné malování. Zedníci fasádu na lodi kostela provedli stejným způsobem jako u věže. Celý kostel měl tedy krémově bílou barvu omítky, kombinovanou s kamenným ostěním kolem oken a dveří. Opěrné sloupy po stranách stavby byly taktéž ponechány

¹⁶⁴ Svěcení oltáře se konalo 8. prosince 1973. Provedl je brněnský kapitulní vikář Ludvík Horký. Do oltáře byly vloženy ostatky svaté Marie Geretti, které z Itálie pro kostel v Běhařovicích dovezl již zesnulý biskup Karel Skoupý. Viz tamtéž.

¹⁶⁵ Opravu věže provedli zedníci z Běhařovic a Dobronic. Klempířskou práci zajistili farníci z Křepic. Na nátěr věže musel farář zajistit malířskou firmu ze Znojma. Ten se později ukázal jako nedostačující. Barva totiž neobsahovala pryskyřice a začala v příštích letech brzy plesnivět. Roku 1977 musela být střecha znovu celá natřena. Viz tamtéž.

v přírodním kamenném vzhledu. Na všech nárožích byly v pískovém odstínu zvýrazněny stavební kvádry. Střecha lodi i věže byla červená.¹⁶⁶

Oprava kostela v letech 1985 – 1986

Další velká oprava farního kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích zorganizovaná Josefem Fialou byla zahájena hned na jaře 1985 opravou střechy. Ta byla hodně poškozena po několika vichřicích, co se krajem prohnaly během léta a podzimu. Silný vítr opět shodil asi třetinu tašek. Ty se však tentokrát rozbily a musely být nahrazeny novými. Oprava střechy pak pokračovala v obvyklém sledu – podmazání střechy z vnitřní strany, klempířské práce a jejich nátěry. Po střеше zedníci opravili opadanou omítku na zdi lodi a nově ji olíčili.

Kamenné části opěrného systému, ostění oken a další kamenné prvky žádnou opravu nepotřebovaly. Výjimkou byly dva kamenné erby v průčelí oboustranného schodiště před věží. Levý erb byl vlivem povětrnosti tak poškozen, že ho nešlo opravit. Na přání památkového úřadu kameníci zhotovili z pravého erbu odlitek a z umělého kamene vyrobili náhradu za levý erb. Na původním místě tedy zůstaly opět dva erby, které jsou co do vzhledu identické.¹⁶⁷

Největší oprava tentokrát proběhla na věži a trvala bezmála rok.¹⁶⁸ Plech, ač byl pravidelně a řádně natírán, už byl zcela zkorodovaný a do věže kostela zatékalo, čímž trpěla i dřevěná konstrukce střechy. Uvažovalo se o opětovné výměně plechu. Po poradě s farníky a klempíři nakonec farář souhlasil, aby se nepořizoval znovu zinkový plech, ale aby byla střecha opláštěná do mědi. Po strhnutí starého plechu nastoupili jako první tesaři. Ti museli odstranit staré prohnilé bednění a zkontrolovat stav dřevěných nosných trámů. Z východní strany, kde do věže zatékalo, bylo třeba pilíře vyměnit za nové a vše obít novým bedněním. Pokračovali klempíři, kteří na celou střechu věže položili měděné pláty a vše řádně oplechovali. Zvýšenou pozornost přitom věnovali

¹⁶⁶ Práce byly provedeny v letech 1973 – 1974. Většinu oprav dělali dobrovolníci z farnosti, především důchodci z Přeskač. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1973 – 1975. Nestránkováno.

¹⁶⁷ Celou opravu hradil Okresní úřad ve Znojmě. Podrobný záznam je možno dohledat v: *Státní okresní archiv ve Znojmě*, Farní úřad Běhařovice, F. 16, 1717 – 1951, inv. č. 0006. Též v: *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Kostel Nejsvětější Trojice Běhařovice B/66. 1971 – 2009, inv. č. 6202.

¹⁶⁸ Začátek opravy byl v březnu 1985 do konce prosince 1986. První komplikací bylo, že farnost neměla k dispozici tolik sad lešení, a dalším problémem bylo sehnat tolik mědi, aby pokryla celou střechu. Obojí se nakonec podařilo obstarat během dvou měsíců. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1986, nestránkováno.

jihovýchodní straně, kde plech podkládali dvojitou vrstvou, aby se předešlo odchlípení a zatékání do věže a na kůr. Na závěr dostala střecha věže novou pozlacenou bání a kříž. Do zlaté bání osobně běhařovický farář Josef Fiala vložil pamětní listiny.¹⁶⁹ Oprava věže pak pokračovala obvyklými zednickými pracemi zahrnujícími ostrouhání staré a nahození nové omítky a nové vymalování, jež bylo vykonáno po vzoru poslední opravy. Práce na věži uzavřelo nasazení nových věžních hodin s měděnými ciferníky a zlatými hodinovými ručičkami.¹⁷⁰

Po venkovních pracích bylo lešení předsunuto do interiéru kostela, kde byla nově vymalována loď a předsíň. Do čistého interiéru byly na stěny lodi zavěšeny obrazy nové křížové cesty¹⁷¹ ve zlatých rámech, které nahradily obrazy ze začátku 20. století. Ty byly příliš tmavé a farář usoudil, že se k novému světlému zařízení kostela nehodí. Nové obrazy věřící přijali s nadšením.¹⁷²

Nelze nezmínit, že roku 1990 byly do věže ulity dva nové zvony.¹⁷³ Jinak nepočítáme-li běžné opravy, mezi něž patřila například oprava topení,¹⁷⁴ elektřiny¹⁷⁵ nebo seřízení varhan,¹⁷⁶ neproběhla v interiéru kostela dalších téměř dvacet let žádná jiná větší změna. Podobně tomu bylo i v exteriéru budovy, kde každým rokem probíhala jen lehká oprava uvolněných křidel a okapů.

Památce velmi prospělo pořízení venkovního nasvícení roku 2003. Od té doby je kostel ze všech stran v noci osvětlen a je tak možné jeho neobyčejnou krásu pozorovat i v noční krajině, ve které jasně září do dálky několika desítek kilometrů.¹⁷⁷

¹⁶⁹V listinách jsou zachyceny soudobé poměry a opravy kostela z roku 1985 – 1986. Kopie textu je uložena na faře v Běhařovicích.

¹⁷⁰ S novými hodinami byl do kostela instalován i nový způsob elektrického zvonění ovládaný automaticky. Základnu měl v zákristii.

¹⁷¹ Autorem je pražský malíř Jiří Říha. Obrazy byly pro kostel namalovány již roku 1984.

¹⁷² Staré obrazy farníci přestěhovali na faru. Jednalo se o sériový tisk ve tmavých rámech. Obrazy neměly žádnou historickou hodnotu. Do současnosti se nedochovaly.

¹⁷³ Více v samostatné podkapitole o zvonech.

¹⁷⁴ Topení bylo opravováno v roce 1992. Pod lavice byly roztaženy nové trubky, protože dosavadní vytápění kostela se jevílo jako nedostatečné. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1992. Nestránkováno.

¹⁷⁵ Nové rozvody elektřiny v kostele jsou ve farní kronice zapsány roku 2003. Došlo též k opravě elektrického zvonění. Viz tamtéž.

¹⁷⁶ Varhany roku 2001 prošly běžným čištěním a laděním. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně*, Varhany, BĚH/1.

¹⁷⁷ Součástí bylo i pořízení tří nových pouličních lamp před kostel na přání věřících. Veškeré osvětlení pořídil na své náklady městys Běhařovice a výdaje za elektřinu jsou hrazeny jako součást pouličního osvětlení. O instalaci reflektorů osvěčujících kostel se postarala firma MORES z Višňového. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 2003. Nestránkováno.

Kostel a jeho úpravy po roce 2000

O roku 2000 do současnosti se na kostele uskutečnily celkem tři opravy většího rozsahu, přičemž podnětem k jejich uskutečnění opět byly vždy nevyřešené potíže spojené se zničením střechy. V této souvislosti k nejzávažnějšímu poškození došlo roku 2007 a svým rozsahem se přiblížilo k opravě v době druhé světové války.

Generální oprava kostela roku 2005

Jednalo se o dosud poslední opravu, která se promítla do prací na celé budově. Po vichřici roku 2003 sice bylo vhodné, aby se uskutečnila dříve, ale farnost byla plně zaměstnaná výstavbou kostela v Tavíkovcích,¹⁷⁸ na které pracovali řemeslníci a dobrovolníci z celé farnosti, větší práce na farním kostele proto musely počkat až do roku 2005. Iniciátorem opravy kostela byl tentokrát městys Běhařovice, který upozornil na již opadávající omítku a farnosti nabídl pomoc.¹⁷⁹ Jednalo se o první opravu exteriéru budovy, kterou mimo dobrovolníků kompletně provedla jen jedna firma.¹⁸⁰

Opravy probíhaly podle osvědčeného postupu. Začalo se výměnou poškozených tašek na střeše lodi. Nejvíce práce na střeše měli klempíři, kteří na celém kostele vyměnili již prohnílé svody a okapy za nové měděné. Po překontrolování plechu na kostelní báni řemeslníci, ke spokojenosti všech, zjistili, že na střeše věže měděný plech od minulé rekonstrukce zůstal zcela nepoškozený.

Ani omítku na lodi kostela nebylo třeba tentokrát celou ostrouhat. Opraveny byly jen poškozené spodní části a loď kostela malíři olíčili opět na čistě bílo. To ovšem neplatilo na věži, kde se omítku olupovala a opadávala na většině plochy. Proto ji zedníci před olíčením celou odstranili a nahodili novou.¹⁸¹

¹⁷⁸ Svěcení kostela v Tavíkovcích se uskutečnilo roku 2002. Dokončující práce většího rozsahu – především v suterénu, však trvaly až do roku 2005. Viz tamtéž.

¹⁷⁹ Městys Běhařovice sehrál důležitou roli při získávání dotací, čímž pomohl faráři Josefu Fialovi, který už byl starý a nemocný. Nejvíce na opravu přispělo ministerstvo kultury, jihomoravský kraj a JE Dukovany. Navíc zajistil pomoc při náročném stavění lešení a zajištění nových podlážek. Lešení bylo sice farní, ale podlázky se již nedaly použít. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 2005. Neustránkováno.

¹⁸⁰ Práce provedla firma OSP Moravský Krumlov, která zvítězila v konkurzu.

¹⁸¹ Do dvou let od dokončení prací se omítku na věži začala znovu olupovat. Protože ale byla ještě v záruce, musela firma roku 2009 opadaná místa na věži opravit. Všechny práce pak prováděli horolezci na lanech, aby se nemuselo stavět lešení. Viz tamtéž, rok 2009.

Rekonstrukce se tentokrát dočkaly kamenné části kostela, které byly již zašlé a porostlé mechem. Ostění oken potřebovalo důkladně očistit kartáčem a omýt. Stejně práce následovaly na kamenech opěrných pilířů. Také nad vstupem do věže provedli kameníci drobnou opravu zabudovaných erbů pánů z Tavíkovíc. Restaurování kamenných prvků proběhlo i na hlavním portálu při vstupu do lodi kostela a na renesančních sloupech pod kůrem.¹⁸²

Práce v exteriéru zakončila oprava soklu kostela a výkop odvlhčovacího kanálu kolem kostela, aby se zabránilo vlhnutí a opadávání omítky v příštích letech. Navíc na chodník kolem celého kostela nechal městys Běhařovice položit novou zámkovou dlažbu a proběhla úprava parku.

Oprava po vichřici roku 2007

Oprava střechy, fasády a kamenných částí trvala až do konce roku 2006, poté se práce přesunuly na farní budovu. S výmalbou vnitřku kostela se tentokrát ještě minimálně dalších pět roků nepočítalo, protože interiér byl stále pěkný a čistý. Všechny plány ale změnila silná větrná smršť, která se přehnala přes celé naše území 18. ledna 2007¹⁸³ a její ničivá síla se nevyhnula ani Běhařovicím. Rozsah škod byl velký. Na kostele se vítr podepsal největším poničením střechy od druhé světové války, což vedlo k zmíněné opětovné opravě střechy a následně i k neplánované výmalbě lodi kostela.

Protože oprava střechy byla roku 2005 provedena důkladně, nedošlo tentokrát k opadávání jednotlivých střešních tašek, ale vítr načechral celý křídlicový plášť po celé délce jihovýchodní strany lodi. I když tašky pevně držely u sebe, velká síla větru je odtrhla i se střešními latěmi a zpevňujícím spodním nátěrem od krovů střechy. Celý plášť se navíc odtrhl od měděného plechu u věže, zvlnil se a na několika místech popraskal. Ve střeše tak vznikla spousta velkých děr, kterými začalo do kostela silně zatékat. Celé vlhnutí a podmokání stavby ještě podpořily strhané měděné okapy. Následkem tohoto poškození byla omítka v kostele i s malbou během několika málo

¹⁸² Zde se jednalo jen o drobná obroušení a očištění.

¹⁸³ Orkán Kyrill dosahoval rychlosti až 216 km/hod. Českou republikou se přehnal 18. – 19. ledna 2007 a způsobil víc než 4000 škod na celém území. Srov. <http://www.pozary.cz/clanek/6490-vetrna-smrst-orkan-kyrill2007/>. (cit 7. 8. 2016).

měsíců zničená.¹⁸⁴ Tato větrná bouře se tak stala příčinou největšího poškození kostela od roku 1946.

Opravy začaly hned na jaře. Bylo třeba sundat a kompletně znovu položit polovinu střechy a zajistit nové oplechování, aby do kostela nezatékalo.¹⁸⁵ Zároveň od března začaly probíhat velké opravy v interiéru. Stékající voda poničila strop a stěny, především na jihozápadní straně, a bylo zapotřebí vymalovat celou kostelní loď. Největší poškození bylo v oblasti kůru nad varhanami,¹⁸⁶ kde se zvenku střecha od věže zcela odtrhla a do kostela pak navíc zatékala voda z celé věže. Zedníci zde museli omítku oškrabat a před závěrečným malováním nahodit novou. Celé vymalování bylo pečlivě provedeno v jemných odstínech podle původního vzoru tak, aby nebyly patrné na kostele žádné změny.¹⁸⁷ V presbytáři k poškození zdiva nedošlo a barokní a renesanční malby tedy zůstaly nedotčené.

Oprava budovy provedená roku 2012

S rokem 2007 přišla velká změna pro celou farnost. Z důvodu vysokého věku a přibývajících zdravotních komplikací byl stávající farář Josef Fiala po více než padesáti letech služby v Běhařovicích přeložen. Jeho nástupcem se stal bývalý kaplan

¹⁸⁴ Velkým problémem bylo, že k poškození došlo v období zimy, která byla velmi deštivá a pokrývači byli ochotni nastoupit k opravě velkého rozsahu až po alespoň mírném oteplení. Všechny snahy, aby se s pracemi začalo již v únoru, nakonec ztroskotaly. S opravou střechy se počítalo v březnu – hned na začátku jara. Mezitím nechal farář střechu provizorně zakrýt, což se ale neosvědčilo a budova kostela chátřala. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 2007 -2009, nestránkováno.

¹⁸⁵ Oprava zahrnovala sundání původní krytiny, přibití nových střešních latí a znovu položení tašek. Vše se opět z vnitřní strany vymazávalo maltou. Naštěstí se nemusely pořizovat nové křidlice. Měděné plechy byly všude odtrhané a poničené, okapy a svody strhané. Nedávno vykonané práce z předminulého roku se tak musely opakovat. Viz tamtéž.

¹⁸⁶ Voda z části zatekla i do varhan. Po vysušení se naštěstí ukázalo, že k poškození nedošlo. Viz tamtéž.

¹⁸⁷ Opravu provedli zedníci z Běhařovic a malířská firma Malstav ze Znojma. Viz tamtéž.

z Moravského Krumlova Jaromír Gargoš.¹⁸⁸ Ten o několik let později dostal navíc ještě do duchovní správy farnosti Horní Kounice a Višňové.¹⁸⁹

Nový farář, Jaromír Gargoš, se musel nejprve soustředit na opravu kostela v Horních Kounicích, který nutně potřeboval rekonstrukci, a po ukončení oprav se od roku 2012 věnoval opravě kostela v Běhařovicích. Rekonstrukce, během které byly na několik měsíců v kostele zrušeny bohoslužby,¹⁹⁰ zahrnovala práce v kněžišti, opravu historických kamenných prvků a úpravu prostranství před kostelem.

První část rekonstrukce byla spíše technického charakteru. Nejdříve proběhla sanace zdiva a oprava elektrických rozvodů, vody a odpadů v celém kostele. Tyto práce se týkaly hlavně kněžiště a staré zákristie, která nyní slouží jako technická místnost kostela. V lavicích a u stěn lodi proběhla také oprava a výměna topení. Všechny radiátory byly nově nastříkány na bílo.¹⁹¹

Po těchto opravách přišly po dvaceti sedmi letech na řadu renesanční a barokní iluzorní malby v presbytáři.¹⁹² Současně s obnovou maleb probíhaly v kostele kamenické restaurátorské práce na renesančních sloupech pod kůrem a portálu při vstupu do kostela. Šlo zejména o opravu obitých hran a výmolů, ke kterým došlo během prací v interiéru.¹⁹³ Do opraveného portálu byla navíc pořízena nová kovaná mříž, která nahradila jedny ze dvojitých dveří při vstupu do kostela.¹⁹⁴ Oprava farního kostela roku 2007 byla doposud poslední provedenou velkou opravou.

¹⁸⁸ Jaromír Gargoš se narodil roku 1978 ve Vyškově, pocházel z Milešovic z farnosti Otnice. Nejprve se vyučil v nábytkářském učilišti v Rousínově a pak začal studovat teologickou fakultu v Olomouci. Jako jáhen sloužil rok v Břeclavi a vysvěcen byl roku 2005 v Brně. Další dva roky působil jako kaplan v Moravském Krumlově, Petrovicích, Vémyslicích a Kadově. Do Běhařovic přišel v srpnu roku 2007 zprvu jako administrátor a od roku 2010 zde byl jmenován farářem. O tři roky později navíc spravoval i farnost Horní Kounice a Višňové. I za jeho působení proběhla větší oprava farního kostela i kostelů v Přeskačích a Horních Kounicích. Jeho služba ve farnosti skončila v listopadu roku 2015, kdy byl přeložen do Oslavan. Vybráno z: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*.

¹⁸⁹ Horní Kounice byly přiřazeny k Běhařovicím v letech 2009 – 2013. Pak byly vyměněny za farnost Višňové.

¹⁹⁰ Bohoslužby byly v období od konce června do začátku září slouženy v kostele Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovcích.

¹⁹¹ V okrově vymalovaném prostoru to nebyla nejlepší volba, protože se pak radiátory staly zbytečně hodně výraznými.

¹⁹² Malbám je věnován prostor v následující kapitole.

¹⁹³ Jednalo se hlavně o poškození vzniklá při instalování lešení do kostela v minulých letech, ale při současné opravě. Vše bylo dotmeleno umělým kamenem v pískovcovém odstínu. Doloženo v: *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně, Kostel Nejsvětější trojice Běhařovice B/66, 1971 – 2009*.

¹⁹⁴ Mříž, která se využívá především v letních měsících k větrání kostela, ukovali kováři Zdeněk Jaroš ze Stupešic a Josef Hájek z Běhařovic. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti, rok 2007 - 2009*, nestránkováno.

3 Současná podoba kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích

Jako výsledek všech výše zmiňovaných oprav a úprav si v současnosti kostel udržuje svůj původní goticko-renesanční vzhled. Kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích je jednolodní stavba obdélníkového půdorysu s nepatrně odsazeným polygonálně zakončeným presbytářem a čtyřbokou hranolovou věží v západním průčelí.¹⁹⁵ Stavba je orientovaná kněžištěm na východ.

Největší viditelnou částí kostela je loď, která z vnější strany volně přechází v trojboce ukončené kněžiště se zákristiemi a oratořemi v prvním patře. Ty však z exteriéru nejsou patrné. Jsou vybudovány tak, že navazují na východní část lodi a zaplňují prostor vedle presbytáře do roviny s lodí kostela. Celá budova je zpevněna opěrným systémem. Na každé straně lodi se nachází pět těchto gotických pilířů, východní stranu presbytáře zpevňují další čtyři. Celkem jich tedy kostel obklopuje čtrnáct. Kamenné pilíře mají malou patku a jsou završeny esovitě projmutým nástavcem.

Nepřehlédnutelnou součástí kostela je sedlová střecha. Je neobvykle vysoká a postavena ve strmém úhlu, což je jedna z příčin, že je tak náchylná na poškození větrem. Pokryta je červenou pálenou taškou bobrovkou s měděným oplechováním a svody.

Kostel osvětluje celkem dvanáct velkých gotických oken. Prostorná, vysoká okna s lomeným obloukem a kamenným ostěním jsou vybudována mezi opěrným systémem. Oken v lodi je celkem osm, čtyři z jižní a čtyři ze severní strany. Jsou podlouhlá a asi 8 metrů vysoká,¹⁹⁶ dělena dvojicemi prutů a zdobená čtyřlístými kružbami.¹⁹⁷ I v presbytáři jsou mezi opěrným systémem vybudována okna. Jsou celkem tři. Prostřední je největší, respektive nejširší, a není dělené pruty. Boční jsou uprostřed rozdělena sloupkem na dvě části. I zde jsou tato okna zakončena lomeným obloukem s kružbami, stejně jako v lodi. Oproti těmto jsou ale tato tři o něco menší.¹⁹⁸ Mezi těmito třemi okny v čele presbytáře a lodí se navíc z obou stran nachází dvojice malých

¹⁹⁵ Srov. HRUDIČKA Alois, *Topografie diecéze brněnské*, s. 642. WOLNY Gregor, *Kirchliche topografie*, sv. IV., s. 277. MUK Jan, ŠAMÁNKOVÁ Eva a kol., *ABC kulturních památek Československa*, s. 36. DOBEŠ Jiří, STOKLASA Radovan, *Kostely na Moravě kraje Vysočina a Jihomoravský*, s. 54. SAMEK Bohumil, *Umělecké památky Moravy a Slezska I. A/I*, s. 37.

¹⁹⁶ Rozměry jednotlivých oken se nepatrně liší v řádu několika centimetrů.

¹⁹⁷ Kružba – jedná se o architektonický prvek, který vyplňuje horní část okna. Srov. HEROULT Jaroslav: *Slovník návštěvníků památek*, kružba.

¹⁹⁸ Okna v presbytáři jsou o víc než metr nižší a o několik centimetrů užší než ostatní okna v kostele.

obdélníkových oken osvětlující oratoř a pod nimi malá čtvercová okénka, jimiž je možno nahlédnout do zákristíí.

Přestože střecha věže získala jiný tvar a střecha lodi krytinu¹⁹⁹ a v presbytáři přibylo jedno okno, při všech ostatních opravách na budově se dbalo na to, aby byl v zásadních krocích zachován původní vzhled kostela. Téměř všechny ozdobné prvky jsou původní a nejedná se o napodobeniny. Jako jeden z mála kostelů v moravskokrumlovském děkanátu neprošel barokní a ani následnou novogotickou přestavbou.²⁰⁰ Je pozoruhodné, že také fasáda na celém kostele se po staletí upravuje stejně. Má krémově bílou barvu, což je v kontrastu s tmavým opěrným systémem a dalšími kamennými prvky na kostele.²⁰¹

Do kostela je celkem sedm možných vstupů. Tři z nich se nacházejí ze severní, východní a západní části věže. Další troje dveře, které vedou do zákristíí a na oratoř, jsou v úrovni presbytáře. Poslední vchod byl vybudován uprostřed z jižní strany lodi.

Hlavní vstup do lodi kostela Nejsvětější Trojice se nachází na západní straně. Ten však dnes není z exteriéru viditelný, protože se před ním nachází ještě uzavřená předsíň, vybudovaná pod věží. Do ní vedou v současnosti dvojce dveře z jižní a severní strany. Prostor pod věží byl původně otevřený s třemi arkádami – na severní, západní a jižní straně. Podloubí však bylo zrušeno během úprav kostela ještě před rokem 1884, kdy byly arkády uzavřeny dveřmi, a k věži bylo přistavěno kamenné schodiště, které tak uzavřelo západní stranu. Původní renesanční oblouk je však ještě patrný z vnitřní strany předsíně.²⁰² Prostor pod věží je zaklenut třemi malými poli křížové klenby se štukovým rámováním na stropě, která svou bílou výmalbou vyniká v jemně okrových polích. Na podlaze je položena betonová terasová dlažba.²⁰³ Předsíň pod věží není příliš prostorná a slouží především jako závětrí před hlavním vstupem do kostela.²⁰⁴ Ten se nachází na její východní straně s renesančním portálem z 16. století s kamenným ostěním. Portál je půlkruhový s diamantováním, zdobený kanelurami se třemi svorníky. Dveře do kostela

¹⁹⁹ Popsáno dříve v opravách kostela roku 1884.

²⁰⁰ Do děkanátu Moravský Krumlov patří celkem čtyřicet pět kostelů. Podobně jako v Běhařovicích prošly minimálními zásahy též kostely v Mikulovicích a Přeskačích.

²⁰¹ Také kamenné části se v minulosti podrobily jen čištění. Nebyly nikdy zomítané ani natřené barvou, jak tomu bylo např. v sousední farnosti Višňové. Srov. VASÍLOVÁ Ludmila, *Kostel sv. Jana Křtitele ve Višňovém*, s. 19. Od 16. století povětrnost zničila jen jediný erb.

²⁰² Původní schodiště bylo dřevěné a bylo možné pod ním projít. Prostor pod věží byl tedy otevřený. Konkrétní rok provedení není v pramenech zaznamenán.

²⁰³ Současná dlažba z poloviny 20. století je položena na původní kamenné podlaze, která již byla hodně prošlapaná a popraskaná. Sice příliš nekoresponduje s ostatní dlažbou v kostele, měla být pouze přechodným řešením. V předsíni už ale zůstala natrvalo.

²⁰⁴ V současné době zde na stěnách najdeme zavěšeny informační a dekorační nástěnky.

byly původně dvojité. První, závětrové dveře, byly nahrazeny současnou umělecky kovanou černou mříží. Za ní jsou prosklené dubové dveře vedoucí do prostoru lodi.²⁰⁵

Lod' je nejprostornější částí budovy a mimo hlavní vchod je možné do ní ještě vstoupit přímo zmíněnými dveřmi z jižní strany.²⁰⁶ Její délka z vnitřní strany je 25 metrů a šířka 12 metrů. Je zaklenuta čtyřmi poli křížové klenby s hojnou štukovou výzdobou. Žebra jsou okrášlena pásky s kuličkami s květinovými svorníky uprostřed. Další okrasné plastické prvky v různých formách představují rozetky rozesté nepravidelně na stropě v polích mezi žebry. Stěny i strop lodi jsou vymalovány v okrových barvách, v nichž výrazně vysvítají bílé olíčená žebra a veškeré štukové prvky. Renesanční výzdoba tak zjemňuje celý prostor, který navíc doplňují barevné odlesky z vitrážových gotických oken. Barevné výplně v lodi mají pestrý nefigurativní dekorativní vzor a do oken byly pořízeny až koncem 19. století.²⁰⁷ Lod' od presbytáře odděluje vítězný oblouk. Ten byl až do konce 19. století vymalován rostlinnými motivy a přes celou plochu byl napsán nápis. Dnes je vymalován okrově, stejně jako lod'.²⁰⁸

Presbytář je polygonálního půdorysu o délce 10 metrů a šířce 6,5 metrů. Dochoval se zde vzácný renesanční kazetový strop s iluzorními malbami, o kterých je samostatně pojednáno v následujících podkapitolách. Jak již bylo zmíněno, ve východní části presbytáře jsou vybudována celkem tři okna. Boční gotická okna jsou původní z konce 16. století, opět zdobená barevnými vitrážemi s dekorativním vzorem jako v lodi. Okenní otvory jsou však trochu menší než podlouhlejší okna v lodi. Pod prostorem pod okny v kněžišti je proto více místa, které vyplňují fresky.²⁰⁹ Hlavní vitrážové okno Nejsvětější Trojice je kombinované s malbou na skle. Do kostela bylo vybouráno po vzoru všech ostatních oken až roku 1894. I když je okno ze všech nejširší a jako jediné vyobrazuje figurální motiv, na první pohled není patrné, že se jedná o napodobeninu. Konkrétně můžeme na obraze vidět ukřižovaného Krista, podpíraného

²⁰⁵ Mříž byla ukována roku 2009. Hlavní dveře jsou staré víc než padesát let. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 2007 - 2009, nestránkováno.

²⁰⁶ Boční vchod se používá v současnosti jen při zvláštních příležitostech, kdy je kostel zcela naplněný. Dveře pak napomáhají nejen k jednoduššímu vstupu a výstupu z budovy, ale i k ventilaci vzduchu v kostele.

²⁰⁷ Vitráže v kostele jsou z roku 1884. Skleněné výplně od zasklení naštěstí neprošly prakticky žádným velkým poničením a nebyly ještě nikdy obnovovány. Opravovaly se jen lokální části o rozměrech maximálně 30 cm² například roku 1946 při poškození střelbou během druhé světové války. Popsáno v historii kostela v první polovině 20. století.

²⁰⁸ Výmalba vítězného oblouku byla přemalována ještě před rokem 1884. Znění nápisu na oblouku není možno z dochovaných fotografií vyčíst. Doloženo v. *Spisový archiv historických fotografií NPÚ v Brně, Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/1 – 17/192.*

²⁰⁹ O freskách podrobně v následující podkapitole věnované malbám.

Bohem Otcem s Duchem svatým v podobě holubice nad nimi. U nohou Ukřižovaného klečí z každé strany dva andělé. Celý výjev zkrášlují květiny vymalované na okrajích okna a ve spodní části erby patronů kostela. Vymalování presbytáře je laděno především do modrých a hnědých odstínů, na což navazuje i výrazně modré pozadí vitráže.

Celkově ale interiér kněžiště působí oproti lodi tmavým dojmem. K prosvětlení celého prostoru kostela napomohlo nejen vybavení, ale i světlá mramorová dlažba, která je položena na podlaze v lodi i v presbytáři s tím, že prostor v kněžišti je v centrální části pod oltářem a svatostánkem vyvýšen třemi stupínky.

Po levé a pravé straně presbytáře se nachází malé dveře s původním kamenným ostěním vedoucí do přilehlých zákristií – stará na jižní straně a nová na straně severní. Dnes se využívá zákristie ze severní strany, která je větší než na protilehlé straně, díky ztenčení mohutného zdiva v minulých letech za působení faráře Josefa Fialy. Prostor z jižní strany nyní slouží jako technická místnost.²¹⁰ Zákristie jsou zaklenuty valenou a klášterní klenbou. Nad oběma zákristiemi je v prvním patře vybudovaná oratoř, ze které lze vidět do presbytáře čtyřmi okny z každé strany. Okna jsou malá, obdélníkového tvaru, oddělená od sebe jen sloupky.²¹¹ Oratoře se v současnosti využívají jen jako skladiště a nejsou běžně přístupné.²¹² Do zákristií je možno vstoupit i z vnější strany budovy. Každá má svůj vlastní vchod v přední části kostela. Vchod do staré zákristie je navíc propojen se vstupem na oratoř. Ze severní strany se nalézají dvojce dveře. Jedny jsou samostatným vchodem do zákristie a o druhé se dělí na vstup do horní části na oratoř a dolů do krypty nacházející se pod presbytářem, které je věnována jedna z následujících podkapitol. Kamenná šnekovitá schodiště do horních částí i do krypty jsou velmi úzká a jen málo osvětlená pomocí nepatrných světlíků vybouraných ve zdi.

V protilehlé západní části kostela se nachází kůr. Je vystavěn nad hlavním vstupem do kostela a zaujímá prostor nad zpovědními místnostmi v zadní části lodi.²¹³ Kruchta je nesena celkem deseti toskánskými sloupy a podklenuta sledem křížových kleneb s vytaženými hranami. Klenební patky jsou vyznačeny kamennými florentskými konzolami. Boční části trojkřídlé kruchty jsou předsazeny a zasahují hlouběji do lodi kostela. Původní renesanční kamenné sloupy podpírající kruchtu mají hladký povrch

²¹⁰ Je zde hlavní rozvaděč elektriky, zařízení na ovládání zvonů a podobně.

²¹¹ Protože v současnosti nejsou oratoře běžně přístupné, okna byla zabeďněna a jsou v nich umístěny světlomety, které osvětlují prostor presbytáře.

²¹² Uskládňuje se zde betlém a podobné drobné předměty, jako například barokní lampy a korouhve, které se používají jen příležitostně.

²¹³ Zpovědní místnosti byly přestavěny z dřevěných příček. Každá má svá okna a dveře. Uvnitř jsou umístěny barokní zpovědnice.

s jednoduchou hlavicí a patkou. Od počátku se udržují v přirozeném vzhledu bez jakéhokoliv barevného nátěru.²¹⁴ Kamenné jsou i dvě okrasné římsy, jež esteticky doplňují bílou štukovou výzdobu na čelní straně zábradlí. Na kůr se původně vcházelo dřevěným schodištěm, které bylo umístěno v místě současné zpovědní místnosti. Nyní se tam dostaneme západním vchodem přes věž kostela, jenž původně sloužil jen pro vstup do věže.

Výzdoba interiéru: Malby v presbytáři

Mezi nejvýznamnější výzdobu kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích patří vymalování všech stěn včetně stropu v presbytáři. Najdeme zde dekorativní geometrizující malby, ale i figurativní motivy. Původní renesanční fresková výmalba z 16. století ale byla již v minulosti několikrát upravována a prošla mnohými restaurátorskými pracemi. Do podoby, kterou známe dnes, byl interiér v baroku vymalován Josefem Winterhalterem, který zřejmě zrestauroval a dotvořil původní temperovou fresku. Navíc je autorem dvou fresek pod okny presbytáře. Od té doby byly malby celkem pětkrát restaurovány. Protože ale není pravidlem, že by restaurování maleb vždy souviselo s ostatními opravami na kostele, je historie jejich oprav shrnuta podrobněji až na následujících stranách, aby bylo zřejmé, jak se jejich podoba měnila v průběhu dějin.

Restaurování maleb roku 1884

Ne všechny restaurátorské práce provedené v presbytáři byly stejně zdařilé. K těm nejméně povedeným patřila obnova maleb na konci 19. století. Fresky byly v té době již značně poškozené. Při obnovování těchto maleb roku 1884 si ale malíř svoji práci značně zjednodušil tím, že původní fresky za oltářem, které potřebovaly opravu nejvíce, jednoduše zatřel. Jednalo se o dva namalované stojící mramorové anděly, kteří drželi obraz Nejsvětější Trojice. Vedle nich byly původně Josefem Winterhalterem vymalovány velké antické vázy plné květin.²¹⁵ Štukové kazety na stropě presbytáře byly

²¹⁴ Sloupy prošly jen drobnými retušemi. Popsáno v minulé kapitole při poslední opravě.

²¹⁵ Obnovu prováděl malíř I. Altaner z Dolních Kounic u Brna. Jeho práce je v kronice zaznamenána jako značně nepovedená a předražena. Dva obrazy v presbytáři od Josefa Winterhaltera naštěstí nebylo třeba

zahlazeny do roviny a malby zatřeny. Nelze nezmínit, že výmalba lodi kostela utrpěla ztrátu podobným způsobem, protože přišla o dosavadní původní renesanční výzdobu, jež se nám dochovala už jen v presbytáři. Naštěstí nátěr překrývající zašlé malby v kněžišti nebyl příliš kvalitní a začal do roku opadávat. To ale nepůsobilo zrovna nejlépe, proto se tehdejší farář Josef Škarda rozhodl, že nechá malbu roku 1902 znovu zrestaurovat. Nejprve ale musel být z maleb odstraněn veškerý nátěr provedený roku 1884, což se podařilo jen v čelní části presbytáře. Vzhledem k náročnosti odstraňování této vrstvy už však k dalším opravám původní výmalby nedošlo a malba se dostala jen do podobného stavu, jaký měla před rokem 1884.

Opravy roku 1912

I přes pokus navrátit freskovou výzdobu do původního stavu roku 1902 nebyl farář Jan Škarda spokojen s žádnými dosavadními restaurátorskými pracemi, které od roku 1884 probíhaly v interiéru kostela, především v presbytáři na štukové výzdobě, kde původní kazety zůstaly od roku 1884 zahlazené nánosy omítky. Hledal tedy vhodného malíře, který by dokázal vrátit presbytáři jeho tvář a obnovit původní renesanční a barokní výmalbu.²¹⁶ Celého úkolu se nakonec ujal malíř Josef Linhart,²¹⁷ který vypracoval důkladný návrh založený na opravě původní výmalby s drobnými přidanými prvky. Na některých místech byla totiž renesanční freska tak poškozená, že nešlo poznat, jak malba v daném místě skutečně původně vypadala. Zde obraz dokončoval v původním stylu. V jiných částech zase při minulé rekonstrukci malbu neodborně zrestaurovali, a proto tam bylo třeba vše odstranit a nově opravit. Především musely být seškrabány nánosy na štukových kazetách na stropě presbytáře a pak znovu namalován původní dekorativní vzor.

Vše bylo opraveno tak, aby se zachovala původní podoba výzdoby a výsledek byl hodnocen farníky i uměleckou komisí velmi pozitivně. Z toho důvodu Biskupství brněnské doporučilo, aby při příležitosti restaurování maleb nechala farnost obnovit i

opravovat. Též doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Běhařovice, oprava kostelní malby, inv. č. 651/B222.*

²¹⁶ Farář si povolal na návrh malby malíře J. Malého, který vypracoval přesný návrh malby, jež měla co nejvíce zachovat původní výzdobu. Bylo ale třeba schválení a biskupství proto stanovilo komisi, která tento návrh nakonec zamítla a nechala vypracovat jiný. Náklady na opravu se podařilo nakonec získat ze státních prostředků. Doloženo tamtéž.

²¹⁷ Josefa Linharta doporučilo biskupství Brněnské jako zručného restaurátora maleb v Minoritském kostele v Brně. Doloženo tamtéž.

centrální figurální malbu v presbytáři a dvě vzácné fresky znázorňující Maří Magdalénu s Ježíšem a Milosrdného Samaritána od malíře Josefa Winterhaltera v přední části presbytáře. Ty byly zcela zaprášené a ztmavené nevhodnou opravou roku 1884; údajně se jednalo jen o dvě tmavá pole.²¹⁸ Velkou výhodou se jevílo, že se při úklidu na fáře našly použitelné zbytky barev, kterými byly obrazy roku 1792 malovány. Předpokládalo se, že jimi bude možná obrazy po očištění vyretušovat. To se nakonec podařilo jen u hlavní malby – na malbě postav svatých Petra a Pavla a na iluzorní malbě antických sloupů vedle hlavního oltáře. Na vzácných freskách Milosrdného Samaritána a Maří Magdalény se oprava po všemožných pokusech nezdařila. Při odstraňování špinavého nánosů na malbách došlo k tomu, že se barevná vrstva smyla spolu se špinou a z obrazu zůstaly jen málo čitelné obrysy, podle kterých už restaurátor nebyl schopný obrazy retušovat, aniž by je nenamaloval prakticky úplně nově. K takovému kroku ale umělec sám nechtěl přistoupit, proto nakonec umělecká komise rozhodla, aby fresky zůstaly ve smytém stavu bez dalších zásahů.²¹⁹ I když bylo na freskách zřetelné jen minimum, výhodou bylo alespoň to, že na rozdíl od předešlých tmavých obdélníků již nepůsobily v prostoru kněžiště rušivě.

Poslední malířskou úpravou pokračující roku 1912 byla alespoň částečná oprava štukové výzdoby na stropě v lodi kostela. Pro náročnost a rozsah práce ani tento rok sice nedošlo k obnovení štukových kazet, které při poslední rekonstrukci zedníci zahladili a olíčili, ale byla obnovena alespoň žebrová klenba lodi. Štuková výzdoba žeber získala opět svoji dřívější krásu.²²⁰ Okolní prostor stropu dostal novou výmalbu. Tu Linhart, který opět pokračoval v celé opravě, zvolil tak, aby byla alespoň v barvách odpovídající původní výzdobě a současné podobě presbytáře a aby prostor lodi

²¹⁸ Poslední opravu prováděl malíř Althalter, který celou temperovou malbu nakonec zafixoval mlékem. To ale způsobilo reakci temperových barev, které se mírně rozpily, a navíc se na lepkavou mléčnou lazuru přichytly mnohé nečistoty a prach z dalších oprav. Malby po opravě farní kronika popisuje jako „žalostné, k pláči“. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část. Doloženo v: *Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě, Běhařovice, oprava kostelní malby, inv. č. 651/B222.*

²¹⁹ Restaurování obrazů prováděl opět Josef Linhart. Při odstraňování špinavých vrstev malby houbou, které předtím prováděl v presbytáři, si všiml, že dochází k rozmazávání žlutých barev. Ty pak musel všude dokreslovat nově. Kamenem úrazu proto při opravě Winterhalterových fresek bylo to, že byly celé namalované v odstínech žlutých a sépiových. Doloženo tamtéž.

²²⁰ Z žeber musely být seškrabány nánosy malty a následně vše dotmeleno sádrou tam, kde došlo k poškození.

nepůsobil oproti kněžišti příliš různorodě. Celý kostel tak opět získal alespoň částečně zpět svoji renesanční výzdobu, kterou po předchozí opravě začal ztrácet.²²¹

Restaurátorské práce v 70. letech 20. století

Další obnova maleb v presbytáři se konala až po více než šedesáti letech a byla spojena s generální opravou kostela roku 1975, i když se tehdy s opravou maleb původně vůbec nepočítalo. Protože ale byla obnova maleb posledním prvkem chybějícím v celkové opravě kostela a na impuls mnohých farníků, kteří si nemohli zvyknout na nevýrazné vymalování lodi, rozhodl se tehdejší běhařovický farář Josef Fiala alespoň pro barevné zvýraznění maleb v presbytáři a spolu s tím i renesanční štukové výzdoby v lodi kostela. Vzhledem k tomu, že poslední oprava maleb v kněžišti se zdařila, nynější postup při restaurování fresek byl i nyní podobný jako v letech 1912 - 1913.²²² Začalo se renovací kazetového stropu, aby pak mohlo být odstraněno lešení, a pokračovalo se malbami na úrovni okenní římsy až po nejspodnější části fresky. Byl zachován i tradiční postup práce a přísně se dbalo na to, aby nebyl porušen původní ráz fresek. Na rozdíl od poslední opravy tentokrát nedošlo k restaurování Winterhalterových vzácných fresek pod okny v presbytáři – Milosrdného Samaritána a Maří Magdalény, které Ústav pro památkovou péči v Brně již nedovolil. Po přezkoumání bylo vyhodnoceno, že fresky se nacházejí ve velmi špatném stavu a při opravě by mohly být ještě více poškozeny. Důležitým faktorem při rozhodování byla též skutečnost, že se nedochovala žádná fotodokumentace zaznamenávající, jak Winterhalterovy fresky vypadaly před opravou koncem 19. století, podle níž by bylo možné obrazy případně domalovat. Malíři tedy obnovili jen malbu jejich okrasných rámců a samotné okrové fresky v kostele zůstaly nedotčeny.²²³ Dále na štukové výzdobě

²²¹ Veškeré restaurátorské práce provedené Josefem Linhartem byly uměleckou komisí pod vedením Dr. Matějčkem oceněny jako vysoce precizní a velmi povedené. Malíř na opravách v kostele pracoval s několika pauzami asi dva roky. Přesná datace v kronice není uvedena. Podrobně v: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 88 – 93.

²²² Malby z 18. století opravoval roku 1913 malíř Linhart. Mimo zápisů ve staré kronice k tomu najdeme fotografie nalepené v kronice mladší. Josef Fiala je získal od tehdejšího kaplana Gebauera až roku 1915 a nalepil je tedy do mladší kroniky. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, nestránkováno.

²²³ Po dohodě s Biskupstvím brněnským a Národním památkovým ústavem v Brně provedli restaurátorské práce malíři Uměleckých řemesel v Brně Miloslav Burian a Oldřich Bárta. Podle dokumentů archivovaných v památkovém úřadě v Brně na celou věc dohlížel Dr. Paukrt z památkové péče. Co se týkalo dvou okrových fresek, nepodařenou opravu z roku 1884 již řešil malíř Linhart před

v presbytáři i v lodi měly být původně plátkovým zlatem vyzlaceny kuličky a podélné proužky. Ale vzhledem k vysokému finančnímu rozpočtu na tuto úpravu bylo vše nakonec provedeno jen žlutou a okrovou barvou. Celkový výsledek byl ale odborníky hodnocen jako velmi zdařilý a spokojenost projeví i místní věřící. Malby působily jasně a svěže. Restaurování začalo v září roku 1975 a s malou přestávkou v období Vánoc bylo dokončeno až v únoru příštího roku.²²⁴ Dokončená výmalba v presbytáři tehdy zakončila pět let trvající kompletní opravu kostela.

Obnova fresek roku 2012

Vzhledem k náročnosti oprav se restaurování maleb v kněžišti farnost co nejvíce vyhýbala. Renesanční a barokní iluzorní malby v presbytáři po mnohých opravách na kostele přišly znovu na řadu téměř po třiceti letech, kdy už bylo zapotřebí je znovu oživit. Jednalo se především o zvýraznění fresek v přední části za svatostánkem a dále o retušování v místech, kde byla při výměně elektriky narušena omítka. Tyto, doposud poslední, restaurátorské práce byly provedeny tradičním postupem zahrnujícím očištění, zatmelení a obnovení štukových prvků a maleb. Ani tentokrát se restaurátorské práce netýkaly bočních obrazů pod okny.²²⁵

šedesáti lety. Při probíhající opravě se též přihlédlo k tomu, že ani malíř Linhart, který začátkem 20. století odvedl vynikající práci, do smyčků fresek dále nezasahoval, aby byla zachována co nejvíce původní podoba obrazů. Doloženo v: *Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně*, Běhařovice – obrazy Wintelhalterovy, BĚH/1.

²²⁴ Protože se při opravách předpokládalo, že cena restaurování maleb v presbytáři by byla vysoká, nechtěla farnost do opravy původně vůbec investovat. Celková částka za restaurování fresek se nakonec vyšplhala na více než padesát tisíc korun, což bylo více než plánovaný rozpočet. Ovšem v porovnání s celkovými výdaji na celou opravu kostela se jednalo o přijatelnou částku a farnost se ani nezadlužila. Oprava fresek byla plně hrazena ze soukromých darů věřících. Srov. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část.

Zajímavostí je, že malíři práci těsně před vánočními svátky přerušili a pokračovali po Novém roce. V té době z kostela farníci úplně odklidili lešení, aby byl kostel na svátky čistý a prázdný a bohoslužby mohly být slouženy normálním způsobem na obětním stole v kněžišti. Dokonce ženy stihly presbytář vyzdobit vánočními stromky. Lešení bylo čtyřpatrové a zaplňovalo úplně celý prostor presbytáře. Jeho případné odstranění na svátky malíři předem zakázali, protože rozložení a stavění tak složitěho lešení byl náročný proces a mohlo by dojít k poškození maleb. Navíc si na něm nechali barvy a pomůcky k dokončení prací. Přesto k němu farníci přistoupili. Než se malíři vrátili, připravili farníci lešení do původního stavu bez jakéhokoliv poškození omítek a maleb, aniž by umělci něco poznali. Na dobrovolnické práce mužů z farnosti během celých oprav, především na náročné stavění lešení, dohlížel kostelní hospodář Alois Janíček z Běhařovic. Viz tamtéž.

²²⁵ Po doporučení Biskupstvím brněnským a dohledem Národního památkového ústavu v Brně práce provedl malíř Pavel Kobylka z Prahy s kolegyní Ivanou Přibylou. Wintelharterovy fresky Milosrdný Samaritán a Žena hříšnice zůstaly ze stejných důvodů jako v roce 1975 neopraveny. Na opravě se finančně podílelo Ministerstvo kultury a městys Běhařovice. Nejvíce přispěli běhařovičtí farníci. Srov.

Současná podoba maleb

Nejstarší malby v kostele se nacházejí na dochovaném renesančním geometrizujícím kazetovém stropě na valené klenbě presbytáře. Šesticípé kazety, jež jsou hojně zdobeny štukovou výzdobou, jsou dekorativně vymalovány ve světle modrých barvách v kombinaci s okrovými odstíny. Štukové rozetky jsou bílé. Stejná výzdoba se původně až do konce 19. století nacházela i na celém stropě lodi kostela, kde pak došlo k zmíněnému zahlazení původních prvků, a od té doby se již kostel není celý v modrých barvách, ale loď se ladí do okrova, s úmyslem zvýraznit kněžiště.

Stěny presbytáře jsou hojně vymalovány již zmiňovanými Winterhalterovými iluzorními malbami, které jsou velmi plastické a opticky mění reálný tvar presbytáře. Freska vyobrazuje šest sloupů se zdobnými korintskými hlavicemi podpírajících klenbu stropu. Malba je provedena tak, že při pohledu z lodi se jeví jako by měl kostel v přední části kruhovou apsidu, což je jen optický klam. Ve skutečnosti je závěr kněžiště sklenut na způsob konchy o třech sférických kapiích, navzájem dělených zdůrazněnými pásy.

Velmi plastické jsou i malby vyobrazující bílé mramorové sochy andělů. Nejvýraznější jsou především dvě přímo v průčelí souměrně umístěné pod prostředním oknem kněžiště. Další andělské sochy jsou ale vymalovány i na stropě presbytáře ve volných polích mezi žebry ozdobenými štukem. Na bocích kněžiště, vedle dveří vedoucích do zákristií, najdeme vyobrazené dvě niky, ve kterých se nachází plastické malby opět bílých mramorových soch svatého Petra po levé straně a svatého Pavla napravo.

Celá původně renesanční výmalba je velmi plastická a opticky dotváří i štukovou výzdobu. Lze tedy jen obtížně z lodi kostela rozeznat, kde jsou stěny a strop vyzdobeny štukatérskými prvky a kde se jedná jen o iluzorní výmalbu. Jak již bylo zmíněno při popisu oprav koncem 19. století, freska měla v čelní části presbytáře původně jinou podobu. Namalované sochy andělů původně držely v rukou obraz Nejsvětější Trojice a navíc byly hlavní součástí malby dvě velké květinové mísy.²²⁶ Dnes je v místech, kde drželi andělé obraz, umístěný svatostánek, který tak

FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část. Doloženo v: Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně: Běhařovice – obrazy Wintelhalterovy, BĚH/1.

²²⁶ Květinové mísy byly opět namalované realisticky tak, aby z dálky vypadaly jako skutečné. Byly naplněné pestrými květinami. Viz fotografie uložené na farním úřadě v Běhařovicích.

koresponduje s malbou v pozadí. Vyobrazení Nejsvětější Trojice se z kostela neztratilo, ale přesunulo se v podobě vitráže na hlavní okno kostela v čele presbytáře.

Víme, že Wintelhalter svými malbami navázal na původní renesanční výzdobu, kterou dotvořil. Výjimkou jsou zmíněné obrazy, o kterých víme, že jsou čistě jen jeho dílem – Milosrdný Samaritán a Maří Magdaléna. Výjevy jsou však dnes jen stěží rozpoznatelné a z dálky působí jen jako dvě okrové plochy pod bočními okny presbytáře. Siluety postav je možné pozorovat jen z bezprostřední blízkosti, přesto patří k nejcennějším malbám v kostele.

Vybavení kostela

I když má budova zachovaný téměř původní vzhled, její nynější vybavení souvisí s liturgickou obnovou po II. vatikánském koncilu, kdy byl kostel kompletně nově zařízen. Toto vybavení navržené Viktorem Dohnalem, jež se do kostela dostalo v druhé polovině 20. století, tu zůstalo dodnes. Navíc se běhařovický farář Josef Fiala v rámci liturgické obnovy řídil doporučením, aby v kostele nebyly nadbytečné věci. Zařízení kostela je tedy velmi jednoduché, aby prostor co nejvíce „dýchal“ a nebyl zatížen přebytečnými předměty.

Presbytář a loď

V presbytáři najdeme jen tři komponenty. Zlatý svatostánek se symbolem eucharistie vyzařujícím paprsky, ozdobený zlatou korunou, umístěný pod vitrážové okno s Nejsvětější Trojicí tak, aby korespondoval s freskou v pozadí. Dále dominantní mramorový oltář umístěný na stupínku v centru kněžiště a sedes po pravé straně od obětního stolu. U stěny pod obrazy Milosrdného Samaritána a Maří Magdalény jsou příležitostně umístěny dva menší stolky na květiny.²²⁷

K novodobému vybavení z druhé poloviny padesátých let 20. století patří ambon a dále dva oltáře před vítězným obloukem v lodi kostela. Jejich řešení je minimalistické. Na kvádrovém podstavci je položena dubová deska, za kterou jsou na pilířích umístěny bílé dřevěné sochy – Božského srdce na pravém bočním oltáři a Srdce Panny Marie za

²²⁷ O svátcích a slavnostech bývají součástí vybavení i malé židličky pro ministranty postavené u zdi vedle vchodu do zákristie. Tyto komponenty však nepatří ke stabilnímu vybavení presbytáře.

oltářem vlevo. Boční oltáře měly být původně holé, jen s deskou, což ale nebylo pro běhařovické farníky přijatelné. Proto k nim byly instalovány i zmiňované dřevěné sochy v životní velikosti pořízené do kostela již roku 1912. Na levém oltáři je v současné době položena zlatá křtitelnice talířovitého tvaru, opět z období sedmdesátých let 20. století. K této výbavě patří ještě jednoduchý zlatý svícen umístěný u oltáře na druhé straně. Novodobou výzdobu lodi doplňují obrazy křížové cesty v jednoduchých zlatých rámech namalované Jiřím Říhou.

V kostele najdeme i starší vybavení, které bylo původně po liturgické obnově z kostela odstraněno. Jednalo se hlavně o sochy, které však byly na přání farníků do kostela postupně vráceny.²²⁸ Nejstarší z nich jsou dřevěné sochy nadživotní velikosti Panny Marie Lurdské a svatého Josefa - pěstouna z roku 1890, které bývaly původně umístěny na novogotických bočních oltářích v přední části lodi.²²⁹ Dnes se sochy nalézají pod kůrem vedle zpovědních místností, na každé straně jedna. U levé stěny mezi okny uprostřed lodi je připevněn kříž s dřevěnou plastikou Krista se zlatými prvky pocházející z první poloviny 18. století.²³⁰

Na protilehlé stěně lodi po obou stranách bočního vchodu najdeme zavěšeny dva nejstarší obrazy v kostele z období baroka od Josefa Winterhaltera. Po pravé straně je to obraz Piety. Je na něm vyobrazena Panna Maria v zářivě červeném rouchu s modrým pláštěm, jak drží na klíně mrtvé tělo Kristovo, jehož levá ruka visí bezvládně k zemi. Pravou ruku drží postava anděla. Za hlavou Ježíšovou se nachází další anděl, který se dívá na trnovou korunu a hřeby položené na zemi. Druhým obrazem je Zpověď královny Žofie svatému Janu Nepomuckému. Vyobrazuje světce v kanovníckém oděvu, jak hledí k nebesům. Pravou rukou žehná královně klečící na schůdkách. Před ní je položena královská koruna a žezlo. Oba dva obrazy namalované roku 1792 jsou značně ztmavené, zarámované ve zlatém rámu.²³¹

Nejvíce prostoru v lodi vyplňují lavice. Jedná se celkem o 26 dubových lavic seřazených ve dvou blocích. Jejich provedení ladí k ostatnímu zařízení pořízenému v druhé polovině 20. století. Několik původních barokních lavic se dnes nachází na

²²⁸ Sochy nechal farář Josef Fiala přesunout na faru. Farníci však kostelní prostor s minimální výzdobou těžko přijímali, protože byli zvyklí na letitou přítomnost těchto soch v kostele. Navíc se na výzdobu pořízenou v 18. – 19. století, která měla být zcela odstraněna, farnost sama finančně skládala a nechtěla se tedy smířit s náhlým nevyužitím obtížně sehnáných soch.

²²⁹ Tyto oltáře nechala farnost pořídit nové právě pro zmíněné sochy z roku 1890. Vyměněny byly za současné oltáře po liturgické obnově.

²³⁰ Kříž byl původně na faře. Svým jednoduchým provedením se zlatou bederní rouškou však zapadá k výbavě z 20. století, proto byl do kostela v sedmdesátých letech přinesen.

²³¹ Jedná se o techniku olej na plátně. Restaurovány dosud nebyly.

kůru.²³² Jinak nejdůležitějším vybavením kůru jsou již několikrát zmiňované varhany z roku 1907, které za dobu své existence prošly několika opravami a úpravami, ale přesto kostelu slouží spolehlivě už více než jedno století.²³³

Pod kůrem je umístěna mramorová křtitelnice z 19. století, která sem byla přesunuta z přední části lodi po obnově vybavení v sedmdesátých letech, kdy byla nahrazena novou. Najdeme zde i dvě barokní klekátka.

Věž kostela

V ose západního průčelí předstupuje před loď kostela čtyřhranná věž. Věž čtvercového půdorysu je vysoká 48 metrů. Celkem má šest pater, i když poslední podlaží má snížený strop. Patřům odpovídá i vnější členění věže zvýrazněné kamennými renesančními římsami v pískové barvě. Věž má celkem šest malých čtvercových oken vybudovaných v druhém a třetím patře a čtyři velká renesanční okna s kulatým obloukem v pátém patře. Každé okno směřuje na jednu světovou stranu a je možno z nich pozorovat celou otevřenou krajinu. O patro níž jsou namísto oken nainstalované věžní hodiny s měděnými ciferníky a zlatými hodinovými ručičkami. Na hranách věže jsou nepřehlédnutelné kamenné stavební kvádry a především v horní části věže zdobí zdivo renesanční štuková výzdoba.

Ozdobou celého kostela je renesanční zdobený portál ve výšce prvního patra na severní straně věže, jehož součástí jsou tři kamenné erby pánů z Tavíkovice, kteří nechali kostel vystavět. První kamenná deska nese iniciály Jiřího Kristiána Teuffela z Gundersdorfu a další dvě patří zřejmě jeho manželkám. Tyto kamenné plastiky zároveň dosvědčují stáří budovy se zaznamenaným datem stavby 1596. Další dva erby jsou vestavěny do dvojbokého schodiště se zdobným zábradlím, ozdobeným renesančními okrasnými koulemi. Schodiště naléhá k věži ze západní strany a vede ke vstupu do věže, jež se nachází nezvykle v prvním patře, v úrovni kůru.²³⁴ Vchod je společný pro zpěváky i varhaníka, kteří prostor navštěvují.

Ze zbývajících dvou stran jsou ke stěnám věže přistaveny dvě menší předsínky s arkádami, za nimiž se nachází z jižní a severní strany zmiňované vstupy vedoucí do

²³² Počet míst k sezení v kostele je celkem asi 300.

²³³ Opravy varhan jsou popisovány v jednotlivých etapách spolu s opravami kostela. Nejdůležitější byla přestavba roku 1958. Poslední oprava se uskutečnila roku 2012.

²³⁴ Schodiště má celkem čtrnáct kamenných schodů z každé strany, jižní a severní. Tři erby nad portálem jsou původní. Levý erb ve schodišti je replika za původní, již zničený.

věžní síně. U severního vstupu je ve zdi lodi zabudována kamenná pískovcová deska překrývající původní vchod do krypty s iniciálami zakladatele kostela Jiřího Kristiána Teuffela. Deska má obdélníkový tvar s profilovaným kruhem a rytým znakem ve středu. Na krajích si lze všimnout vyhloubenin od kovových úchytů. Ve spodní části jsou písmena „G C T Z G.“²³⁵

Věž má střechu jehlanovitého tvaru s mírně prolnutými liniemi se vztyčenou věžičkou²³⁶ šestiúhelníkového půdorysu zakončenou bání, z níž se vypíná zlatý kříž. Dřevěné bednění střechy je pokryto měděným plechem.

Všechna patra věže běhařovického kostela Nejsvětější Trojice jsou příležitostně přístupná veřejnosti.²³⁷ V posledním z nich jsou zavěšeny zvony. Přístup k nim je zajištěn šnekovitým kamenným schodištěm s prostornými náslapy. Poslední omítání vnitřní strany věže bylo před první světovou válkou. V omítce jsou vyryty zmíněné nápisy vojáků, kteří na věž vystupovali během obou světových válek kvůli výhledu do krajiny. I dnes návštěvníci věž kostela využívají k vyhlídkovým účelům. Lze dokonce vystoupit i do snížených prostorů v šestém podlaží nad zavěšenými zvony, kde se nacházejí vyhlídková okénka. Přístup je sem však jen po úzkém dřevěném schodišti.²³⁸ Věžička ve střeše věže je nepřístupná.²³⁹ Je vhodné zmínit, že věž kostela je pro svou výšku a polohu v otevřené krajině i důležitým technickým bodem a je v současnosti využívána jako stanice pro různá technická zařízení.²⁴⁰

Nejdůležitějším vybavením věže jsou zvony zavěšené v pátém patře a věžní hodiny, jejichž skříň se nalézá o patro níže. Nejedná se však o jediné vybavení věže. Její prostory totiž v současnosti slouží k uschování některého původního vybavení kostela, které bylo v době liturgické reformy vyměněno za to nynější. Nejhodnotnější je barokní kazatelna, která se v kostele Nejsvětější Trojice od šedesátých let 20. století přestala využívat, neboť se nehodila k nově navrženému zařízení. Protože ale kazatelna z roku 1700 byla ještě v dobrém stavu, nebyla z kostela odnesena a je uskladněna ve věži těsně

²³⁵ Deska má rozměry 210 x 120 cm. Písmena znamenají: Georg, Cristian, Teufel z Gundersheimu. Opět popsáno dříve v opravách roku 1884.

²³⁶ Věžičku používali ke sledování krajiny vojáci v období světových válek, aby dohlédli do větší vzdálenosti. Dnes je již nepřístupná.

²³⁷ Věž je zpřístupněna v období velkých liturgických svátků a slavností městyse Běhařovice, kdy je možno vystoupit až do 5. patra k zavěšeným zvonům do vyhlídkových prostor.

²³⁸ Věž je přístupná především o obecních a farních slavnostech, dále také při velkých církevních slavnostech a svátcích. Do vyhlídkového prostoru se však vystupuje jen výjimečně kvůli obtížným přístupovým podmínkám.

²³⁹ Do nejvyšších částí lze vylézt jen po dřevěném žebříku. Navštěvuje se zcela ojedinele.

²⁴⁰ Ve střeše věže jsou instalovány vysílače a snímače různého druhu. Zvenčí jsou tato zařízení nezahlednutelná a neruší tak exteriér památky.

před vchodem na kůr, kde je možné ji zahlédnout. Barokní kazatelna je dřevěná s vyřezávaným baldachýnem. Je zdobená mramorováním s pozlacenými řezbami.²⁴¹ Mezi další památky z období baroka, které se nachází v prostorách věže, patří například i mnohé obrazy. Nejstarší jsou dva značně ztmavlé obrazy ve zlatých rámech z roku 1792 od Josefa Wintelhaltera mladšího. První z nich – obraz svatého Petra z Alkantary, vyobrazuje postavu světce v řeholním oděvu, jak se modlí u kříže. Druhý představuje svatou Maří Magdalénu. Modlící se postava je oděna v modrozeleném rouchu ve skalnatém prostředí s lebkou v ruce.²⁴² Obrazy byly dříve zavěšeny po levé straně lodi ve střední části naproti Pietě a Zpovědi královny Žofie.²⁴³

Zvony

V kostelní věži jsou zavěšeny celkem čtyři zvony. Stáří dvou sahá až k počátku historie kostela, novější byly ulity v devadesátých letech 20. století. Farní kroniky uvádějí, že již v 17. století měl kostel čtyři zvony. Dva z nich ale byly na začátku 19. století zrekvírovány.²⁴⁴

Nejstarší renesanční zvon z 16. století má na sobě majuskulní latinský nápis dosvědčující autorství s reliéfem ukřižovaného Krista. Nápis je tohoto znění: „*GEORG CHRISTIAN TEUFEL LIBBARO IN GUNDESRDORF SEREN ISSIMI MATHIAE ARCEI DUCIS AUSTRIAE CIBICULARIUS OPPIDUM HOC TEMLO IN PLOMTURRIM CAMPANA NOC DECORANA AD.CONVOCCANDUM IN REM DIVINAM POPULUM AERI SONUM VOCCE OPUS DUARUM MILLUM LIBRARUM CONFLARI NICCOL. Elevari IUSSITTRINUS VERO IPSE.....ES CLANGORE TINNTUS PULSU EXPLORAVIT ANNO CHRISTI MCXCVI GIRZIK KONWARZ MISTR V. GIHLAWIE.*“²⁴⁵ O tom, že se jedná o jednu z nejstarších součástí stavby,

²⁴¹ Jedná se především o rostlinné dekorační motivy a vyřezávanou drapérii zlacenou plátkovým zlatem.

²⁴² Oba obrazy jsou namalované olejem na plátně. Jsou již značně poškozené, tmavé a po celém povrchu zkrakelované.

²⁴³ Obrazy nechal z interiéru kostela odstranit farář Josef Fiala po změně vybavení po liturgické obnově v 70. letech 20. století. Obrazy byly nejprve přeneseny na faru a odtud se postupně na přání farníků vrátily do kostela alespoň do prostor kůru.

²⁴⁴ Zvony byly vydány na válečné účely Napoleonských válek roku 1810. Bližší specifikaci těchto dvou zvonů prameny neuvádějí.

²⁴⁵ Český překlad nápisu zní: Jiří Christian svobodný pán z Gundersdorfu, komoří Nejjasnějšího arcivévody Rakouského Matyáše, městečko tímto chrámem, chrám věží, věž zvonem chtěje ozdobiti, dal toto kovozvučné dílo 2 tisíc liber ku svolávání lidu na bohoslužby ulíti a zde vyzvednouti. Poprvé úderem vydal zvuk léta Kristova 1596. – Jiřík Konvář v městě Jihlavě.

svědčí přesná datace: „Anno Christi MDXCVI.“²⁴⁶ Zvon věnovaný Jiřím Kristiánem Teuffelem váží 1120 kg.

Druhý zvon je o něco menší a mladší – z roku 1631.²⁴⁷ I on má na sobě majuskulní latinský nápis a reliéf svatých Petra, Pavla, Ondřeje a Mikuláše. Mezi nimi jsou okřídlené hlavičky andílků. Na druhé straně pláště je reliéf Ukřižovaného s Marií a Janem. Pod figurálním motivem je navíc pás s vavřínovým věncem s akantem a vegetativním ornamentem pod ním.²⁴⁸ Zvon věnoval kostelu Ondřej z Ostešova – pán z Tavíkovíc. Váží 672 kg a je laděn do tónu A1. V současnosti je to nejvyužívanější zvon ve věži.²⁴⁹

Třetí a čtvrtý zvon nechala farnost ulít v letech 1990 - 1991 jako náhradu za chybějící dva původní renesanční zvony. První z nich – sv. Anežky, je se svou váhou 1300 kg největším zvonem. Je na něm nápis: „*Svatá Anežko, oroduj za nás.*“ Uprostřed je reliéf vyobrazující světici. Zvoní tónem Es. Druhý, menší zvon, váží 380 kilo a je zasvěcený svatému Josefu. Je laděný do tónu B. Oba zvony zdobí dva pásy rostlinných ornamentů.²⁵⁰

Všechny zvony jsou zavěšeny ve čtvrtém patře věže, tedy ve vyhlídkovém prostoru ve výšce cca 25 m. Jejich zvuk je libozvuče sladěn a všechny se plně využívají. Při dobrých atmosférických podmínkách je z vysoké věže kostela zvonění slyšitelné ve všech vesnicích patřících do farnosti.

Kostelní krypta

Hrobka pod kostelem byla vybudována pod presbytářem koncem 16. století a měla sloužit jako místo posledního odpočinku pánů z Tavíkovíc, kteří byli do té doby pohřbíváni v hrobce kostela Všech svatých v Přeskačích.²⁵¹ Běhařovická krypta je menších rozměrů, zabírá asi polovinu prostoru presbytáře nad ní. Je zaklenuta valenou klenbou, na zemi je kamenná dlažba. Její přesná historie je pro nás však z větší části

²⁴⁶ Tedy 1596. Zvon byl ukovaný mistrem Jiřikem Konvářem z Jihlavy.

²⁴⁷ První zvon má rozměry 111 x 125 cm. Druhý 92 x 90 cm.

²⁴⁸ Nápis je nečitelný. Rozpoznatelný je jen letopočet 1631 (arabské číslice). Zvon je zavěšený v nepřístupné výšce, proto lze jen těžko určit, co je na něm přesně vyraženo.

²⁴⁹ Mimo zvonění k bohoslužbě se jím třikrát denně v 5, 12 a 18 hodin zvoní klekání.

²⁵⁰ Zvony nechal farář Josef Fiala ulít v Brodce u Přerova v dílně paní Dytrychové. Slavnostní svěcení se konalo 19. května 1991. Světitel byl biskupský vikář Ludvík Horký. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice 1950 do současnosti*, rok 1991, nestránkováno.

²⁵¹ Přeskačská krypta je dnes zcela nepřístupná. Totožnost ani počet pohřbených osob neznáme.

neznámá. Kdo přesně v ní byl pohřben do začátku 20. století, nevíme, protože dostupné prameny o této skutečnosti mlčí. Víme ale, že prošla dvěma zásadními stavebními úpravami.

První z nich je zaznamenaná ve farní kronice a došlo k ní při opravách kostela roku 1884. Původní vchod do hrobky se nacházel v lodi kostela před presbytářem. Byl přikrytý kamennou deskou s iniciály pána z Tavíkovíc a letopočtem dosvědčujícím stáří krypty 1596. Tento vchod byl však koncem 19. století zcela zazděn a hrobka se stala nepřístupnou. Problémem bylo, že při opravách podmokajícího kostela zedníci ucpali větrací průduchy podél soklu kostela a v hrobce přestala fungovat přirozená ventilace vzduchu. Z nejstarší farní kroniky jen víme, že brzy nato musela farnost řešit potíže s tím spojené. Lze tedy z těchto informací předpokládat, že do té doby zde byl někdo skutečně pohřbený.

Jisté ale je, že začátkem 20. století, kdy nechal do hrobky Pavel Huyn vybudovat nový vchod ze severní strany kostela vedle zákristie, byla již krypta prázdná. Po této úpravě se prostory hrobky staly posledním místem odpočinku pro dva členy rodiny Goldschmidtů, posledních pánů z Tavíkovíc. První byl roku 1927 do hrobky pohřben Leo Goldschmidt.²⁵² Po něm následovala jeho matka Daisy Goldschmidtová.²⁵³ Jeho bratři a otec Robert Goldschmidt,²⁵⁴ jeden z nejvýznamnějších majitelů tavíkovického

²⁵² Leo Goldschmidt byl synem majitele velkostatku v Tavíkovících Roberta Goldschmidta. Narodil se 5. 11. 1904 a zemřel 3. 6. 1927 při autonehodě u Rešic, kde jeho otec na památku této události nechal vystavět dolmen, na kterém je vyraženo datum úmrtí. Srov. VEČEŘA Petr, *Tavíkovice 650 let*, od s. 23. Doloženo v: *Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv ve Znojmě*, Archiv obce Tavíkovice, Tav/1, 1889 – 1945.

²⁵³ Daisy se narodila 29. 7. 1878 a zemřela 18. 8. 1941. Spolu se svým mužem vychovala šest synů. Mimo Lea, který zemřel při autonehodě, všichni zemřeli v zahraničí, kam odcestovali před válkou z politických důvodů. Viz tamtéž. Též *Věstník Ústředny jednoty řepářů československých*, roč. XIV. Únor 1993.

²⁵⁴ Robert Goldschmidt se narodil 10. června roku 1868. Panství v Tavíkovících zdědil roku 1898. Hrabě Robert byl velmi podnikavý a pokrokový. Přestavěl zdejší zámek do pseudorenesančního slohu. Koupil velkostatek v sousedních Horních Kounicích s veškerými polnostmi a barokní zámek v blízkých Tulešicích. V Tavíkovících se mu podařilo nejprve vybudovat vlastní lihovar, droždárnu a škrobárnu. Roku 1924 zde založil cukrovar. Goldschmidtovy továrny byly plně soběstačné a dobře prosperovaly, protože hrabě vlastnil velký počet polností, které produkovaly potřebné suroviny pro výrobu. Navíc nechal zmodernizovat a přestavět jeden z tavíkovických mlýnů – Nový mlýn, který sousedil s cukrovarem, pro výrobu elektrické energie, jež napájela celý tovární komplex. Díky tomuto novému hospodářskému systému, který vzbudil na okrese velkou pozornost, se staly Tavíkovice vesnicí, která ve svém rozvoji zdaleka přesahovala okolní obce. Vliv hraběte Goldschmidta se přirozeně odrazil i na životě celé běhařovské farnosti. Podporoval farní záležitosti ve všech směrech, zvláště byl neobyčejně štedrý při všech popisovaných opravách farního kostela. Brzy po smrti manželky Daisy byl hrabě z politických důvodů vystěhován. Nejprve přebýval v odlehle tavíkovické hájovně, odkud pak byl v květnu roku 1942 deportován nejprve do Terezína a poté do koncentračního tábora Treblinka, kde byl v říjnu 1943 zavražděn. Jeho ostatky se do rodinné krypty již nedostaly. Viz VEČEŘA Petr, *Tavíkovice 650 let*, 23 a dále. Doloženo v: *Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv ve Znojmě*, Archiv obce

panství, už do rodinné hrobky pochování nebyli. Dvouvrstvé zacínované rakve byly v hrobce uloženy za sebou podélně kolem stěn.

Velká změna ale přišla v padesátých letech 20. století,²⁵⁵ kdy se mladý kaplan František Caha²⁵⁶ rozhodl kryptu využít prakticky pro umístění kotle ústředního topení na tuhá paliva. Farář Josef Otruba i věřící tuto myšlenku přivítali, a tak z hrobky rakve vynesli a přemístili je do nového hrobu na běhařovickém hřbitově. Jeden z hlavních argumentů uvedených farářem Josefem Otrubou bylo: „*Hrobka je v jarních měsících dost vlhká a prosakuje do ní podzemní voda, a proto je k pochovávání stejně úplně nevhodná.*“²⁵⁷ V kryptě tedy nechal kaplan nainstalovat kotel na tuhá paliva, ze kterého byly vyvedeny rozvody do podlahy v lodi kostela. Protože ale bylo navíc nutné řešit spalivové cesty, vystavěli z krypty zedníci nahoru přes zákristii obrovský komín, který čněl ze střechy nad presbytářem. Celá záležitost nebyla nikde zaznamenána a můžeme ji zpětně rekonstruovat jen z vyprávění pamětníků.²⁵⁸ To že má kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích komín, prošlo šetřením až koncem devadesátých let 19. století.²⁵⁹ Ten musel být zbořen a střecha byla opět zakryta bobrovkou a uvedena do původního stavu.²⁶⁰

Tavíkovice, Tav/1, 1889 – 1945. Pro zajímavost: Vybrané úryvky z: *Věstník Ústředny jednoty řepařů československých*, roč. XIV. Únor 1993.

²⁵⁵ Podle pamětníků se jednalo o rok 1954.

²⁵⁶ František Caha se narodil 2. 5. 1924 v Kameničce u Jihlavy. Byl vysvěcen roku 1949 v Brně a do Běhařovic nastoupil jako novokněz. I když zde byl jen kaplanem, zdravotní stav faráře Otruby už byl velmi vážný, proto prakticky přejímal sám všechny povinnosti a práce ve farnosti. V Běhařovicích sloužil celkem sedm let. Protože byl velmi aktivní, zvládl za tu dobu zde provést mnoho změn. Jako první vyslovil myšlenku vybudovat kostel v Tavíkovících, což se pak podařilo jeho nástupci. Činný byl především v pastorační sféře, kdy si získal velkou oblibu mezi věřícími, především u mládeže. Co se týkalo farního kostela, tak mimo úpravy kostelní krypty se mu podařilo zorganizovat několik důležitých úprav vztahujících se ke kostelu, kterých se vždy osobně zúčastňoval. Byla to například rozsáhlá úprava terénu kolem kostela, pořízení nového vybavení do kostela a instalace nové ocelové konstrukce ke zvonům a elektrické zvonění. V Běhařovicích zůstal do října 1956 a pak odešel do Moravské Nové Vsi u Břeclavi. František Caha se velmi zapsal do paměti věřících pro svou neobyčejně houževnatou a mírumilovnou povahu. Nevýhodou bylo, že některé kostelní úpravy prováděl bez úředního schválení a jakékoliv dokumentace. Zemřel náhle v březnu roku 2000 v Hostěradicích. Vybráno z: FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, nestránkovaná část.

²⁵⁷ Zda podzemní voda tehdy představovala hygienický problém, dnes nelze posoudit. Názory odborníků se na tuto záležitost různí. V rozporu byla údajně i tvrzení vzdálené rodiny Goldschmidt, kteří prý s přesunem pochovaných nesouhlasili. Srov. MÁTLOVÁ Marie, *Paměti*, audionahrávka z roku 2016.

²⁵⁸ Viz tamtéž.

²⁵⁹ Archivováno v: *Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně*, Kostel Nejsvětější Trojice Běhařovice B/66, 1971 – 2009.

²⁶⁰ Dodnes je vidět na střeše rozdíl v barvě pálené tašky.

Zpětné přestěhování pochovaných do krypty bylo však nevratné.²⁶¹ I když se tedy dodnes prostory hrobky využívají jako plynová kotelna a skladiště, nic to nemění na skutečnosti, že krypta s renesančními znaky byla vybudována společně s presbytářem koncem 16. století k účelu pohřbívání a byla tak s jistotou skutečně využívána jako místo posledního odpočinku pro členy rodiny Goldschmidt.

Hřbitovy ve farnosti Běhařovice

K nejstarším kostelům ve farnosti vždy patřily přilehlé hřbitovy. Jeden byl v Přeskačích a druhý v Běhařovicích. Nejstarší hřbitov, který od počátku své existence do současnosti prakticky nezměnil nijak výrazně svoji podobu a je nadále používán, se rozprostírá okolo kostela Všech svatých v Přeskačích. Své mrtvé zde pohřbívali od založení osad nejen přeskačští, ale i tavíkovičtí věřící, a to až do konce 18. století.

Druhý, hlavní farní hřbitov, se nacházel původně okolo kostela svatého Václava v Běhařovicích. Pochovávali zde věřící z ostatních vesnic patřících do farnosti. Hřbitov se zde zachoval až do začátku 19. století, kdy přestal kapacitně vyhovovat. Jednou z příčin byla skutečnost, že zde začali od roku 1792 pochovávat i Tavíkovičtí, kteří tvoří nejpočetnější část farní rodiny. Potřebu většího prostoru k pohřbívání s sebou navíc v té době přinesla epidemie cholery. Vzhledem k tomu, že se starý hřbitov nacházel v centru městečka, nebylo možné ho rozšířit a začalo se tedy uvažovat o tom, že by měly mít Běhařovice hřbitovy dva. Starý se měl zachovat a plánovalo se nový hřbitov založit okolo farního kostela Nejsvětější Trojice. Vše ale nakonec dopadlo jinak. Ponechat hřbitov na běhařovickém náměstí se nakonec místním obyvatelům příliš nezamlouvalo, proto ho roku 1803 úplně zrušili a na jeho místo postavili současnou faru.²⁶² Nový současný hřbitov byl nakonec vybudován na severním okraji městečka nedaleko od kostela Nejsvětější Trojice. Přímo vedle kostela, jak se původně plánovalo a bylo zvykem, nebyl nakonec vystavěn proto, aby bylo možné ho v budoucnosti případně rozšířit a nebyl narušen park okolo památky.

²⁶¹ Rodinný hrob pánů z Tavíkovíc se nachází v centrální části běhařovického hřbitova. Je zde pochován Leo Goldschmidt, Daisy Goldschmidtová a na náhrobní desce je vzpomenut i Robert Goldschmidt.

²⁶² Při výkopech a rekonstrukci fary roku 2016 se v podlaze v přízemí budovy našly kosti a kříže z původního hřbitova, které dosvědčují původní polohu starého hřbitova.

K výraznému rozšíření hřbitova v Běhařovicích zatím nedošlo,²⁶³ přesto změnu v pohřbívání ve farnosti přinesla padesátá léta 20. století. V té době přišli obyvatelé Tavíkovice s myšlenkou, že by měli mít v obci svůj vlastní hřbitov. Jednak byly největší obcí ve farnosti a zároveň od Běhařovic nejvzdálenější, což bylo i v pohřební praxi značně nepraktické.²⁶⁴ Občané Tavíkovice se tedy nakonec rozhodli vybudovat si roku 1956 vlastní hřbitov vedle lihovaru. Po jeho založení mnozí využili možnosti převézt ostatky svých zemřelých, pochovaných původně na farním hřbitově v Běhařovicích, na nově vybudovaný tavíkovický hřbitov, který se tak rychle zaplnil.²⁶⁵ V současnosti má tedy farnost tři hřbitovy.

Úprava prostranství kolem kostela

Prostor okolo kostela Nejsvětější Trojice není obklopen hřbitovem, jak tomu bylo u předešlého běhařovického kostela sv. Václava, ale je upravován jako park. Této podoby nabyl poprvé začátkem 50. let 20. století. Tehdy zorganizoval běhařovický kaplan František Caha úpravu prostranství kolem kostela, která nakonec trvala dva roky. Neupravený terén byl nejprve srovnán do roviny a kolem celého kostela byl vysázen park s nízkými listnatými i jehličnatými stromy, aby nebránily výhledu na kostel. Z jihovýchodní strany navíc zedníci vystavěli nízký kamenný taras, který chránil půdu před sesuvy. Prostranství zde bylo dále otevřené do krajiny, ale ze severozápadu farníci vysázeli lipovou alej. Obnoveny byly všechny travnaté plochy a celé prostranství uzavíral nízký kovový plot s osázenými záhonky z vnější strany.²⁶⁶ Proběhla oprava všech cest ke kostelu, které byly nejprve srovnány, zpevněny a následně vysypány šterkem.²⁶⁷ Při příležitosti úprav přístupové cesty nechal farář vyměnit i prošlapanou a

²⁶³ Obec využívá systematického doplnění volných míst na hřbitově a praxe rušení starých hrobů, proto nebylo v minulosti třeba hřbitov výrazně rozšiřovat.

²⁶⁴ Z důvodu špatné dostupnosti mnozí Tavíkovičtí pohřbívali v Rouchovanech nebo i v sousedních Horních Kounicích.

²⁶⁵ První pochovaní přímo do Tavíkovice byli Marie Němcová a Robert Hobza roku 1965.

²⁶⁶ Původní plot z roku 1950 byl z pozinkovaného pletiva a kolem kostela vydržel bezmála patnáct let. Roku 1965 byl nově natřen a po dvou letech vyměněn za úplně nový. Ten už kolem prostranství zůstal až do současné úpravy prostoru, kdy byl zcela odstraněn.

²⁶⁷ Během těchto úprav celého prostranství byl do kostela přiveden vodovod a elektrické osvětlení do presbytáře. FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti*, s. 156.

popraskanou dlažbu v chrámové předsíni a vyměnit vstupní dvoje dveře do předsíne z jižní i severní stany.²⁶⁸

Okolí kostela je v současnosti stále upravováno ve stejném stylu, jak bylo navrženo před sedmdesáti lety, i když se změnami, které reagovaly na potřeby farníků. Vzhledem k tomu, že většina věřících do kostela Nejsvětější Trojice dojíždí autem z okolních vesnic, bylo třeba vybudovat parkovací plochu. Roku 2003 prošlo prostranství ze severní strany před vchodem do kostela další velkou úpravou, když zde bylo vyasfaltováno parkoviště s autobusovou zastávkou. Ze severní stany před kostelem v zachované původní lipové výsadbě z roku 1950 se dnes nachází dětské a sportovní hřiště.²⁶⁹ V jihovýchodní části prostranství je stále udržován park s nízkým okrasným stromovím a keři. Kolem celého kostela je zámkovou dlažbou vydlážděný chodník.²⁷⁰

Vzhledem k tomu, že Běhařovicím v současnosti chybí prostor na náměstí, kde by se mohli místní obyvatelé scházet, je park kolem kostela upraven a využíván právě k tomuto účelu. Vyasfaltovaná část navíc optimálně splňuje potřeby parkovacího prostoru během bohoslužeb. Díky osazenému stromoví má být také prostor pro všechny příjemným místem pohody a odpočinku. Park je koncipován a pečlivě upravován tak, aby ještě více vynikla krása a velikost farního kostela Nejsvětější Trojice.

²⁶⁸ Návrh na nové dveře i jejich realizaci provedl ing. Kříž z Prahy.

²⁶⁹ Hřiště bylo vystavěno na náklady městyse Běhařovice. Lipová alej vede od hlavní cesty až k presbytáři kostela. MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923 do současnosti*, s. 52.

²⁷⁰ Před zbudováním parkoviště stávaly během bohoslužeb automobily kolem všech cest vedoucích ke kostelu, což vedlo k blokování dopravy a k velkým potížím při vyjíždění. Navíc se naproti kostelu nachází Úřad městyse Běhařovice, který nemá vlastní parkoviště, proto je to nyní používáno i mimo čas bohoslužeb. Na celé současné úpravě prostranství se podílí městys Běhařovice.

Závěr

Na Znojemsku najdeme mnoho sakrálních památek, které dovedou upoutat naši pozornost. Ty hlavní z nich, jako je rotunda svaté Kateřiny, kostel svatého Mikuláše nebo například premonstrátský klášter v Louce se nacházejí přímo ve Znojmě. Mě zaujal kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích, jenž stojí téměř osamoceně na okraji malé obce mimo okresní město.

Velmi obohacující pro mě bylo samotné studium archivních materiálů a pročítání farních kronik, jež mi dávaly nahlédnout do historie kostela a života farnosti. Při samotném studiu a badatelské činnosti se mi podařilo odhalit mnohá fakta a zajímavosti, jež mi daly možnost lépe a hlouběji pochopit velikost a přednosti této stavby. Zejména mne pak zaujaly okolnosti týkající se samotné výstavby kostela. Na druhé straně se mi podařilo i odhalit potíže a těžkosti, které kostel Nejsvětější Trojice provázely a kterými musela budova procházet. Ať už to byly některé méně nezdařilé architektonické úpravy zasahující například do podoby a využití kostelní krypty pod kostelem, nebo poškození původní výzdoby nedbalým provedením prací. Velkým překvapením pro mě bylo odhalení potíží spojených s opakovanou devastací střechy, která se vždy stala základním podnětem generálních oprav na kostele.

Za nejdůležitější považuji, že se podařilo prokázat, že kostel Nejsvětější Trojice za dobu své existence neprošel barokní ani novogotickou přestavbou a od svého vybudování až po současnost si zachovává svůj původní goticko - renesanční vzhled. Většina architektonických prvků je skutečně původních a nejedná se o napodobeniny.

Všechny hlavní události provázející farní kostel v Běhařovicích jsem se snažila na předchozích stranách shrnout a k tomu podat i současný popis kostela. Navíc jsem se pokusila do své práce zařadit alespoň stručný životopis významných osobností, jež měly v životě farnosti, a tedy i na podobu kostela, nemalý vliv. Celý text doplňují poznámky a přílohy věnované především fotografiím, jež pomohou čtenáři dokreslit celkovou představu o popisované památce.

Díky hledání informací o kostele Nejsvětější Trojice se mi podařilo objasnit některé nejasnosti a zároveň objevit podněty a nová témata, jež se stávají novou výzvou pro další zpracování. Jedná se například o dějiny historických staveb v Tavíkovcích, jako je zámek a mlýny k němu patřící, vystavěné na řece Rokytné. Za pozornost by

určitě stálo se samostatně věnovat významným osobnostem pocházejícím z farnosti Běhařovice, mezi nimiž dominuje postava misionáře Františka Venuty z Dobronic.

Mým cílem a přáním při sestavování těchto řádků o kostele Nejsvětější Trojice v Běhařovicích bylo, aby výsledný text napomohl čtenářům více přiblížit tuto obdivuhodnou sakrální stavbu. Kéž by i tato práce pomohla návštěvníkům Běhařovic a především místním farníkům lépe pochopit a docenit velikost a hodnotu této stavby. Přála bych si, abychom krásu tohoto kostela, jenž je určen především k modlitbě a ztišení, dokázali chránit nejen pro nás, ale i pro budoucí generace.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Římskokatolický farní úřad v Běhařovicích:

FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Pamětní kniha farnosti Běhařovice od roku 1778 do současnosti.*

FIALA Josef, GARGOŠ Jaromír, BRADÁČ Jiří, *Kronika farnosti Běhařovice od roku 1950 do současnosti.*

MIKYSKA Alois, *Galerie kněží brněnské diecese okres Znojmo*, nedatováno.

ŠKARDA Jan, *Knihy zesnulých a odvedených v období světových válek.*

Kopie listin z bání kostela z roku 1602, 1884 a 1986.

Historické fotografie kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích.

Římskokatolický farní úřad v Hostěradicích:

Pamětní kniha farnosti Trstěnice od roku 1204 do současnosti.

Římskokatolický farní úřad ve Višňovém:

Kronika farnosti Višňové r. 1900 – 1950.

GRMOLEC František, *Pamětní kniha farnosti Višňové a chrámu Páně sv. Jana Křtitele, Višňové 1950 – 2010.*

Úřad městyse Běhařovice:

MATOUŠEK František, *Pamětní kniha Běhařovice 1923.*

Historické mapy a fotografie městyse a kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích.

Kronika školy v Běhařovicích.

Obecní úřad Tavíkovice:

Kronika obce Tavíkovice od roku 1920.

Zde uložená periodika:

Věstník Ústředny jednoty řepařů československých, roč. XIV. Únor 1993.

Obecní úřad Přeskače:

Kronika obce Přeskače.

Fotografie kostela Všech svatých v Přeskačích.

Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě:

Fondy:

Římskokatolická farnost Běhařovice, B 174, 1694 – 1947.

Korespondence, BKB 222, 1694 – 1947.

Běhařovice a Horní Kounice BH 22, 1683 – 1700.

Tavíkovice, zámecká kaple T 24, 1872 - 1920.

Přeskače, hřbitovní kaple P/551, 1862 – 1915.

Kostel sv. Jana Křtitele ve Višňovém, W 16.

Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně:

Fondy:

Farní kostel Nejsvětější Trojice v Běhařovicích BĚH/ 1 S – 1/56. 1938 – 1958.

Kostel v Přeskačích P/1 – S 70/ 30. 1932.

Spisový archiv pro Moravu NPÚ v Brně:

Fondy:

Kostel Nejsvětější Trojice Běhařovice B/66, 1971 – 2009.

Přeskače P/64, 1964 – 2007.

Běhařovice, kaple sv. Václava, BV/61.

Evidenční listy movitých a nemovitých kulturních památek Jihomoravského kraje,
Běhařovice 1596 – 1837 + evidence zvonářství moravského, Znojmo.

Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv ve Znojmě:

Fondy :

Farní úřad Běhařovice, F. 16, 1717 – 1951.

Archiv obce Tavíkovice, Tav/1, 1889 – 1945.

Archiv obce Přeskače, Pr/1, 1895 – 1945

Archiv obce Běhařovice, Běh/1, 1500 – 1945.

Archiv historických fotografií NPÚ v Brně:

Fondy:

Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/I - 17/ 192.

Přeskače – Fil. kostel Všech svatých, P/I.

Sbírkky a zapůjčené materiály od soukromých osob:

MÁTLOVÁ Marie, *Paměti*. audionahrávka z roku 2016. Uloženo u paní Ludmily Juřenové ve Višňovém.

MÁTLOVÁ Marie, *Paměti a sbírka dopisů od Františka Venuty*. Uloženo ve Višňovém č. p. 79.

Soukromá sbírka dopisů a fotografií paní Marie Venutové, Dobronice.

Soukromá sbírka fotografií a životopisů kněží běhařovské farnosti paní Marie Horákové z Běhařovic.

FIALA Josef, *Paměti*. Audionahrávka z roku 2016. Uloženo v Tavíkovcích č. p. 163.

Soukromá sbírka fotografií – Tavíkovice. Uloženo v Novém mlýně v Tavíkovcích.

Katastrální úřad pro Jihomoravský kraj – katastrální pracoviště Znojmo:

Katastrální mapa Běhařovic s farním kostelem – parcela č. 43, KÚ Běhařovice 601420
LV: 352.

Použitá literatura

- BLAŽÍČEK Oldřich, KROPÁČEK Jiří, *Slovník pojmů z dějin umění*. Praha, Aurora 2013. ISBN 978-80-7299-104-4.
- BUBEN Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha, Logik 2000. ISBN 80-902811-0-9.
- DACÍK Tomáš, *Církevní řády a kongregace v České republice*. Brno, Cerm 1998. ISBN 80-902811-0-9.
- DOBEŠ Jiří, STOKLASA Radovan, *Kostely na Moravě, Třebíčsko, Rosicko, Moravskokrumlovsko I. díl*. Rožnov pod Radhoštěm, Stoklasa 2008.
- DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská, II. místopis. Hrotovský okres*. Brno, Musejní spolek v Brně 1916. ISBN 978-80-86347-80-6.
- DVORSKÝ František, *Vlastivěda moravská, II. místopis. Moravskokrumlovský okres*. Brno, Musejní spolek v Brně 1913.
- HRDLÍČKA Vladislav, *Historie 40 let budování obcí Tavíkovice – Dobronice – Čermákovice – Medlice – Horní Kounice – Přeskače 1945 – 1985*. Tavíkovice, MNV Tavíkovice 1985.
- HEROULT Jaroslav, *Staletí kolem nás*. Praha – Litomyšl, Paseka 2002. ISBN 80-7185-389-5.
- HEROULT Jaroslav, *Slabikář návštěvníků památek*. Pardubice, Tvorb 1994.
- HRUDIČKA Alois, *Topografie diecéze brněnské*. ed. 1908/1907, Brno 1908.
- KUBÍČEK Jaromír, PAPÍRNÍK Miloš, *Bibliografie okresu Znojmo*. Brno, Musejní a vlastivědná společnost v Brně, Okresní knihovna ve Znojmě a Státní vědecká knihovna v Brně 1992. ISBN 80-85048-36-1.
- LIBOR Jan, *Přeskače 1279 – 2009: Z dějin rolnické vsi na Moravskokrumlovsku*. Přeskače, OÚ Přeskače 2009. ISBN 978-80-254-5806-8.
- NOVÁK Pavel, *Tavíkovice – Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů*. ŘKFÚ Běhařovice, Akcent 2000
- POKORNÝ Ladislav a kolektiv, *Obnovená liturgie*. Praha, Česká katolická charita 1976.
- SAMEK Bohumil, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*. Praha, Akademie věd ČR Ústav dějin umění 1994. ISBN 80-200-0474-2.
- SEDLÁK Stanislav, *Stručné dějiny obce Tavíkovice*. MNV Tavíkovice 1970.

ŠIDLOVSKÝ Evermont, *Svět liturgie. Slovník základní církevní terminologie*. Praha, Fénix 1991. ISBN 80-85245-12-4.

VASILOVÁ Ludmila, *Kostel sv. Jana Křtitele ve Višňovém*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění 2015.

VEČEŘA Petr, *Běhařovice 650 let*. Běhařovice, OÚ Běhařovice 1999.

VEČEŘA Petr, *Tavíkovice 650 let*. Tavíkovice, OÚ Tavíkovice 1999.

VINTER Vlastimil, *Stručný slovník památkové péče*. Ústí nad Labem, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem 1983.

WOLNY Gregor, *Kirchliche Topographie von Mahren, meist nach Urkunden und Handschriften, svazek IV*. Brno 1860.

Denní modlitba církve, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1995.

Kolektiv autorů, *ABC kulturních památek Československa*. Praha, Panorama 1985.

Kolektiv autorů, *Brněnská diecéze 1777 – 2007 historie a vzpomínky*. Biskupství brněnské, Reprint 2006. ISBN 80-901647-4-9.

Kolektiv autorů, *Ilustrovaná encyklopedie*. Praha, Encyklopedický dům 1995.

Kolektiv autorů, *Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů 10 let*. Tavíkovice, ŘKFÚ Běhařovice, Akcent 2012.

Internetové zdroje

Oficiální webové stránky Českého statistického úřadu: www.czso.cz

Oficiální webové stránky městyse Běhařovice: www.obec-beharovice.cz

Oficiální webové stránky obce Přeskače: www.obecpreskace.cz

Oficiální webové stránky obce Tavíkovice – Dobronice: www.tavikovice.cz

Oficiální webové stránky obce Velké Leváre: www.levare.sk

Mapy městyse Běhařovice: www.mapy.cz

Hasiči aktuálně: www.pozary.cz

Česká televize – křesťanský magazín: www.ceskatelevize.cz.

Seznam příloh

Příloha č. 1. Historická mapa z roku 1831 zakreslující Běhařovice, Dobronice, Přeskače a Tavíkovice. Zdroj: Úřad městyse Běhařovice.

Příloha č. 2. Letecký snímek Běhařovic z roku 2014. Zdroj: www.mapy.cz

Příloha č. 3. Fotografie kostela Všech svatých v Přeskačích z dvacátých let 20. století. Zdroj: Archív historických fotografií NPÚ v Brně: Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/I - 17/ 192.

Příloha č. 4. Fotografie náhrobku v kostele v Přeskačích z roku 2001. Zdroj: Obecní úřad Přeskače.

Příloha č. 5. Fotografie interiéru kostela v Přeskačích z roku 1922. Zdroj: *Archív historických fotografií NPÚ v Brně*, Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/I - 17/ 192.

Příloha č. 6. Fotografie kostela Všech svatých v Přeskačích z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 7. Fotografie interiéru kostela v Přeskačích z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 8. Fotografie kostela Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovících z roku 2015. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 9. Fotografie kostela Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovících z roku 2017. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 10. Pohled do interiéru kostela v Tavíkovících. Fotografie z roku 2017. Autorka: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 11. Fotografie stropu v kostele v tavíkovících z roku 2017. Autorka: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 12. Kostel Nejsvětější Trojice zakreslený v katastrální mapě Běhařovic doplněný leteckým snímkem z roku 2014. Zdroj: *Katastrální úřad pro Jihomoravský kraj – katastrální pracoviště Znojmo*, Katastrální mapa Běhařovic s farním kostelem – parcela č. 43, KÚ Běhařovice 601420 LV: 352.

Příloha č. 13. Plán kostela - technický náčrt se zaměřením na boční pohled na budovu s průřezem z roku 2010. Zdroj: Římskokatolický farní úřad v Běhařovicích.

Příloha č. 14. Náčrt půdorysu kostela z roku 2010. Zdroj tamtéž.

Příloha č. 15. Fotografie kostela z roku 1946, poté co vítr strhl střechu i s krovy. Zdroj: Římskokatolický farní úřad v Běhařovicích.

Příloha č. 16. Kostel v Běhařovicích v 50. letech 20. století. Zdroj: *Archiv historických fotografií NPÚ v Brně*, Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/I - 17/ 192.

Příloha č. 17. Poškození kostela v padesátých letech 20. století. Zdroj: Římskokatolický farní úřad v Běhařovicích.

Příloha č. 18. Kostel Nejsvětější Trojice v sedmdesátých letech 20. století. Zdroj: *Archiv historických fotografií NPÚ v Brně*, Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/I - 17/ 192.

Příloha č. 19. Pohled do presbytáře kostela v Běhařovicích začátkem sedmdesátých let. Zdroj tamtéž.

Příloha č. 20. Pohled do interiéru kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Snímek z roku 1972. Zdroj tamtéž.

Příloha č. 21. Pohled do lodi kostela v roce 1979. Zdroj: Římskokatolický farní úřad v Běhařovicích.

Příloha č. 22. Kazatelna na svém původním umístění. Fotografováno před rokem 1960. Zdroj: *Archiv historických fotografií NPÚ v Brně*: Běhařovice – Farní kostel Nejsvětější Trojice, M/I - 17/ 192.

Příloha č. 23. Současný snímek kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Foto roku 2016. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 24. Pohled na kostel z jihovýchodní strany. Foto z roku 2016. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 25. Pohled do presbytáře. Fotografie z roku 2017. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 26. Strop v presbytáři. Fotografie z roku 2017. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 27. Winterhalterova freska – Milosrdný Samaritán. Foto z roku 2016. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 28. Wintelhalterova freska – Maří Magdaléna. Foto z roku 2016. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 29. Sv. Petr a Pavel - malby v presbytáři. Foceno roku 2016. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 30. Svatostánek navrhnutý Viktorem Dohnalem. Foto z roku 2015. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 31. Vitrážové okno s vyobrazením Nejsvětější Trojice. Foto z roku 2015. Foto: Ludmila Vasil'ová.

Příloha č. 32. Současný pohled do lodi kostela. Foceno roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 33. Strop s renesanční štukovou výzdobou v lodi kostela. Foto z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 34. Renesanční portál nad vstupem do věže. Fotografie z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 35. Kryptový kámen s iniciály stavitele kostela - Jiřího Kristiána Teufela z roku 1596. Foceno roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 36. Boční oltáře ze 70. let 20. století. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 37. Vpravo - oltář se sochou Božského srdce a křtitelnicí ze 70. let 20. století. Obě fotografie z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 38. Pohled na boční oltáře z lodi. Foto: Ludmila Vasiřová roku 2016.

Příloha č. 39. Pohled do presbytáře na oltář z oratoře nad severní zákristií. Fotografie z roku 2014. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 40. Varhany. Fotografie z roku 2015. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 41. Fotografie vlevo ukazuje pohled na šnekovité schodiště z 16. století vedoucí na oratoř nad starou zákristií. Foto z roku 2014. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 42. Vpravo je pohled na schodiště vybudované začátkem 20. století vedoucí na oratoř nad novou zákristií. Fotografie z roku 2014. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 43. Schodiště do krypty. Foto: Ludmila Vasiřová z roku 2014.

Příloha č. 44. Pohled do věže - schodiště vedoucí ke zvonům. Foto z roku 2015. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 45. Pohled do věže na zvony. Foceno roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 46. Zvon sv. Anežky z roku 1991. Foceno roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

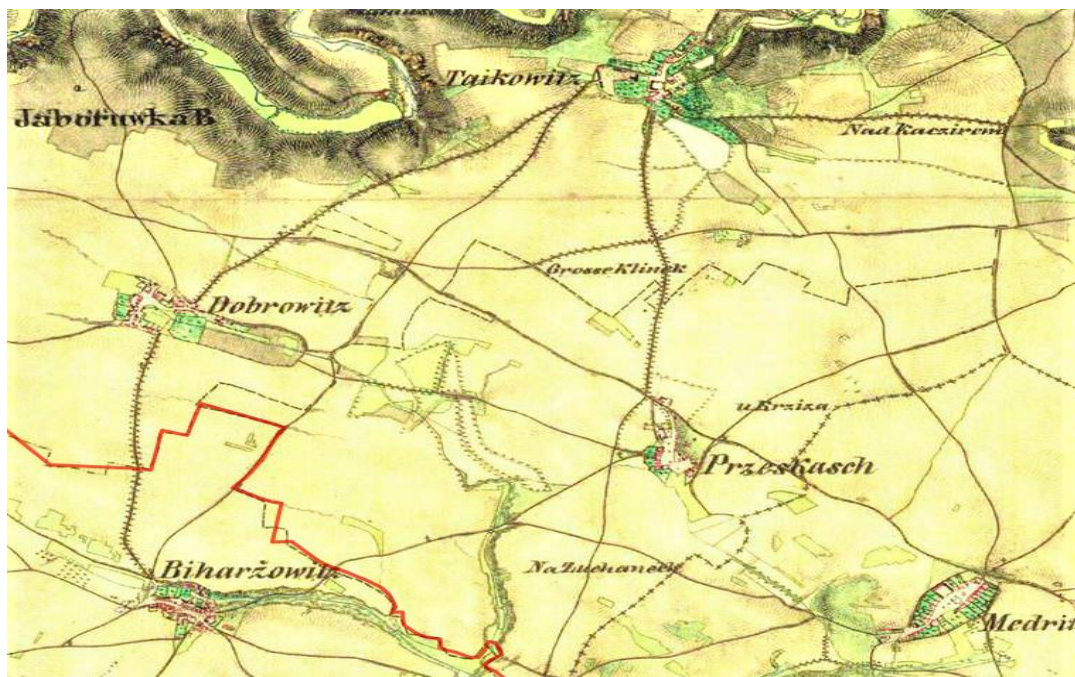
Příloha č. 47. Pohled do prostorů kostelní krypty. Viditelný je původní vchod z prostoru lodi kostela. Fotografie z roku 2015. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 48. Pohled z věže směrem na východ přes hřeben střechy. Fotografie z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 49. Pohled z věže kostela na Jadernou elektrárnu Dukovany. Foto z roku 2016. Foto: Ludmila Vasiřová.

Příloha č. 50. Současný pohled na kostel z okraje Mikulovic. Foceno roku 2017. Foto: Ludmila Vasiřová.

Obrazová příloha

Příloha č. 1. Historická mapa Běhařovic, Přeskač, Dobronice a Tavíkovice z roku 1831.

Příloha č. 4. Letecký snímek Běhařovic z roku 2014.

Příloha č. 3. Kostel Všech svatých v Přeskačích. Fotografie z 20. let 20. století.

Příloha č. 4. Fotografie renesančního náhrobku z kostela v Přeskačích. Fotografie z roku 2001.

Příloha č. 5. Interiér přeskačského kostela. Fotografie z roku 1922.

Příloha č. 6. Současná podoba kostela Všech svatých v Přeskačích. Foto rok 2016.

Příloha č. 7. Současný pohled do interiéru kostela v Přeskačích. Foto rok 2016.

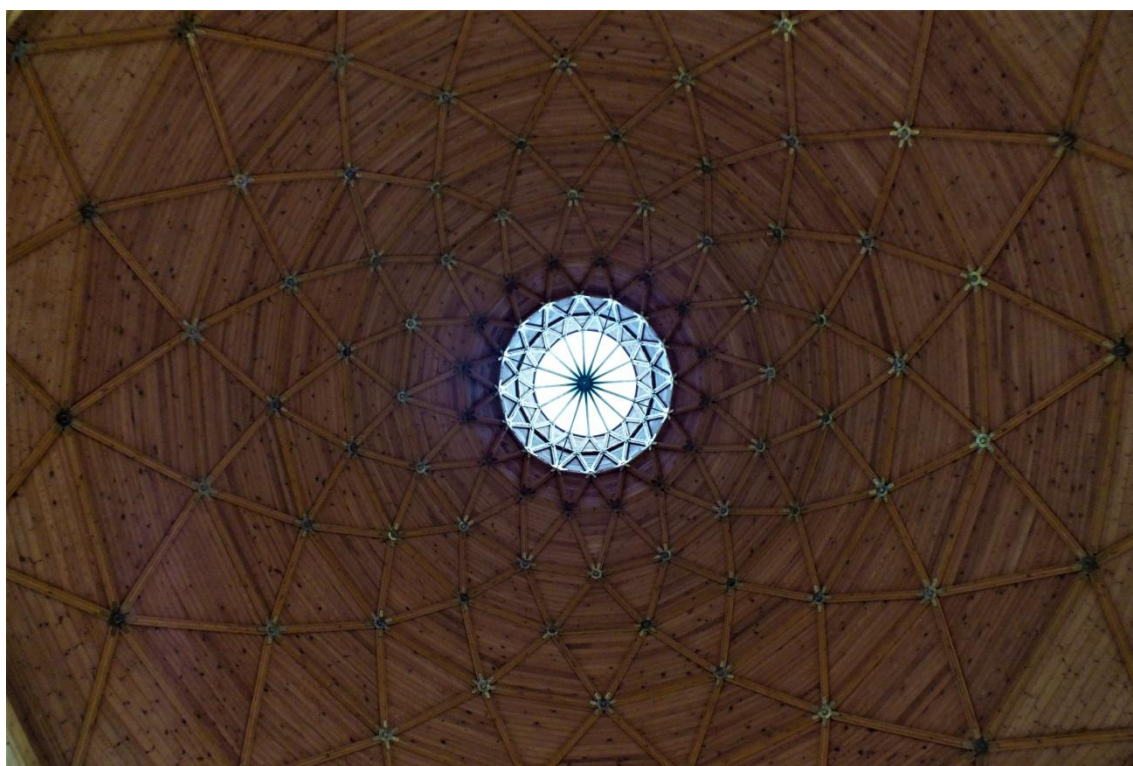
Příloha č. 8. Kostel Panny Marie Matky jednoty křesťanů v Tavíkovících. Fotografie z roku 2015.

Příloha č. 9. Kostel Panny Marie Matky jednoty Křesťanů v Tavíkovících. Foto z roku 2017.

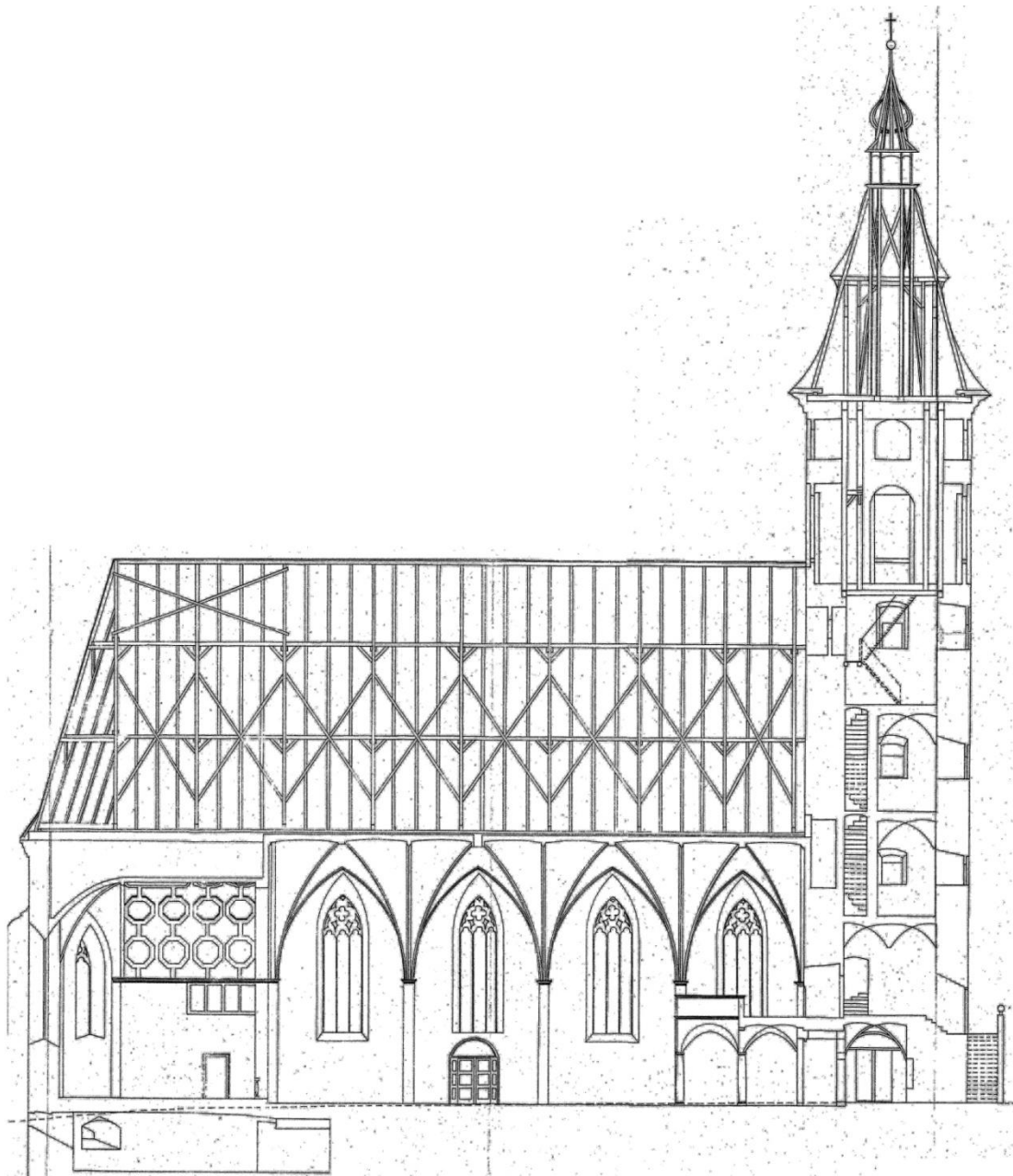
Příloha č. 10. Interiér kostela v Tavíkovicích. Fotografie z roku 2017.

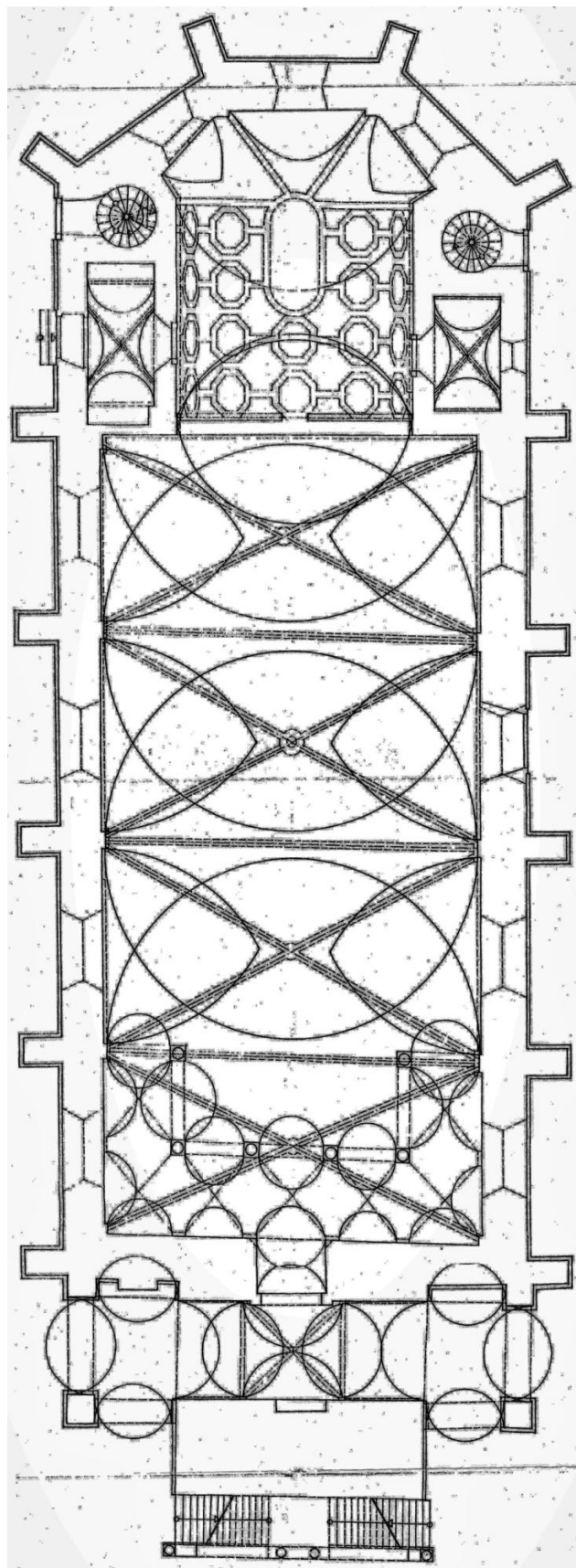
Příloha č. 11. Pohled do kopule kostela v Tavíkovicích. Fotografováno roku 2017.

Příloha č. 12. Kostel Nejsvětější Trojice zakreslený v katastrální mapě Běhařovic doplněný leteckým snímkem z roku 2014.

Příloha č. 13. Plán kostela - technický nákres se zaměřením na boční pohled na budovu s průřezem z roku 2010.

Příloha č. 14. Náskres půdorysu kostela z roku 2010.

Příloha č. 15. Fotografie kostela z roku 1946, poté co vítr strhl střechu i s krovy.

Příloha č. 16. Kostel v Běhařovicích v padesátých letech 20. století.

Příloha č. 17. Poškození kostela v padesátých letech 20. století.

Příloha č. 18. Kostel Nejsvětější Trojice v sedmdesátých letech 20. století.

Příloha č. 19. Pohled do presbytáře kostela v Běhařovicích začátkem sedmdesátých let.

Příloha č. 20. Pohled do interiéru kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Snímek z roku 1972.

Příloha č. 21. Pohled do lodi kostela v roce 1979.

Příloha č. 22. Kazatelna na svém původním umístění. Fotografováno před rokem 1960.

Příloha č. 23. Současný snímek kostela Nejsvětější Trojice v Běhařovicích. Foto z roku 2016.

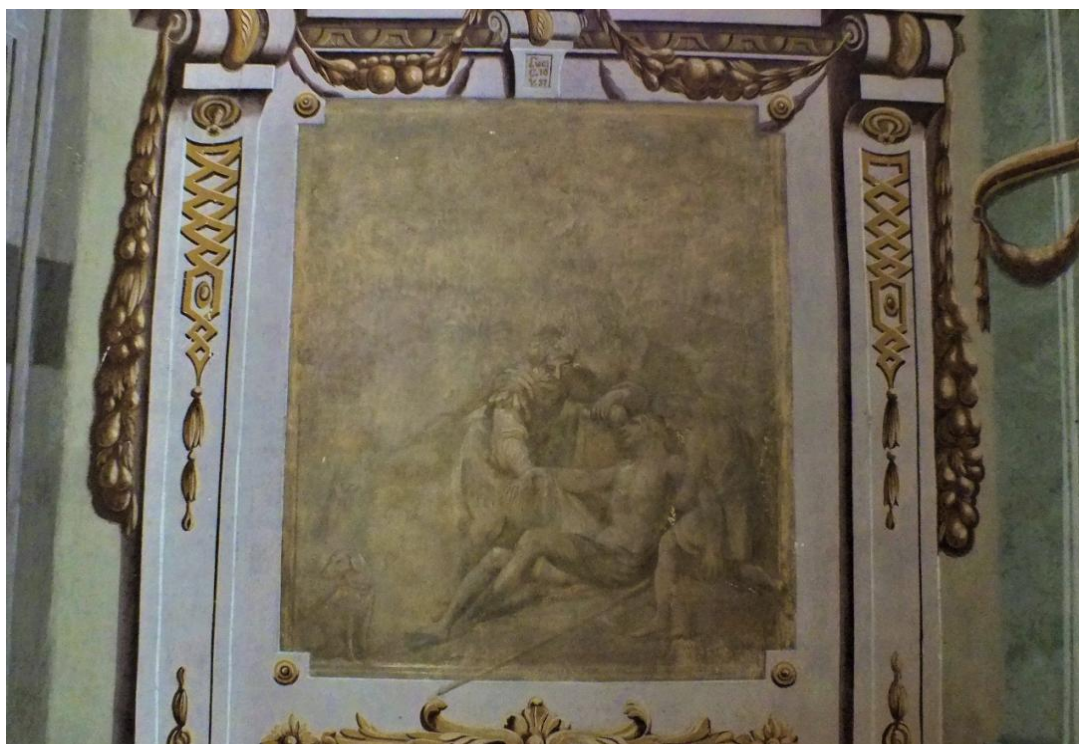
Příloha č. 24. Pohled na kostel z jihovýchodní strany. Foto z roku 2016.

Příloha č. 25. Pohled do presbytáře. Fotografie z roku 2017.

Příloha č. 26. Strop v presbytáři. Fotografie z roku 2017.

Příloha č. 27. Winterhalterova freska – Milosrdný Samaritán. Foto z roku 2016.

Příloha č. 28. Wintelhalterova freska – Maří Magdaléna. Foto z roku 2016.

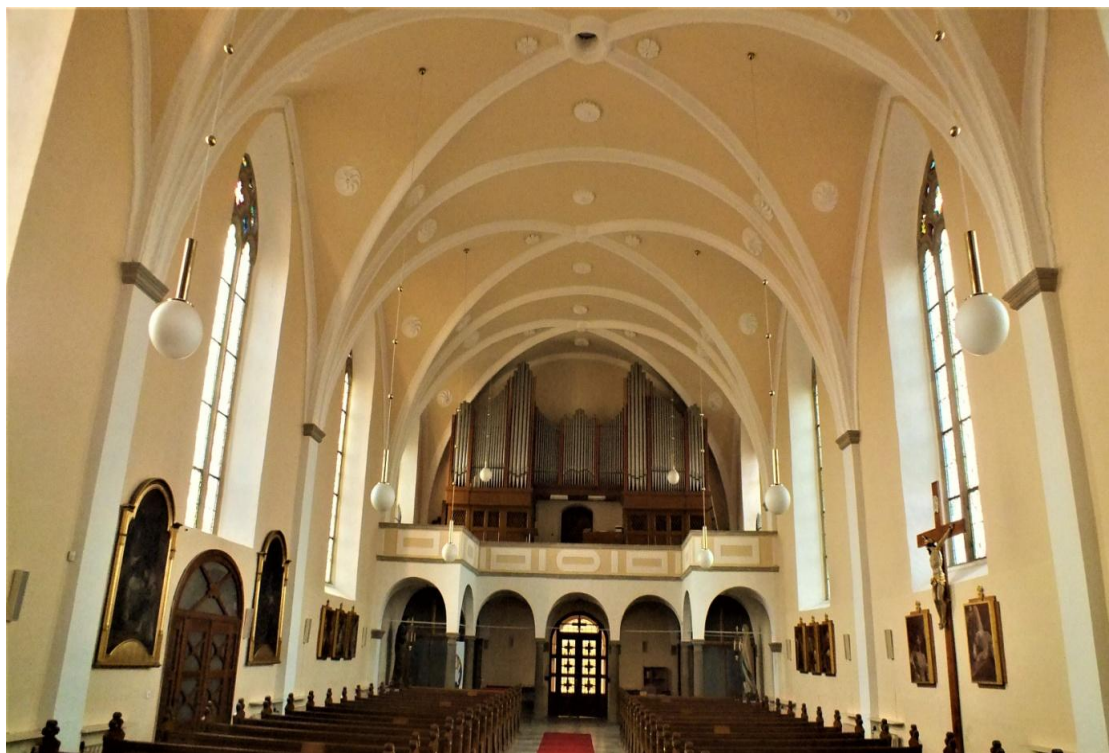

Příloha č. 29. Sv. Petr a Pavel - malby v presbytáři. Foceno roku 2016.

Příloha č. 30. Svatostánek navrhnutý Viktorem Dohnalem. Foto z roku 2015.

Příloha č. 31. Vitrážové okno s vyobrazením Nejsvětější Trojice. Foto z roku 2015.

Příloha č. 32. Současný pohled do lodi kostela. Foceno roku 2016.

Příloha č. 33. Strop s renesanční štukovou výzdobou v lodi kostela. Foto z roku 2016.

Příloha č. 34. Renesanční portál nad vstupem do věže. Fotografie z roku 2016.

Příloha č. 35. Kryptový kámen s iniciálami stavitele kostela Jiřího Kristiána Teufela z roku 1596. Foceno roku 2016.

Příloha č. 36. Boční oltáře ze 70. let 20. století. Vlevo se sochou Panny Marie.

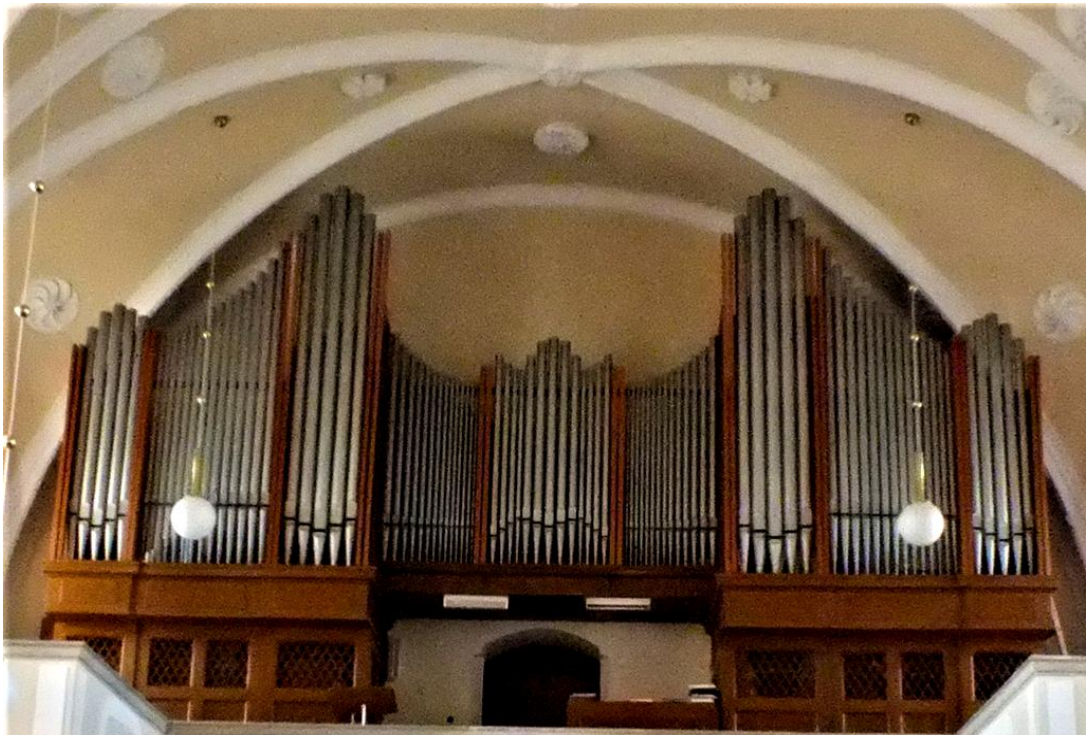
Příloha č. 37. Vpravo - oltář se sochou Božského srdce a křtitelnicí ze 70. let 20. století. Obě fotografie z roku 2016.

Příloha č. 38. Pohled na boční oltáře z lodi. Fotografie z roku 2016.

Příloha č. 39. Pohled do presbytáře na oltář a svatostánek z oratoře nad severní zákristíí. Fotografie z roku 2014.

Příloha č. 40. Varhany. Fotografie z roku 2015.

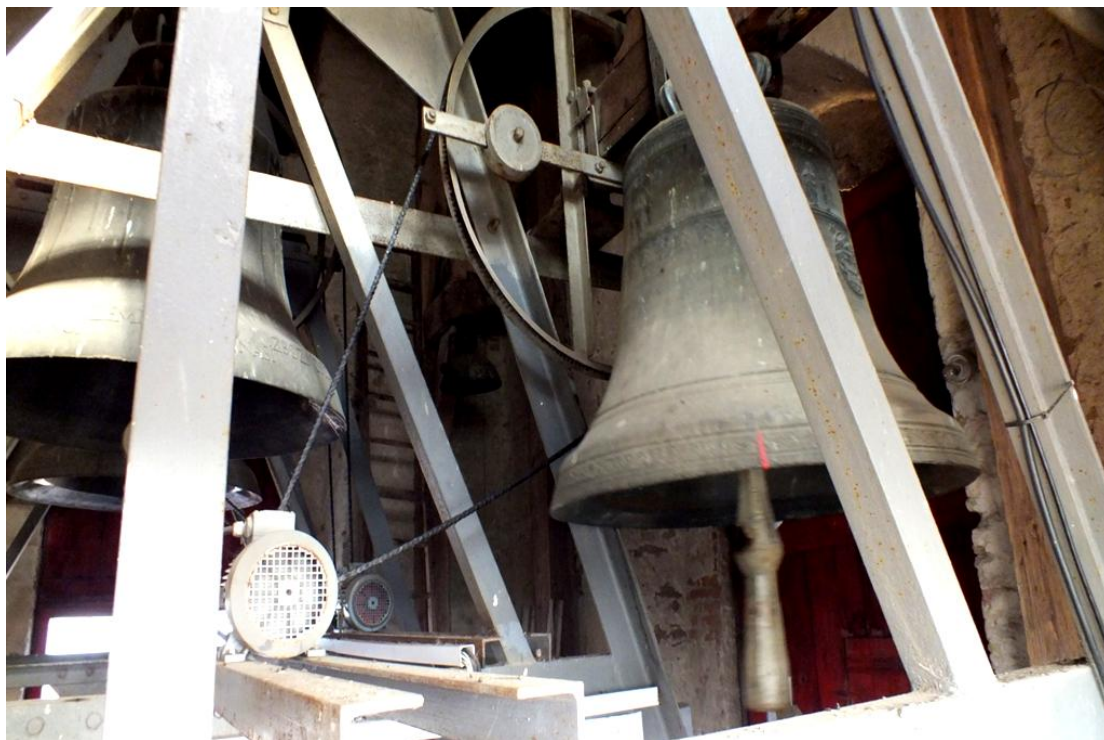
Příloha č. 41. Fotografie vlevo ukazuje pohled na sešlapané šnekovité schodiště z 16. století vedoucí na oratoř nad starou zákristií. Foto z roku 2014.

Příloha č. 42. Vpravo je pohled na schodiště vybudované začátkem 20. století vedoucí na oratoř nad novou zákristií. Fotografie z roku 2014.

Příloha č. 43. Schodiště do krypty vybudované počátkem 20. století. Foto z roku 2014.

Příloha č. 44. Pohled do interiéru věže - schodiště vedoucí ke zvonům. Foto z roku 2015.

Příloha č. 45. Pohled do věže na zvony. Foceno roku 2016.

Příloha č. 46. Zvon sv. Anežky z roku 1991. Foceno roku 2016.

Příloha č. 47. Pohled do prostorů kostelní krypty. Viditelný je původní vchod z prostoru lodi kostela. Fotografie z roku 2015.

Příloha č. 48. Pohled z věže směrem na východ přes hřeben střechy. Fotografie z roku 2016.

Příloha č. 49. Pohled z věže kostela na Jadernou elektrárnu Dukovany. Fotografie z roku 2016.

Příloha č. 50. Pohled na krajinu a kostel z okraje Mikulovic. Fotografie z roku 2017.